

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

**ГОДИШЕН ДОКЛАД НА ОМБУДСМАНА КАТО
НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ**

2020 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ.....	4
РЕЗЮМЕ	5
ЗАЩИТА НА ДЕЦА И ПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА, НАСТАНЕНИ В РЕЗИДЕНТНИ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ.....	18
ДОМОВЕ ЗА МЕДИКО-СОЦИАЛНИ ГРИЖИ ЗА ДЕЦА.....	19
РЕЗИДЕНТНИ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ ЗА ПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА.....	22
ЗАЩИТА НА ДЕЦА В КОНФЛИКТ СЪС ЗАКОНА	26
ВЪЗПИТАТЕЛНО УЧИЛИЩЕ – ИНТЕРНАТ „АНГЕЛ УЗУНОВ“ гр. РАКИТОВО.....	27
СРЕДНО ПРОФЕСИОНАЛНО ВЪЗПИТАТЕЛНО УЧИЛИЩЕ – ИНТЕРНАТ (СПВУИ) „ХРИСТО БОТЕВ” – с. ПОДЕМ, обл. ПЛЕВЕН.....	30
ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА С ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ	36
ДЪРЖАВНА ПСИХИАТРИЧНА БОЛНИЦА - гр. СЕВЛИЕВО.....	40
ДЪРЖАВНА ПСИХИАТРИЧНА БОЛНИЦА - с. ЦЕРОВА КОРИЯ.....	41
ДЪРЖАВНА ПСИХИАТРИЧНА БОЛНИЦА – гр. БЯЛА.....	43
ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА, ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА	47
СПЕЦИАЛЕН ДОМ ЗА ВРЕМЕННО НАСТАНЯВАНЕ НА ЧУЖДЕНЦИ – гр. ЛЮБИМЕЦ (СДВНЧ – гр. ЛЮБИМЕЦ).....	51
РЕГИОНАЛНО-ПРИЕМАТЕЛЕН ЦЕНТЪР – гр. ХАРМАНЛИ (РПЦ – гр. ХАРМАНЛИ) КЪМ ДЪРЖАВНАТА АГЕНЦИЯ ЗА БЕЖАНЦИТЕ.....	51
ЗАЩИТА НА ЛИШЕНИТЕ ОТ СВОБОДА В МЕСТАТА ЗА ИЗТЪРПЯВАНЕ НА НАКАЗАНИЯ КЪМ МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО	53
ЗАТВОР – гр. БОБОВ ДОЛ.....	57
ЗАТВОР – гр. СТАРА ЗАГОРА.....	60
ЗАТВОР – гр. БУРГАС.....	63
ЗАТВОР – гр. ПЛОВДИВ и АРЕСТ – гр. СМОЛЯН.....	66
ЗАЩИТА НА ЛИЦА, ЗАДЪРЖАНИ В МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ КЪМ МИНИСТЕРСТВОТО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ	72
РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ – гр. ХАСКОВО КЪМ ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ гр. ХАСКОВО.....	74
РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ – гр. ХАРМАНЛИ КЪМ ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ – гр. ХАСКОВО.....	76
ПЪРВО И ВТОРО РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ „ПОЛИЦИЯ“ – гр. ПЕРНИК КЪМ ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ – гр. ПЕРНИК.....	76
РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ „ПОЛИЦИЯ“ – гр. ЧИРПАН КЪМ ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА МВР – гр. СТАРА ЗАГОРА.....	79
ПЪРВО И ВТОРО РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ „ПОЛИЦИЯ“ – гр. СТАРА ЗАГОРА КЪМ ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА МВР – гр. СТАРА ЗАГОРА.....	79

ПЕТО РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ „ПОЛИЦИЯ“ КЪМ ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА МВР – гр. БУРГАС.....	80
ПЪРВО И ВТОРО РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ „ПОЛИЦИЯ“ – гр. ПЛОВДИВ КЪМ ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА МВР – гр. ПЛОВДИВ.....	81
ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НА НПМ С МЕЖДУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СТРУКТУРИ НА ГРАЖДАНСКОТО ОБЩЕСТВО	82
ПРАВНА РАМКА ЗА ДЕЙНОСТТА НА НПМ.....	83
ФАКУЛТАТИВЕН ПРОТОКОЛ КЪМ КОНВЕНЦИЯТА ПРОТИВ ИЗТЕЗАНИЯТА (ФПКПИ).....	83
ЗАКОН ЗА ОМБУДСМАНА (ЗО).....	83
ОБЩА СТАТИСТИЧЕСКА ИНФОРМАЦИЯ ЗА 2020 г.....	86

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

АСП – Агенция за социално подпомагане
ГДИН – Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“
ДАБ – Държавна агенция за бежанците
ДМСГД – Дом за медико-социални грижи за деца
ДПБ – Държавна психиатрична болница
ДФФЗД – Държавно предприятие „Фонд затворно дело“
ДСП – Дирекция „Социално подпомагане“
ЕСПЧ – Европейски съд по правата на човека
ЗИНЗС – Закон за изпълнение на наказанията и задържането под стража
ЗО – Закон за омбудсмана
ЗОТ – Затворническо общежитие от закрит тип
ЗООТ – Затворническо общежитие от открит тип
ЗСП – Закон за социално подпомагане
КПИ – Комитет за предотвратяване на изтезанията
МВР – Министерство на вътрешните работи
МЗ – Министерство на здравеопазването
МП – Министерство на правосъдието
МС – Министерски съвет
МЦ – Медицински център
НЗОК – Национална здравноосигурителна каса
НПМ – Национален превантивен механизъм
ППЗИНЗС – Правилник за прилагане на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража
РЗИ – Регионална здравна инспекция
РПЦ – Регистрационно-приемателен център
РУП – Районно управление „Полиция“
СБАЛЛС – Специализирана болница за активно лечение на лишени от свобода
СДВНЧ – Специализиран дом за временно настаняване на чужденци
СДВР – Социални дейности и възпитателна работа (затвори)
СПИ – Социално-педагогически интернат
УПО – Условно предсрочно освобождаване
ФПКПИ – Факултативен протокол към Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отношение или наказание
ЦНСТДБУ – Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания
ЦНСТДМУ – Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания
ЦПЗ – Център за психично здраве

РЕЗЮМЕ

Функциите на омбудсмана като Национален превантивен механизъм (НПМ) са свързани с прилагането на Факултативния протокол към Конвенцията против изтезанията на ООН и промените в Закона за омбудсмана от 2012 г. Годишните доклади на НПМ съдържат оценка на състоянието на правата на човека в местата за лишаване от свобода и са насочени както към институциите в Република България, така и към международните организации, и неправителствени сдружения, осъществяващи дейност, свързана със защита на лицата, лишени от свобода. За своята над осем годишна дейност, НПМ се ситиуира като разпознаваем независим мониторингов орган, осъществяващ своите функции при проверка на местата, където са настанени деца и лица с акт на държавата. Доказателство за важната роля на омбудсмана като НПМ е, че становищата и ежегодните доклади се използват в работата на съда.

Докладът за 2020 г. се базира на проверки на място, наблюдения, проверка на документи, срещи и интервюта както с лица, настанени в местата за лишаване от свобода, така и с работещите в тези институции и на получени жалби и сигнали.

Условията на някои места остават традиционно лоши, а в други области на наблюдение е констатиран напредък и положителна промяна. Този напредък е и резултат на независимия мониторинг, препоръките на омбудсмана и дейността на НПМ и на сътрудничество между институциите за гарантиране спазването на правата на човека и постигане на целите на международното и националното законодателство, както и практиките по неговото прилагане.

Изминалата 2020 г. постави сериозно предизвикателство пред усилията на екипа на омбудсмана да реализира ефективно и в пълнота правомощията си като Национален превантивен механизъм. Избухналата световна пандемия от COVID-19 принуди българските държавни власти на 13 март 2020 г. да обявят **извънредно положение** в цялата страна за срок от един месец, който на 3 април бе удължен до 13 май 2020 г. От 14 май до 14 юни бе обявена **извънредна епидемична обстановка**, която многократно бе удължавана до самия край на 2020 г.

През 2020 г., въпреки усложнената епидемична ситуация и въведеното извънредно положение, омбудсманът като НПМ извърши проверки в **49** обекта. Основната цел на проверките беше свързана, на първо място, с оценка на предприетите противоепидемични мерки в затворените институции, както и проследяване изпълнението на дадените при предходни посещения препоръки.

Основната дейност на омбудсмана като Национален превантивен механизъм е фокусирана към местата, където се намират лица, лишени от свобода или където са задържани или настанени лица вследствие на акт или със съгласието на държавен орган, които места те не могат да напуснат по собствена воля. В групата на ежегоден мониторинг от страна на НПМ попадат местата за изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“ към МП, местата за задържане на лица в структурите на МВР, специалните домове за временно настаняване на чужденци към Дирекция „Миграция“ и Регистрационно-приемателните центрове на Държавна агенция за бежанците при Министерски съвет, резидентните социални услуги за деца и пълнолетни лица, държавните психиатрични болници. За някои от цитираните групи засегнати лица мониторингът, осъществяван от омбудсмана, представлява единствена форма на независим контрол относно спазването на техните права.

През 2020 г. общо **3 848** лица са получили защита от НПМ. През целия период на извънредно положение и извънредна епидемична обстановка омбудсманът осигури

непосредствен публичен достъп до мобилните телефони на експертите на НПМ с цел ефективна защита на правата на всички граждани, пребиваващи в затворени институции.

Омбудсманът винаги е изразявал особена загриженост за спазването на правата на лицата в затворените институции, но защитата на тези права се очерта като сериозно предизвикателство в ситуация на пандемия от COVID-19, тъй като става въпрос за съществено уязвими лица поради естеството на наложените им ограничения и трудностите при осигуряване на адекватни предпазни и протиепидемични мерки в местата на настаняване. Важно е да бъде отбелязано, че международното право предвижда ограничения на почти всички основни права на човека при определени законови условия, като намесата в тези основни права се осъществява по усмотрение на държавата. **Единствено забраната за изтезания има абсолютен характер – тя не може да бъде дерогирана или ограничавана по никакъв начин.**

Омбудсманът зае ясна позиция в това отношение и отбеляза необходимите мерки, чрез които да се гарантират правата на настанените в затворени институции лица в условията на пандемична обстановка. **Официално становище в тази насока с искане да се прилагат водещите международни и европейски правозащитни стандарти беше изпратено още по време на извънредното положение до всички компетентни институции, включително до министъра на правосъдието, министъра на вътрешните работи, министъра на труда и социалната политика, министъра на здравеопазването, директора на държавната агенция за бежанците.** В последствие, в методиката за осъществяване на проверки от представителите на НПМ беше включен нов компонент, свързан с проверка изпълнение на дадените препоръки.

Извънредното положение и извънредната епидемична обстановка наложиха съществени промени в организацията на работа на омбудсмана като НПМ.

На първо място, с оглед необходимостта **да се оказва подкрепа на гражданите и техните права в реално време**, още в началото на обявяване на извънредното положение, като публично

достъпни бяха обявени мобилните телефонни номера на експертите от НПМ за директна връзка с лишените от свобода. В резултат, дори в условията на извънредно положение в страната, институцията на общественения защитник

През 2020 г. с експертите на НПМ се свърза роднина на лишен от свобода с онкохематологично заболяване, изтърпяващ наказание в затвора в гр. Враца. Той е бил в прекъсване на изтърпяване на наказанието за провеждане на курс по химиотерапия в гр. София. Дните, за които е бил освободен не са достатъчни за провеждане на пълния лечебен курс.

След посредническата намеса на омбудсмана, лишеният от свобода беше конвоиран до гр. София за приключване на химиотерапията.

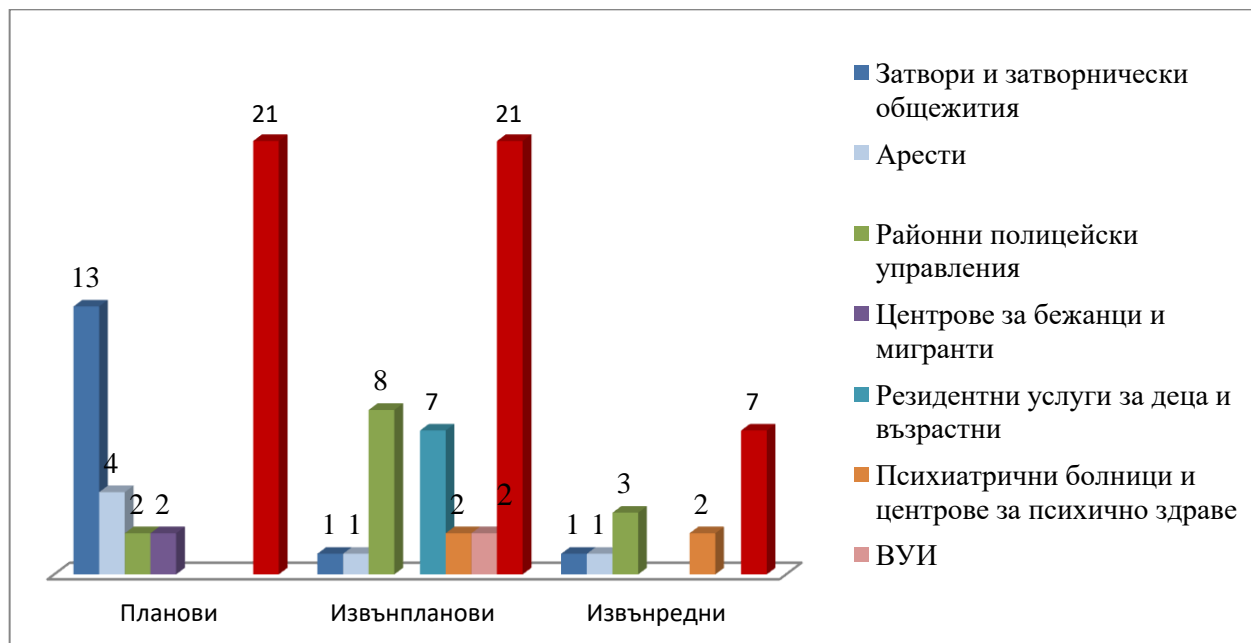
продължи да получава множество жалби и сигнали от лишени от свобода и задържани лица, което позволи омбудсманът на Република България да продължи да се застъпва ефективно за правата им.

На второ място, извънредното положение и извънредната епидемична обстановка наложиха **промяна в обхвата и годишния график** за извършване на проверки от НПМ, така че да бъдат включени както местата за планови проверки по изпълнение на дадени препоръки от предходни години, така и възможност за извън-планови проверки по приложение на протиепидемични мерки в затворените институции.

В резултат, през 2020 г. бяха проведени общо 49 планови, извън-планови и извънредни проверки (*самосезиране по конкретен повод*) в различни обекти: затвори и общежития към

тях, арести, районни и гранични полицейски управления, психиатрични болници и др. Това представлява увеличение с 50% спрямо първоначално заложените обекти.

Графика 1 – Брой проведени проверки от НПМ през 2020 г.

Източник: статистика на омбудсмана на Република България

Акцент в така организираниите проверки на омбудсмана в качеството му на НПМ през 2020 г. бе максимално широкият обхват на лицата, до които достига проверката. Така през 2020 г. общо **3 848** лица са били обхванати от проведените проверки.

Графика 2 – Брой обхванати лица от проверки на НПМ през 2020 г.

Източник: статистика на омбудсмана на Република България

В резултат на проведените проверки през 2020 г. са изпратени общо 39 препоръки към конкретни институции.

Таблица 1 – Изпратени препоръки след проверки на НПМ за 2020 г.

№	Наименование на проверената институция	Изпратена препоръка до	Брой изпратени препоръки
1	Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост – с. Батошево	Община Севлиево	2
2	Дом за пълнолетни лица с деменция – с. Горско Косово	Община Сухиндол	2
3	За всички Държавни психиатрични болници	Министерство на здравеопазването Министерство на труда и социалната политика	3
4	Държавна психиатрична болница – гр. Бяла	Министерство на труда и социалната политика	1
5	ЗООТ „Самораново“	Министерство на правосъдието	1
6	Затвор – гр. Бобов дол	Министерство на правосъдието	3
7	ОДМВР – гр. Стара Загора	Министерство на вътрешните работи	2
8	Затвор – гр. Стара Загора	Министерство на правосъдието	3
9	ОДМВР – гр. Бургас	Министерство на вътрешните работи	1
10	Затвор – гр. Бургас	Министерство на правосъдието	6
11	Затвор – гр. Пловдив	Министерство на правосъдието	5
12	СДВНЧ – гр. Любимец	Дирекция „Миграция“ - МВР	7
13	РПЦ – гр. Харманли	Държавна агенция за бежанците - МС	3

Източник: статистика на омбудсмана на Република България

На трето място, допълнена бе методиката за осъществяване на проверки в затворените институции, която включи и актуализираните международни и европейски правозащитни стандарти като съветите на Подкомитета за предотвратяване на изтезанията към ООН към държавите-членки и националните превантивни механизми във връзка с пандемията от коронавируса¹, както и Принципите по отношение третирането на лишени от свобода лица в контекста на пандемията с коронавирусната болест (COVID-19), приети от Европейският комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание (КПИ)² и Насоките на Световната здравна организация за борба с пандемията.

В резултат, проверките на НПМ констатираха множество дефицити, особено видими в онези системи, за чиято реформа омбудсманът отдавна настоява.

Така например, НПМ установи, че в някои от местата за лишаване от свобода няма възможност да се провежда карантина на новонастанените лица. Не е въведен PCR тест като

¹ Одобрени на 25 март 2020 г.

² Издадени на 20 март 2020 г.

алтернатива на карантината. В тази връзка омбудсманът препоръча на ГДИН гъвкав подход по изпълнение на противоепидемичните мерки, съобразно обективните възможности на затворите и арестите и извършване на системен контрол.

Резултатите от провеждания мониторинг се оповестяват в годишните доклади на омбудсмана с цел да послужат като отправна точка за промяна в политиките и подобряване на условията в цитираните местата за настаняване.

I. ЗАЩИТА НА ДЕЦА И ПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА, НАСТАНЕНИ В РЕЗИДЕНТНИ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ

През цялата 2020 г. един от основните фокуси на внимание на омбудсмана и НПМ бяха правата на децата и пълнолетните лица в резидентни услуги, през принципите на деинституционализация на грижата в условията на пандемична криза.

За съжаление голяма част от препоръките, свързани със системните проблеми на тези уязвими групи лица, не са взети под внимание от отговорните административни органи и вместо да намират своето разрешение, проблемите се увеличават и задълбочават.

При извършените проверки през 2020 г. е констатирана **тревожна тенденция за ускорено извеждане на деца от домове за медико-социални грижи в края на годината, без да са изградени новите социални услуги**. Една част от децата са настанени в центрове за настаняване от семеен тип за деца с увреждания, други са реинтегрирани, настанени в приемна грижа или осиновени, а децата с тежки увреждания са настанени в оставащите да работят до края на 2021 г. четири ДМСГД.

В тази връзка на 18.12.2020 г. омбудсманът като НПМ се обърна към министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика с препоръка временно да се преустанови извеждането на деца от домовете за медико-социални грижи, особено на тези с тежки форми на увреждания, до построяването на новите социални услуги, подготовка на екипите и на децата, и преодоляване на усложнената епидемична обстановка.

Екип на Националния превантивен механизъм извърши внезапни проверки в Домове за медико-социални грижи за деца гр. Плевен и гр. Стара Загора.

По време на проверката екипът установи, че са изведени единадесет деца от ДМСГД – гр. Плевен в периода от 23.12.2020 г. до 15.01.2021 г. По данни на директора децата не са били подготвени за извеждане. Десет от тях, които също са с тежки форми на увреждания, са настанени в Центрове за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания (ЦНСТДМУ), чиито екипи не са били подготвени за приемане на децата и не са били запознати с диагнозите им. Регистрирани са случаи в края на 2020 г. на извеждане на деца в тежко състояние от ДМСГД – София и настаняване в ДМСГД – Плевен, без да се отчита невъзможността на родителите (от Петрич, Кюстендил и Благоевград) да поддържат контакт с децата си. Има случаи, при които към документацията на децата не се прилага оценката на индивидуалните потребности, което възпрепятства запознаването на

Критични констатации

Независимо, че е стартирал последният етап от процеса на деинституционализация на грижата за деца, свързан с домовете за медико-социални грижи, е недопустимо преместването на деца с много тежки форми на увреждания в различни институции в рамките на кратки срокове и в условията на пандемия.

Основни препоръки

Да се спазват принципите на деинституционализацията при извеждането на деца и възрастни в алтернативни услуги, включително да бъдат предварително подготвени след оценка на индивидуалните им потребности, а приемащите институции да са подготвени и запознати с индивидуалните потребности.

персонала в новите места на настаняване с нуждите на децата и предоставянето на най-добрите грижи в интерес на детето.

По отношение на **пълнолетните лица, настанени в резидентни социални услуги**, една от основните препоръки от предишния доклад на НПМ за 2019 г. беше по отношение на Дома за пълнолетни лица с деменция (ДПЛД) – с. Горско Косово, община Сухиндол. Поради лошите материално-битови условия и недостатъчната грижа за настанените лица, НПМ препоръча да се предприемат спешни мерки за намаляване капацитета на институцията, осигуряване на достатъчно лично пространство и санитарни възли на потребителите. В изпълнение на препоръките на НПМ е извършена проверка от Инспектората на АСП и от 8 януари 2020 г. настаняването в дома е преустановено до достигане на капацитет от 30 души. Домът ще бъде закрит чрез изграждане на Центрове за настаняване от семеен тип и извеждане в тях на всички потребители.

Предстои да бъде изготвен план за извеждането на всяко настанено лице от дома и за подготовка за реинтеграция в домашна среда, или за ползване на социална или интегрирана здравно-социална услуга за резидентна грижа. Планът за извеждане на всяко лице ще се изготвя от Дирекция „Социално подпомагане“ с участието на лицето, представители на общината, които отговарят за управлението на дома, доставчици на социални услуги, лечебни заведения, семейството и близките на лицето.

Домът за пълнолетни лица с психични разстройства – с. Говежда, община Георги Дамяново, с капацитет 70 души, е предвиден за закриване в Плана за действие за периода 2018-2021 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа. Омбудсманът като НПМ изпрати препоръка до МТСП всички лица, настанени в този дом да бъдат предварително подготвени за извеждане и да бъдат информирани за възможните свободни места в други услуги, които да са разположени в близост до семействата им.

II. ЗАЩИТА НА ПРАВАТА НА ДЕЦА В КОНФЛИКТ СЪС ЗАКОНА

Критични констатации

Реформата на детското правосъдие в България продължава да е в начален етап. Все още не са създадени адекватни корекционно-възпитателни услуги, съобразени с водещите стандарти за защита правата и интересите на детето.

Основни препоръки:

Приемане на нова Стратегия за държавна политика в областта на правосъдието за детето 2021-2030;

Реформа в системата за детско правосъдие и оценка на нуждата от функциониране на специализирани съдебни

От 2012 г. омбудсманът като Национален превантивен механизъм следи състоянието и спазването на правата на децата, настанени в социално-педагогическите интернати и възпитателните училища – интернати в Република България. През 2015 г. институцията оповести специален тематичен доклад след проверки на съществуващите шест интерната в страната, в който омбудсманът настоя за предприемане на необходимите стъпки за закриване на ВУИ и СПИ поради констатирани унижителни условия на живот.

Въпреки обявената извънредна епидемична обстановка, през 2020 г. екипи на омбудсмана извършиха две проверки във ВУИ и констатираха, че част от препоръките, отправени през 2015 г. към Министерство на образованието, са изпълнени. Закрити са три интерната. Броят на децата, настанени в останалите три, е намалял от 218 на 100 деца. Назначени са психолози, ресурсни учители и медицински персонал. Материалната база е подобрена. Взаимоотношенията между децата и възпитателите са добри.

Отмяна на Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, действащ от 1958 г. и приемане на Закона за отклоняване от наказателно производство и налагане на възпитателни мерки на непълнолетни лица;

Закриване на интернатите и въвеждане на съвременни и ефективни мерки за работа с децата извършители, включващи възстановително правосъдие и превантивна работа с тях;

Създаване на защитна социална система, включваща мрежа от услуги (интегрирани услуги и възпитателни, психо-социални и защитни мерки и механизми за подкрепа) по отношение на деца, които са в конфликт със закона и техните семейства;

Да се организират краткосрочни курсове за придобиване на професионална квалификация да деца настанени във ВУИ и СПИ.

Въпреки това, настаняването на деца в поправителни институции и днес все още създава проблеми – НПМ констатира настаняване на момиче във ВУИ, въпреки решението на съда за настаняване в СПИ. В тази връзка се констатира и системно negliжиране на проверките и контрола, упражняван от ДАЗД – последната проверка е осъществена през 2016 г.

ВУИ и СПИ трябваше да бъдат закрити отдавна, поради факта, че не отговарят на международните стандарти за защита и подкрепа на деца в конфликт със закона. Изградени са през 60-те години на миналия век, самите сгради са стари, отдалечени от областните центрове; децата, настанени в тях нямат достъп до качествено образование и медицински грижи. Близките им не могат да ги посещават поради отдалечеността на институциите и липсата на средства. Трудна е последващата реинтеграция на децата.

Все още не е приет Законът за отклоняване от наказателно производство и налагане на възпитателни мерки на непълнолетни лица, който е основен двигател на реформата. От изключително значение е разкриване на нови алтернативни услуги за децата в конфликт със закона, които отговарят на техните интереси и не нарушават правата им.

НПМ препоръча на министъра на образованието да се изготвят 6-месечни програми за придобиване на професионална квалификация извън училищния учебен план за децата настанени във всички интернати, като се отпуснат допълнителни средства от Министерство на образованието и науката. Тъй като от ръководителите на интернатите споделиха, че обучението за професионална квалификация по Закона за професионалната квалификация е три години. Повечето деца не могат да го завършат и да получат съответните удостоверения. От изключителна важност е децата да придобият професионална квалификация, тъй като това ще им даде шанс за по-лесна реинтеграция в обществото и намиране на подходяща работа.

III. ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА С ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

Критични констатации

Продължава системното недофинансиране на болничната психиатрична помощ, което възпрепятства полагането на качествени медицински грижи.

Основни препоръки:

Унифициране на механизма за финансиране на всички здравни заведения за стационарно лечение на психично болни; Същият следва бъде обвързан с качеството на предоставената здравна услуга;

Привличане на повече специалисти със специалност „Психиатрия“ и „Детска психиатрия“;

Изготвяне на оценка за пребазиране, която да е обвързана с реструктурирането на всички държавни психиатрични болници;

Разкриване на достатъчен брой подходящи социални услуги за деца и възрастни с психични разстройства;

Изработване на медицински стандарт „Детска психиатрия“

През октомври 2020 г. Министерство на здравеопазването публикува Проект на Стратегия за психично здраве на гражданите на Република България 2020-2030г. и план за действие към нея със срок за представяне на становища - 1 ноември 2020 г. Омбудсманът на Република България в качеството на Национален превантивен механизъм съгласно Факултативния протокол към Конвенцията на ООН против изтезанията и другите форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание извършва ежегоден мониторинг на Държавни психиатрични болници (ДПБ), Центрове за психично здраве (ЦПЗ), социални заведения за лица с психични разстройства. Основната препоръка на омбудсмана като НПМ през годините, отправяна към Министерство на здравеопазването, е именно за стартирането на спешна реформа в сектора на държавната психиатрична помощ. В тази връзка НПМ представи становище до Министерство на здравеопазването.

През 2020 г. НПМ извърши три проверки в лечебни заведения за болнична психиатрична помощ: Държавната психиатрична болница (ДПБ) – гр. Севлиево; ДПБ – с. Церова кория; ДПБ - гр. Бяла.

Констатира се подобряване на материалните условия в ДПБ – гр. Севлиево, ДПБ – с. Церова кория спрямо препоръките от предходни проверки (2013 и 2014 г.), докато в ДПБ - гр. Бяла препоръките, дадени от предходната проверка през 2013 г. не са изпълнени.

Два са основните проблема, които НПМ констатира при предоставянето на психиатрична грижа в Държавните психиатрични болници: начинът на финансиране и липсата на кадрово обезпечение. Бюджетът е ключов инструмент за управлението на дейностите в психиатричните болници за спазване на правата на пациентите.

През последните три години бюджетът на фонд „Издръжка“, от който се финансират разходите за отопление, вода, храна, лекарства, постелъчен инвентар, медицински консумативи и др. не само, че не е увеличен, а в някои болници дори е намален, въпреки регистрираната от НСИ инфлация на потребителските цени. Регистрираното недофинансиране води до следните негативни констатации:

1. Несъобразено с инфлацията намаляване на хранодена на пациентите, който към 30.09.2020 г. за ДПБ – гр. Севлиево е в размер на 2,30 лв. (докато същият през 2011 г. е бил 2,55 лв.); за ДПБ – с. Церова кория е в размер на 2,29 лв.; за ДПБ - гр. Бяла е в размер на 2,03 лв.

2. НПМ констатира и намаляване на лекарстводена на пациентите, който за ДПБ - гр. Севлиево е в размер на е 1,51 лв. към месец октомври 2020 г., а за 2011 г. е бил 4,99лв., т.е. след девет години стойността на лекарстводена е намаляла почти на четири пъти

3. Крайно недофинансиране на средствата, отделени за постелъчен инвентар и облекло, който за пациентите в ДПБ - гр. Бяла е в размер на 2 стотинки на пациент за целия му престой.

Негативна и трайна е тенденцията през последните години за намаляване на броя на лекарите със специалност психиатрия. Недостатъчният брой лекари, сестри и санитарни създава условия за ненавременен и некачествен лечение на пациентите, както и риск по отношение на наблюдението и грижите за пациенти с агресия и автоагресия. Проблем са също социалната рехабилитация и психологичната грижа, дългият болничен престой и повтарящи се хоспитализации на лица с тежък социален статус. **В държавните психиатрични болници има пациенти (напр. бездомни лица), които живеят трайно в тях поради липса на резидентни социални услуги за хора с психични заболявания.** В този смисъл болниците изпълняват несвойствената функция на социални услуги.

IV. ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА, ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА

Критични констатации

Сериозно притеснение продължава да буди системно нерешеният проблем за включването на непридружени деца в заповедите на пълнолетни чужденци, без познанство или родствени връзки между тях.

Недопустимо е задържане на деца в специалните домове за временно настаняване на чужденци поради липсата на координация между компетентните държавни органи.

Основни препоръки

Да се подобри

междуинституционалното сътрудничество между СДВНЧ и ДСП по отношение на непридружените деца, задържани в СДВНЧ и да се провеждат регулярни срещи по проблемите на защита на непридружените деца;

Да се подобри

междуинституционалното сътрудничество МВР, Дирекция „Миграция“ и АСП за преустановяване на настаняването в СДВНЧ на непридружени деца чужденци.

През 2020 г. НПМ извърши проверка в СДВНЧ – гр. Любимец в условията на извънредна епидемична обстановка във връзка с пандемия от Ковид-19 инфекция. Медицинският институт на МВР болница е разработил и системно актуализира противоепидемичните указания за Специалните домове за временно настаняване на чужденци в съответствие с разпоредбите на Министерството на здравеопазването (МЗ) и конкретната ситуация в домовете. За периода март-декември в СДВНЧ – гр. Любимец са регистрирани 17 чужденци, в СДВНЧ – гр. София 203 чужденци с Ковид-19 инфекция.

От страна на администрацията на дома са предприети действия по ремонт и освежаване на материалната база, но все още не е осигурено достатъчно лично пространство на чужденците. НПМ препоръча да се предприемат действия за осигуряване на достатъчно лично пространство на чужденците.

При проведените интервюта с настанените чужденци НПМ не получи сигнали за лошо отношение или упражнено насилие от страна на персонала на дома.

В същото време, съществен остава проблемът с включването на непридружени деца в заповедите на пълнолетни чужденци, без познанство или родствени връзки между тях. В конкретния случай НПМ установи, че органите на Дирекция „Социално подпомагане“ са били информирани от СДВНЧ – гр. Любимец за случаите на децата, но поради формални пречки и липса на ресурси (вкл. автомобил), децата не са били своевременно изведени към централите на ДАБ и в продължение на

няколко дни са били незаконно задържани. Още по-парадоксално в случая е, че пълнолетните лица, към които са били прикрепени непълнолетните, са изведени преди децата.

Екипът на НПМ изразява сериозно притеснение, че този системен проблем продължава да стои нерешен, въпреки многократните препоръки в годините до Дирекция „Миграция“ и Агенцията за социално подпомагане. **НПМ припомня и практиката на българските съдилища, според която прикрепването на непридружени непълнолетни към пълнолетни не може да става произволно, а е необходимо пълно изследване на фактите и обстоятелствата от значение за всеки конкретен случай на дете, търсецо закрила.**

Държавна агенция за бежанците при Министерски съвет е въвела и спазва противоепидемичните мерки, разписани от МЗ във връзка с пандемията от Ковид-19. За периода март-декември 2020 г. общо 25 лица, настанени в ТП на ДАБ при МС, са диагностицирани с Ковид-19 инфекция.

Остава нерешен проблемът с езиковата бариера поради липса на преводачи, което затруднява допълнително дейността на медицинските специалисти.

V. ЗАЩИТА НА ЛИШЕНИТЕ ОТ СВОБОДА В МЕСТАТА ЗА ИЗТЪРПЯВАНЕ НА НАКАЗАНИЯ КЪМ МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

През 2020 г. НПМ извърши проверки в четири затвора, девет затворнически общежития, и пет ареста към Министерството на правосъдието.

От проведените инспекции на условията за живот в общо 18 места за лишаване от свобода към Министерство на правосъдието се наблюдава положителна тенденция за подобряване на битовите условия и намаляване на броя на настанените лица.

По-голяма част от направените от НПМ препоръки в доклада от 2019 г. са изпълнени: т. напр. отменено е закриване на Арест – гр. Смолян; изпълнени са и конкретните препоръки за използването на допълнителните щатни бройки и допълнителни средства за разширяване на общежитието, ремонт на компютърния кабинет и кинозалонът, изграждане на навеси и пейки на мястото за престой на открито в затвора в гр. Белене, и закупуване на необходимата компютърна техника.

НПМ отбелязва, че наред с генералните проблеми, по които компетентните органи са предприели действия, съществува цяла група от проблеми, по отношение на които през 2020 г. не беше регистриран ясно заявен ангажимент за изпълнение на дадените препоръки.

Системен дефицит, който НПМ констатира през годините, е липсата на бюджетно финансиране на адекватни дейности при работата на социалните работници. В ново ремонтираните арести няма помещения за социални дейности, а там, където ги има

Критични констатации

Повечето от препоръките, дадени през 2019 г. бяха изпълнени: т. напр. отменено е закриване на Арест – гр. Смолян. Съществува цяла група от проблеми, обаче, по отношение на които през 2020 г. не беше регистриран ясно заявен ангажимент за изпълнение на дадените препоръки, като най-значими остават медицинското обслужване и социалната работа с лишените от свобода.

Основни препоръки, неизпълнени през годините:

Да се подобри системата за финансиране на социалните и здравните работници, чрез въвеждането на нова кадрова политика;

Да се предприемат системни усилия за решаване на проблема с наличието на хлебарки и дървеници в местата за лишаване от свобода;

Да се предприемат стъпки за изменение на ЗИНС в частта „Медицинско обслужване“ с насоченост към националната здравна система;

(например, арестът в гр. Пловдив) – няма социални работници, които да ги осъществяват.

Продължава да е налице дългогодишният проблем с наличието на хлебарки и дървеници в местата за лишаване от свобода, като това беше констатирано във всички проверени обекти – дори и там, където е извършван цялостен ремонт. В тази връзка са отправяни препоръки към ГДИН за търсене на алтернативни начини за справяне с този проблем.

НПМ констатира, че продължават да съществуват предпоставки за нарушаване на тайната на кореспонденцията.

Като най-сериозен проблем в затворите НПМ определя медицинското обслужване. Следва да се отбележи, че и през 2020 г. дългогодишните обещания на Министерство на правосъдието за извършване на реформа в здравната система на пенитенциарната система и промени в ЗИНЗС не са изпълнени. НПМ отново подчертава, че подобни действия са крайно необходими за идентифициране на съществуващите проблеми в системата и регламентиране на реалните възможности за организиране на здравно обслужване на лишените от свобода. Здравното обслужване на лишените от свобода не се подобрява. През 2020 г. са починали 52 лица, при 36 през 2017 г. Продължава загубата на медицински специалисти от системата. През изтеклата година дейностите за оказване на извънболнична медицинска помощ са подпомагани, като в допълнение са наети на граждански договор 20 медицински специалисти, в това число е осъществен служебен избор на ОПЛ, съгласно НРД.

Следва да се отбележи, че в дългогодишен период 2001 г. до 2020 г. е постигната трайна тенденция за намаляване на броя на заболялите от туберкулоза. През 2020 г. със съдействието на неправителствена организация е проведено скринингово изследване за хепатит С в затвора в гр. София.

VI. ЗАЩИТА НА ЛИЦА, ЗАДЪРЖАНИ В МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ КЪМ МИНИСТЕРСТВОТО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

Критични констатации

Състоянието на системата на 24-часово задържане в полицейските управления и през 2020 г. остава незадоволително. Трайните проблеми, свързани с пренаселеност на помещенията, лоши материално-битови условия, липса на обслужващи помещения, липса на достъп до вентилация и естествена светлина, осигуряване на достъп до правна помощ са все още актуални.

Основни препоръки:

Да се формулира конкретна политика за преодоляване на проблема с пренаселеността, липсата на достъп до вентилация и естествена светлина в местата за задържане към МВР;

Медицинските центрове да се преобразуват във вид Здравни кабинети (ЗК) по смисъла на Закона за здравето.

СБАЛПС да се преобразуват в болници за продължително лечение.

Да бъдат взети необходимите мерки за спазване разпоредбата на чл.71а от ППЗИНЗС в ЗООТ „Дебелт“ или същото да бъде закрито.

Подобряване на информираността на задържаните лица за техните права;

Осигуряван на достъп до правна помощ на задържаните лица;

По-точно да се прецизира необходимостта от медицинска помощ при задържане на лица в неадекватно състояние (моментно недееспособни) по смисъла на чл. 21, ал. 1 от Инструкция № 1821з-78 от 2015 г. за реда за осъществяване на задържане, оборудване на помещенията на задържани лица и реда в тях в министерството на вътрешните работи.

СДВР не е била спазена основана гаранция за защита – осигуряване на достъп до адвокат, включително и в случаите, в които ангажирани от близките на задържаните лица адвокати са се явили на място в полицията и са искали среща с клиентите си. Посочва се, че условията в помещенията за задържане са незадоволителни и са били пренаселени. В допълнение се твърди, че полицейските органи са задържали хора, които не са нарушавали обществения ред. В медиите са разпространени и редица кадри за насилие и неправомерна употреба на сила над демонстранти и журналисти. В допълнение, от публикации в медиите се вижда как полицейски служители носят боксове и по униформите им са поставени лепящи емблеми с надпис на английски език: “Един удар. Един убит. Аз решавам. Без угризения“. Употребата на боксове от полицейски служители е недопустима съгласно изискването на чл. 85 от Закона за министерство на

вътрешните работи, където са изброени изчерпателно видовете помощни средства и случаите, при които тяхната употреба е **абсолютно необходима**.

Екипи на НППМ извършиха 5 проверки по получените жалби в 01 РУ, 02 РУ и 03 РУ – СДВР.

Омбудсманът изпрати препоръка до Министъра на вътрешните работи и директора на Столична дирекция на вътрешните работи, в която поиска извършване на безпристрастна проверка и ефективно разследване на изложените случаи, при които има сериозно съмнение за неправомерно упражнена сила от страна на полицейски служители при задържане.

Омбудсманът изрично подчерта, че е необходимо да се изследва дали е налице пропорционалност при използването на физическа сила и помощни средства от правоохранителните органи като основен принцип в международните актове, българското законодателство и практиката на Европейския съд за защита правата на човека в Страсбург. Съгласно този принцип употребената сила следва да е строго съответстваща на постигането на законната цел.

С писмо с рег. №5 13000-37281/03.08.2020 г. омбудсманът беше информиран, че със заповед на директорът на СДВР е разпоредено извършването на проверка по реда на чл. 205, ал. 2 от Закона за МВР. След нейното приключване, **комисията е установила превишаване на служебните правомощия от страна на полицейски служители и нарушаване основните права на граждани при използване на физическа сила, превишаваща необходимите предели. Събраните материали по проверката са изпратени в Софийска районна прокуратура по компетентност.**

**ДЕЙСТВИЯ НА НАЦИОНАЛНИЯ
ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ ПРЕЗ 2020 Г.**

КОНСТАТАЦИИ ОТ ИЗВЪРШЕНИ ПРОВЕРКИ

ЗАЩИТА НА ДЕЦА И ПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА, НАСТАНЕНИ В РЕЗИДЕНТНИ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ

Развитие на правната рамка и държавната политика

ДОМОВЕ ЗА МЕДИКО-СОЦИАЛНИ ГРИЖИ ЗА ДЕЦА

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

- *Да се спазват принципите на деинституционализация при извеждането на деца и възрастни в алтернативни услуги;*
- *Децата и пълнолетните лица, които в процеса на деинституционализация предстои да бъдат изведени, да бъдат предварително подготвени за извеждането им;*
- *Екипите и медицинското лице в местата, където ще бъдат преместени децата и пълнолетните лица, да се запознаят предварително с индивидуалните им потребности;*
- *Децата и лицата, чиито близки поддържат контакт с тях, да бъдат настанени възможно най-близко до местоживеенето им.*

От 2012 г. омбудсманът като Национален превантивен механизъм следи процеса на деинституционализация на грижата за деца. Въпреки обявената извънредна епидемична обстановка, НПМ продължава да извършва проверки и през 2020 г. в домовете за медико-социални грижи за деца.

Омбудсманът като НПМ изцяло подкрепя процеса на деинституционализацията при децата. Приемането на Националната стратегия „Визия за деинституционализация на децата в Република България“ е един от най-важните документи за защита правата на децата за последните 10 години. Това затвърди позициите на България като правова държава, прилагаща най-високите международни стандарти за защита на правата на децата. Но за да бъде успешно завършен този процес, основният приоритет на всички ангажирани институции трябва да бъде насочен в посока – подкрепа на биологичното и разширеното семейство.

Особено важна е работата за превенция на изоставянето на деца, с цел да се ограничи и постепенно прекрати постъпването им в институции, както и да се подкрепи реинтегрирането на децата в родните им семейства.

При извършените проверки през 2020 г. се констатира **тревожна тенденция за ускорено извеждане на деца** от домове за медико-социални грижи за деца в края на годината, **без да са изградени новите социални услуги**. Част от децата са изведени в центрове за настаняване от семеен тип за деца с увреждания, а други се преместват в останалите четири все още действащи дома за медико-социални грижи. Тези притеснения се споделят и от представители на различни неправителствени организации, както и от правозащитници.

В тази връзка на 18.12.2020 г. омбудсманът като НПМ се обърна към министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика с препоръка временно да се преустанови извеждането на деца от домовете за медико-социални грижи, особено на тези с тежки форми на увреждания, до построяването на новите социални услуги, подготовка на

екипите и на децата, и преодоляване на усложнената епидемична обстановка. Всяко едно местене на деца с тежки увреждания от една институция в друга пряко застрашава живота им.

Независимо от препоръката на НПМ, в периода 23.12.2020 г. до 31.12.2020 г. е започнал процесът на извеждане на деца от последно функциониращите 8 ДМСГД в оставащите 4 ДМСГД в гр. Варна, гр. Плевен, гр. Стара Загора и гр. Кърждали. В тази връзка на 18.01.2021 г. и 22.01.2021 г. екип на Националния превантивен механизъм извърши внезапни проверки в Домове за медико-социални грижи за деца гр. Плевен и гр. Стара Загора. НПМ се обърна към министъра на труда и социалната политика с препоръка децата, които предстои да бъдат изведени от ДМСГД да бъдат предварително подготвени за извеждането им. Също така, екипите на ЦНСТДМУ да се запознаят предварително с децата и с индивидуалните им потребности, както и медицинското лице в центъра да бъде запознато с психосоматичното им състояние. Децата, чиито близки поддържат контакт с тях, да бъдат настанени в близост до местоживеенето им. В отговор МТСП изрази становище, че ще бъдат организирани и проведени допълнителни срещи между отделите за закрила на детето, ДМСГД и услугите, където ще бъдат настанени децата, с цел подготовката им за извеждане при спазване на законодателството и противоепидемичните мерки. При идентифицирана необходимост от специализирана медицинска експертиза ще бъде сформиран екип от специалисти на национално ниво – детски психиатър, невролог, травматолог, педиатър и др.

РЕЗИДЕНТНИ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ ЗА ПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА

Започналият още през 2010 г. процес на деинституционализация протича с твърде бавни темпове. В § 34 (1) на Закона за социалните услуги е посочено, че съществуващите до влизането в сила на закона домове за пълнолетни лица с умствена изостаналост, психични разстройства, физически увреждания, сетивни нарушения и деменция се закриват до 1 януари 2035 г. НПМ смята, че с оглед качеството на предоставяната грижа и материалната база е необходимо настанените лица да бъдат изведени във възможно най-кратък срок, при ясно заложен критерии и подход при извеждането на лица в резидентни социални услуги в общността.

Този подход следва да бъде заложен при разработването на следващия План за действие за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа, по който ще продължи да се реализира процесът на деинституционализация на грижата за възрастните хора и хората с увреждания за периода до 2027 г. Чрез него ще се планират всички мерки и дейности, включително тези, свързани с подготовката и извеждането на настанените лица от определените за закриване домове и изграждането на инфраструктурата на новите социални и интегрирани здравно-социални услуги. Предвижда се до края на 2027 г. да се закрият близо 60 % от съществуващите специализирани институции за хора с увреждания, или 41 от общо 70 дома, които ще останат след като приключат дейностите в рамките на настоящия План за действие за периода 2018-2021 г.

Резултати от проведени проверки на НПМ

ДОМОВЕ ЗА МЕДИКО-СОЦИАЛНИ ГРИЖИ ЗА ДЕЦА

На 18.01.2021 г. и 22.01.2021 г. екип на Националния превантивен механизъм извърши внезапни проверки в Домове за медико-социални грижи за деца гр. Плевен и гр. Стара Загора.

В ДМСГД – гр. Плевен НПМ установи, че на 21.12 и 22.12.2020 г. са настанени пет деца от ДМСГД – гр. София и пет деца от ДМСГД – гр. Благоевград. Заповедите за настаняването им са издадени на 14.12.2020 г. от съответните дирекции Социално подпомагане. По данни на директора на ДМСГД – гр. Плевен, екипите на дома не са имали възможност в такъв кратък срок да се подготвят за посрещане на децата и да осъществят опознавателни срещи с тях. На 15.01.2021 г. още две деца са преведени от ДМСГД – гр. София.

В оценката на индивидуалните потребности на детето К. А. Н., на 5 г., е отбелязано, че родителите поддържат непрекъснат контакт с него. Детето е с диагноза: Епилепсия – Grand mal припадъци, ДЦП, Микроцефалия, Анемия, Хипотрофия, Дълбока умствена изостаналост. Също така, детето Г. Г. К., на 8 г., поддържа контакти с родителите си. Детето е с диагноза: ДЦП – Спастична квадрипареза – тежка степен, Симптоматична епилепсия, Микроцефалия, Дълбока умствена изостаналост, Гастростома, Хипотрофия. Родителите на едно от тези децата дори са го придружавали от Благоевград до настаняването му в ДМСГД – гр. Плевен. Като се има предвид, че родителите на тези деца живеят в гр. Петрич и в гр. Кюстендил, преместването на децата им в гр. Плевен силно ще затрудни поддържането на семейните им контакти, което нарушава правата на децата.

Има деца, които са били настанени във втората половина на 2020 г. в ДМСГД – гр. София и след няколко месеца са изведени в ДМСГД – гр. Плевен. Като пример може да се посочи детето С. М. Б., което на 28.11.2020 г. е претърпяло оперативно лечение в УМБАЛСМ Пирогов – гр. София след установена контузия на мозъка и на 08.12.2020 г. е настанено в ДМСГД – гр. София със заповед на Дирекция „Социално подпомагане“. На 21.12.2020 г., с нова заповед, е преместено в ДМСГД – гр. Плевен. В заповедта за настаняване е посочено, че детето е временно настанено в дома, без да е посочен срок. Така, в рамките на две седмици, детето е преместено в две институции и според заповедта на Дирекция „Социално подпомагане“ е възможно да бъде преместено в трета.

В оценката на индивидуалните потребности на две от децата, настанени от ДМСГД – гр. София в ДМСГД – гр. Плевен е отбелязано децата да бъдат настанени в Центрове за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания. Въпреки това, те са настанени временно в ДМСГД.

Независимо, че е стартирал последният етап от процеса на деинституционализацията на грижата за деца, свързан с домовете за медико-социални грижи, е недопустимо преместването на деца с много тежки форми на увреждания в различни институции в рамките на много кратък срок.

По време на проверката екипът установи, че са изведени единадесет деца и от ДМСГД – гр. Плевен в периода от 23.12.2020 г. до 15.01.2021 г. По данни на директора децата не са били подготвени за извеждане. Десет от тях, които също са с тежки форми на увреждания, са настанени в Центрове за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания (ЦНСТДМУ), чиито екипи не са били подготвени за приемане на децата и не са били запознати с диагнозите им.

Детето Й. Б. Й., на 3 г., с диагноза: Синдром на Корнелия де Ланге, Тежкостепенна пулмонална стеноза – състояние след ангиовалвулопластика, Лека към умерена Пулмонална инсуфициенция, Междупредсърден дефект - тип секундум, Ниско тегло при раждането, Дълбока умствена изостаналост поддържа контакти с родителите си, които са от гр. Шумен. Независимо от това, детето е настанено в ЦНСТДМУ – гр. Ямбол, което затруднява контактите с родителите му и нарушава правата му.

Също така има деца, изведени от ДМСГД – гр. Плевен, на възраст под 3 г., които са настанени в ЦНСТДМУ, чиито профил за настаняване е за деца и младежи от 3 г. до 21 г. възраст.

Екипът на НПМ проведе разговор с ръководителя на ЦНСТДМУ – гр. Габрово, тъй като пет деца от ДМСГД – гр. Плевен са преместени там. Установи се, че към документацията на децата не е приложена оценката на индивидуалните потребности, което възпрепятства запознаването на персонала с нуждите на децата.

В ДМСГД – гр. Стара Загора НПМ установи, че на 29.12. 2020 г. са настанени пет деца от ДМСГД – с. Бузовград. Заповедите за настаняването им са издадени на 14.12.2020 г. от Дирекция „Социално подпомагане“ гр. Казанлък. По данни на директора на ДМСГД – гр. Стара Загора, той е изпратил предварително екип, който да се запознае със здравословното състояние на децата, както и осъществяване на опознавателни срещи между екипа и децата. На 29.12.2020 г. по време на извеждането на децата от ДМСГД – с. Бузовград, от ДМСГД – гр. Стара Загора са изпратени пет екипа със специализиран транспорт, които да приемат децата. По време на проверката НПМ се среща с тях, които бяха видимо спокойни.

По време на проверката екипът установи, че са изведени две деца с диагнози: Тризомия 21 и Детска церебрална парализа от ДМСГД – Стара Загора на 21.01.2021 г. в ЦНСТДМУ – Габрово. По данни на директора децата не са били подготвени за извеждане. Екипи на ЦНСТДМУ – Габрово не са посещавали предварително децата за да се запознаят с тях и със здравословното им състояние.

Също така, в институцията на омбудсмана постъпи сигнал от управителя и психолога на ЦНСТДМУ – Русе за настанено дете на 3 г. 8 м. с увреждане, което е временно преместено от гр. Добрич в ЦНСТДМУ – Русе. Това е причинило голяма травма на детето, защото баба му и дядо му, които се грижат за него, живеят в гр. Добрич. Поради неотложна оперативна интервенция на бабата, детето е трябвало да бъде временно настанено в ЦНСТДМУ до възстановяване на жената. Независимо, че в гр. Добрич има четири ЦНСТ за деца с увреждания, и че следващият най-близък град е Варна, където има шест социални услуги за деца с увреждания за 72 деца, Дирекция „Социално подпомагане“ гр. Добрич настанява детето 210 километра разстояние от родния му град. Това изцяло възпрепятства детето да бъде посещавано от близките му.

НПМ смята, че е необходимо да се спазват заложените критерии и подход при извеждането на деца в алтернативни услуги.

В тази връзка НПМ се обърна към министъра на труда и социалната политика с препоръка децата, които предстои да бъдат изведени от ДМСГД – гр. Варна, ДМСГД – гр. Плевен, ДМСГД – гр. Стара Загора и ДМСГД – гр. Кърджали да бъдат предварително подготвени за извеждането им. Също така, екипите на ЦНСТДМУ да се запознаят предварително с децата и с индивидуалните им потребности, както и медицинското лице в центъра да бъде запознато с психосоматичното им състояние. Децата, чиито близки поддържат контакт с тях, да бъдат настанени в близост до местоживеенето им.

През 20201 г. НПМ ще продължи да следи процеса на деинституционализация при децата настанени в ДМСГД, като ще извърши проверка на ДМСГД гр. Варна и гр. Кърджали, както и на ЦНСТДМУ в които са настанени деца от ДМСГД.

РЕЗИДЕНТНИ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ ЗА ПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА

Една от основните препоръки от предишния доклад на НПМ за 2019 г. беше по отношение на Дома за пълнолетни лица с деменция (ДПЛД) – с. Горско Косово, община Сухиндол. Поради лошите материално-битови условия и недостатъчната грижа за настанените лица, НПМ препоръча да се предприемат спешни мерки за намаляване капацитета на институцията, осигуряване на достатъчно лично пространство и санитарни възли на потребителите. В изпълнение на препоръките на НПМ е извършена проверка от Инспектората на АСП и от 8 януари 2020 г. настаняването в дома е преустановено до достигане на капацитет от 30 души. Домът ще бъде закрит чрез изграждане на Центрове за настаняване от семеен тип и извеждане в тях на всички потребители.

През месец октомври 2020 г. НПМ извърши поредна внезапна проверка в ДПЛД – с. Горско Косово, като проверяващият екип проследи изпълнението на препоръките от предишните доклади. Поради факта, че към момента на посещението в дома се провеждаше изследване за наличие на COVID – 19 на служителите и на настанените лица, проверката беше извършена документално и чрез разговор с директора. През 2020 г. в дома няма новонастанени лица.

При проверката се установи, че към момента социалната услуга ползват 46 души. От началото на 2020 г. до м. октомври са починали 12 лица. За сравнение, за 2019 г. до м. октомври са починали 26 души. За цялата 2020 г. са починали общо 18 души, а за 2019 г. са починали общо 28, при капацитет на дома за 60 души. Спадът на смъртността вероятно се дължи от части на обстоятелството, че след преустановяване на настаняването служителите имат по-добра възможност да полагат грижи за по-малкия брой потребители. Предстои да бъде изготвен план за извеждането на всяко настанено лице от дома и за подготовка за реинтеграция в домашна среда, или за ползване на социална или интегрирана здравно-социална услуга за резидентна грижа. Планът за извеждане на всяко лице ще се изготвя от Дирекция „Социално подпомагане“ с участието на лицето, представители на общината, които отговарят за управлението на дома, доставчици на социални услуги, лечебни заведения, семейството и близките на лицето.

Относно препоръката да се предприемат действия за реконструкция на дома за осигуряване на достатъчно лично пространство и санитарни възли на потребителите, за да отговарят на регламентирания критерии и стандарти НПМ установи, че е извършен ремонт на санитарните възли и спалните помещения, както и е подменен котелът за парно отопление. В стая са настанени по 4 лица, за които са осигурени гардероб и нощно шкафче с маса за хранене. Системата за звукова сигнализация в дома функционира. От представените документи е видно, че за 2020 г. са извършени планирани разходи от целевата субсидия за капиталови разходи както следва: 10000 лв. за доставка и монтаж на дограма в кухненско и перално помещение; 1200 лв. за климатик и 3500 лв. за преса за гладене. За 2021 г. е предвидена смяна на дограмата на първия етаж на сградата, закупуване на специализиран автомобил за превоз на трудноподвижни лица и други материални активи.

Във връзка с препоръката на НПМ да се осигури постоянен достъп до двора и да се извърши облагородяване на цялото дворно пространство, се установи, че лицата се извеждат на двора съобразно възможностите им, с придружител. В тази връзка НПМ отново изразява становището си, че при подходящи климатични условия достъп до дворното пространство е необходимо да имат всички потребители, независимо от личната им мобилност. За целта може да се ползва изградената към двора рампа с парапет за достъп на трудно подвижни лица.

Потребителите и служителите на социалната услуга са изследвани два пъти за COVID – 19, като резултатите са отрицателни. Заниманията през деня се извършват при заемане на

дневната стая до 30 % от капацитета. Храненето е осигурено по стаите със съдове и прибори за еднократна употреба, с оглед спазване на дистанция. Преустановени са свижданията и достъпът на външни лица, като се допускат посещения при спазване на противоепидемичните мерки само по изключение, по преценка на директора, при терминално болни лица.

Има назначен рехабилитатор на граждански договор, който провежда рехабилитационни дейности три пъти седмично. Изготвят се трудотерапевтични листи.

В дома са осигурени достатъчно лични предпазни средства и препарати за дезинфекция. Графикът на служителите е организиран така, че да няма засичане на смените. Изготвен е Алгоритъм за дезинфекциране на помещенията, което се извършва 4 пъти дневно. Ежедневно се измерва температурата на служителите и работното облекло се изпира на висока температура.

Относно предприетите противоепидемични мерки, при извършена проверка в Дома за пълнолетни лица с умствена изостаналост (ДПЛУИ) – с. Батошево, община Севлиево НПМ установи, че през 2020 г. на всички настанени са извършвани тестове за COVID – 19, които са отрицателни. Потребителите се консултират с личния лекар и с лекари специалисти при необходимост. За тази година са извършени профилактичните прегледи и имунизациите на лицата.

От началото на пандемията, съгласно предписание на РЗИ – гр. Габрово е преустановен приемът на нови лица в специализираните институции за предоставяне на социални услуги, с изключение на спешни настанявания. При тях приемът следва да се осъществи след предоставен отрицателен резултат от проведен PCR – тест в рамките на 48-часа преди настаняването. Също така се предвижда задължителна изолация на лицето в самостоятелна стая за 14 дни, по препоръка на главния държавен здравен инспектор. От обявяването на извънредното положение няма новонастанени лица.

В дома е осигурено целодневно медицинско обслужване на потребителите. Новонастанените лица имат набор от медицински документи, както и бележка от личен лекар, че не са били в контакт със заразно болни. В срок от 2 седмици след настаняването се изготвя план за здравни грижи, прави се консултация с личния лекар, с психиатър и, ако е необходимо, с невролог (при лица с епилепсия).

В ДПЛУИ е изготвен и утвърден План за действие при възникване на случай на COVID – 19. На видни места – в столовата, в баните и тоалетните, в помещението за трудотерапия са поставени инструкции за правилно миене на ръцете и носене на защитна маска. Определени са критичните точки за дезинфекция, които се дезинфекцират през 2-3 часа с дезинфектант на спиртна основа. На всички служители са предоставени предпазни очила, маски за многократна и за еднократна употреба и ръкавици. На входа на всички сгради и на портала са поставени диспенсъри с дезинфектант. Във всички тоалетни са поставени диспенсъри за хартиени кърпи за ръце и отделни кошчета за изхвърляне на еднократни лични предпазни средства. Дрехите се перат на по-висока температура, дезинфекцията на спалните помещения и общите помещения е засилена, не се допуска излизане на потребителите извън района на дома.

Направен е извънреден инструктаж на служителите във връзка с пандемията. Всяка сутрин се мери температурата на служителите и на потребителите.

Утвърдени са:

1. Програма за предотвратяването на разпространението на COVID – 19;
2. Процедура за посещение на външни лица;
3. Алгоритъм за дезинфекционните мероприятия в сградите на ДПЛУИ;
4. Инструкция за правилна хигиена на ръцете;

5. Инструкция за правилно носене на защитна маска;
6. Инструкция за безопасна работа с почистващи и дезинфекционни средства;
7. Мерки за предпазване от коронавирус;
8. Процедура за мерки и действия по време на извънредно положение.

Всички служители са запознати с тях срещу подпис.

Не се наблюдава повишаване на броя на смъртните случаи за периода на обявеното извънредно положение. До момента на проверката, починалите за 2020 г. са трима. Близките на настанените лица са информирани за противоепидемичните мерки и за сроковете за прилагането им.

Екипът проследи изпълнението на препоръките от предишни доклади. В сградата, където са разположени спалните помещения на потребителите, е подменена дограмата на прозорците и вратите. Осигурен е достъп за трудно подвижни лица до столовата и до основната сграда.

През 2020 г. е извършен освежителен ремонт на всички спални помещения и на столовата. Извършва се и ремонт за поставяне на подови настилки в пералното помещение. Закупени са нови пералня и сушилня. Откритият водоизточник в двора на дома е обезопасен. Поради наложилият се режим на водоподаването се извършват редовни доставки на цистерни с вода и е монтирана хидрофорна помпа.

На първия етаж, където са настанени трудноподвижни потребители, има система за звънчева сигнализация, която се следи в здравната служба и в стаята на санитарите, а към момента е свързана със стаята на социалния работник.

За 2020 г. е бил заложен и ремонт – смяна на дограма в помещението за трудотерапия, както и закупуване на непромокаеми протектори за матраците на настанените лица, но това е отложено за 2021 г. поради наложило се закупуване със средства от бюджета на ДПЛУИ на лични предпазни средства - очила, шлемове, еднократни защитни маски и гащеризони, спирт и др. поради пандемията от COVID – 19. Също така е необходим спешен ремонт на кухненските помещения и подмяна на готварските уреди.

НПМ препоръчва да се осигурят допълнителни средства за извършване на ремонт на помещението за трудотерапия, на кухненските помещения, както и за закупуване на непромокаеми протектори за всички матраци. НПМ е уведомен с писмо от община Севлиево, че препоръката е приета.

Домът за пълнолетни лица с психични разстройства – с. Говежда, община Георги Дамяново, с капацитет 70 души, е предвиден за закриване в Плана за действие за периода 2018-2021 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа. Омбудсманът като НПМ изпрати препоръка до МТСП всички лица, настанени в този дом да бъдат предварително подготвени за извеждане и да бъдат информирани за възможните свободни места в други услуги, които да са разположени в близост до семействата им.

През 2020 г. НПМ ще продължи да следи процеса изпълнението на отправените препоръки.

Противоепидемични мерки и стандарти

Във връзка с въведеното от 13 март 2020 г. извънредно положение НПМ следи с особено внимание противоепидемичните мерки, които се предприемат в резидентните социални услуги за деца и за пълнолетни лица с деменции, умствена изостаналост и психични

разстройства. Те са особено уязвими поради естеството на наложените им ограничения и трудностите при спазване на предпазните мерки в затворени институции.

НПМ препоръча на МТСП при предприемане на мерки против пандемията в пълна степен да отчитат правата на настанените в институции деца и лица, както и правата на служителите, работещи в тях. В този контекст, при предприемане на мерки против пандемията държавните институции следва в пълна степен да отчитат правата на настанените в институции лица, както и правата на служителите, работещи в тях.

Министърът на труда и социалната политика информира, че са предприети спешни мерки за прекратяване достъпа на външни лица с цел предотвратяване разпространението на инфекцията в резидентните социални услуги. За да не се прекъсват връзките между настанените в институции и техните близки е въведена организация за провеждане на чести телефонни разговори и онлайн срещи. Също така, всички институции са подсиgurени с необходимите предпазни средства и дезинфектиращи препарати.

При извършените проверки на място НПМ проследи изпълнението на дадените препоръки.

ЗАЩИТА НА ДЕЦА В КОНФЛИКТ СЪС ЗАКОНА

Развитие на правната рамка и държавната политика

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

- *Приемане на нова Стратегия за държавна политика в областта на правосъдието за детето 2021-2030;*
- *Реформа в системата за детско правосъдие и оценка на нуждата от функциониране на специализирани съдебни състави за деца;*
- *Отмяна на Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, действащ от 1958 г. и приемане на Закона за отклоняване от наказателно производство и налагане на възпитателни мерки на непълнолетни лица;*
- *Закриване на интернатите и въвеждане на съвременни и ефективни мерки за работа с децата извършители, включващи възстановително правосъдие и превантивна работа с тях;*
- *Създаване на защитна социална система, включваща мрежа от услуги (интегрирани услуги и възпитателни, психо-социални и защитни мерки и механизми за подкрепа) по отношение на деца, които са в конфликт със закона и техните семейства.*
- *Да се организират краткосрочни курсове за придобиване на професионална квалификация на децата, настанени във ВУИ и СПИ.*

От 2012 г. омбудсманът като Национален превантивен механизъм следи състоянието и спазването на правата на децата, настанени в социално-педагогическите интернати и възпитателните училища – интернати в Република България. През 2015 г. институцията оповести специален тематичен доклад след проверки на съществуващите шест интерната в страната, в който омбудсманът настоя за предприемане на необходимите стъпки за закриване на ВУИ и СПИ поради констатирани унизителни условия на живот.

Въпреки обявената извънредна епидемична обстановка, през 2020 г. екипи на омбудсмана извършиха две проверки във ВУИ. НПМ и Дирекция „Права на децата“ констатираха, че част от препоръките, отправени през 2015 г. към Министерство на образованието, са изпълнени. **Закрити са три интерната.** Броят на децата, настанени в останалите три, е намалял от 218 на 100 деца. Назначени са психолози, ресурсни учители и медицински персонал. Материалната база е подобрена. Взаимоотношенията между децата и възпитателите са добри.

Въпреки това, **реформата на детското правосъдие в България продължава да е в начален етап.** Тези институции трябваше да бъдат закрити отдавна, поради факта, че те не отговарят на международните стандарти за деца в конфликт със закона. Те са изградени през 60-те години на миналия век, самите сгради са стари, отдалечени от областните центрове; децата, настанени в тях нямат достъп до качествено образование и

медицински грижи. Близките им не могат да ги посещават поради отдалечеността на институциите и липсата на средства. Образователният процес е на много ниско ниво.

Все още не е приет Законът за отклоняване от наказателно производство и налагане на възпитателни мерки на непълнолетни лица, който е основен двигател на реформата. Основната концепция на новия закон е свързана с щадящо детско правосъдие. Настаняването на деца в поправителни институции трябва да се прилага като крайна мярка. От изключително значение е създаването на специализирани състави за детско правосъдие, както и закриване на съществуващите интернати и разкриване на нови алтернативни услуги за децата в конфликт със закона, които отговарят на техните интереси и не нарушават правата им. Също така, за полесната реинтеграция на децата в конфликт със закона, трябва да се заложи финансиране за разработване на услуги и програми, предназначени за непълнолетни, особено в областта на професионалното обучение, както и да се прилагат ефективни програми и услуги за превенция, подкрепа и реинтеграция на децата в конфликт със закона.

През 2021 г. омбудсманът като НПМ ще продължи да следи реформата в детското правосъдие.

Резултати от проведени проверки на НПМ

През януари 2021 г. екипи на НПМ и Дирекция „Права на децата“ извършиха проверки във Възпитателните училища – интернати (ВУИ) – Ракитово и Подем. Проверката обхваща профила на настанените деца и условията на живот; образование и допълнителни дейности; отношение и мерки на закрила по отношение на настанените деца; медицинско обслужване; административен и технически капацитет.

ВЪЗПИТАТЕЛНО УЧИЛИЩЕ – ИНТЕРНАТ „АНГЕЛ УЗУНОВ“ гр. РАКИТОВО

1. Материални условия

Към момента на проверката по списък във Възпитателно училище – интернат „Ангел Узунув“ – гр. Ракитово бяха настанени 60 момчета, от които реално присъстващи 56 деца.

ВУИ се състои от две основни сгради – в първата са разположени жилищните помещения на децата, кухнята и столовата, а във втората се помещава училището и администрацията. Интернатът е разположен в борова гора на голяма площ, на места липсва ограда, с просторен двор и спортна площадка. В училището се помещават училищните кабинети, физкултурен салон, сензорна стая и компютърна зала. В коридорите на училището и общежитието са разположени камери за видеонаблюдение.

НПМ констатира, че има подобрене на материалната база. Извършен е ремонт на баните и столовата. Стаите на децата все още са с амотризирани мебели и без достатъчно лично пространство. По данни на директора предстои смяна на мебелите.

Екипът на НПМ се запозна със седмичното меню от 18.01.2021 г. до 24.01.2021 г. и констатира, че менюто на децата е съобразено с изискванията на Наредба № 26 от 2000 г. за здравословно хранене на учениците. Храната на децата се приготвя по рецептурник с разписан калориен състав. Една от препоръките, дадена от НПМ при предходна проверка - в менюто на децата да бъдат включени прясно и кисело мляко, както и пресни зеленчуци, е изпълнена.

2. Образование и обучение

Обучението на децата и младежите е организирано от втори до дванадесети клас. Организирано е само в първа смяна от 8 до 13.30 часа. В следобедните часове учениците имат занимания по интереси в 6 групи, която дейност е подкрепена от проект на Министерството на образованието и науката „Подкрепа за успех“. За изоставащите ученици е осигурена допълнителна подкрепа по български език и литература и по математика. Поради малкия брой на деца в един клас се налага и смесена форма на обучение. Повечето момчета, които са настанени в интерната, преди това не са посещавали редовно училище или са присъствали формално, което се е отразило както на знанията им, така и на мотивацията им за учене. Идват от семейна и социална среда, в която образованието не се счита за ценност и те не са били подкрепяни в този процес. Учителите споделиха, че им се налага в движение да преговарят много уроци и да се опитват да наваксат пропуските на своите ученици. За това използват часовете по самоподготовка.

Като цяло, общообразователната подготовка на учениците не е на добро ниво, особено в смесените класове. Има деца, които трудно четат или пишат, а имат завършен пети или шести клас. По-важното, към което се стремят учителите, е да се формират по-устойчиви навици у децата за учене, както и трудови навици.

Провежда се както колективна, така и индивидуална корекционно-възпитателна работа с малолетните и непълнолетните. Има работилници по трудово обучение, в които децата след осми клас придобиват умения по дървообработване и металообработване. Проблем, за който съобщиха от ръководството на интерната е, че обучението за професионална квалификация по Закона за професионалната квалификация е три години. Повечето момчета не могат да го завършат и да получат съответните удостоверения. Предложението, което се направи, е да се помисли за ускорена програма за обучение на децата, които са със срочна мярка.

В тази връзка, НПМ отправя препоръка към министъра на образованието за изготвяне на 6 месечни програми за придобиване на професионална квалификация извън училищния учебен план, като се отпуснат допълнителни средства от МОН. От изключителна важност е децата да придобият професионална квалификация, тъй като това ще им даде шанс за по-лесна реинтеграция в обществото и намиране на подходяща работа.

Един от най-смислените проекти, който е бил реализиран в интерната, е със Сдружение „Ре-акт“, при който е създадена работилница за велосипеди. Пандемията и извънредните мерки във връзка с нея са ограничили изцяло работата на неправителствени организации и доброволци с децата и младежите от интерната и това определено им липсва. Изоляцията е още по-силна и осезаема за тях.

Досиетата на децата и младежите са подредени по класове, като в тях се съдържат данни за нивото на обучение и свидетелствата им от предишното им училище.

По инициатива на директора се осъществява връзка с работодатели, които търсят работници със специалности дървопреработване и металообработване и вече има няколко успешни случая.

3. Медицинско обслужване

В интерната има разкрит Здравен кабинет. Кабинетът, макар и амортизиран, отговаря на изискванията на Наредба № 3 от 27 април 2000 г. за здравните кабинети в детските заведения и училищата на Министерство на здравеопазването. Наличен е зареден спешен шкаф. В кабинета работи медицински фелдшер на пълен работен ден и е снабден с пълен набор на медицински документи по наредбата, но те не се попълват. На всички деца са направени профилактични прегледи през годината.

За всички ученици е направен служебен избор на общопрактикуващ лекар и на лекар по дентална медицина. В интерната има трима ученици на постоянна медикаментозна терапия – конвулекс, с диагноза – епилепсия. През 2020 г. децата са прегледани от детски психиатър гр. Пловдив. При 12 ученика е диагностицирано: Лека умствена изостаналост до средна степен и в тази връзка за тях е определено ресурсно подпомагане от ресурсен учител в гр. Пазарджик. За всяко дете има разработени индивидуални планове за работа с деца с умствена изостаналост и планове за допълнителна подкрепа, свързани със затруднения в образователния процес и подпомагане на социалните умения.

При направените интервюта с психолога и фелдшера се установи, че няма деца, които да употребяват психоактивни вещества.

4. Администрация и управление

Видно от утвърденото поименно длъжностно разписание, в интерната са назначени 35 служители, от които: 1 директор, 1 помощник-директор, 23 души педагогически специалисти, 10 души административен и помощен персонал.

Служителите дежурят по график, осигуряващ денонощно присъствие на педагогически персонал (през нощта остават двама възпитатели) и приемственост между смените.

5. Мерки за закрила

При предходната проверка от НПМ беше отправена препоръка към директора на ВУИ „Ангел Узунов“ гр. Ракиново да бъде осигурена супервизия на служителите, както и да се наеме външен психолог, който да работи по възстановяване на базиса на доверие между децата и служителите на интерната. В тази връзка НПМ обърна особено внимание на взаимоотношенията между служителите и децата. При проведените интервюта с децата се установи, че психосоциалният климат в интерната е подобрен. Видимо децата имат доверие на служителите. НПМ се запозна с Методическото указание за разработване на Индивидуален план за подкрепа на учениците, свързан с техните индивидуални потребности, както и с част от индивидуалните планове на децата. По данни на психолога, редовно се извършват супервизии на служителите. По време на проверката НПМ присъства при провеждане на анкета сред децата, която има за цел да проучи взаимоотношенията им с педагогически персонал. НПМ установи, че анкетата не е анонимна. В тази връзка препоръчва на администрацията на ВУИ „Ангел Узунов“ при провеждане на последващи анкети, те да бъдат анонимни. По предложение на местната комисия за противообществени прояви за 2020 г. две деца от интерната са освободени преди изтичането на крайния срок на съдебното решение.

Екипът провери Регистъра за налагане на дисциплинарни наказания и Регистъра за подаване на жалби. За 2020 г. няма регистрирано наказание спрямо децата. Има една подадена жалба от дете, което е претърпяло насилие от друго дете. Директорът на интерната е сигнализирил Полицейския участък в гр. Ракитово.

Екипът се запозна и с личните досиета на настанените момчета, които съдържаха: съдебно решение, индивидуална програма за корекционно-възпитателна работа и ресоциализация, оценка на потребностите, доклади от местна комисия за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни, последващи мерки.

СРЕДНО ПРОФЕСИОНАЛНО ВЪЗПИТАТЕЛНО УЧИЛИЩЕ – ИНТЕРНАТ (СПВУИ) „ХРИСТО БОТЕВ” – с. ПОДЕМ, обл. ПЛЕВЕН

Към момента на проверката (18.01.2020 г.) настанените деца в интерната са 10 момичета на възраст от 14 до 17 години. Последното настаняване е от месец август 2020 г. с решение на Районен съд Ямбол, като решението за настаняване е изпълнено по изрично настояване на родителите на момичето. Повечето момичета са настанени поради скитничество и бягства от училище и резидентните услуги, в които са били настанени.

Няма деца, които да са извън интерната и през последните пет месеца няма случаи на бягства.

При посещението на екипа на омбудсмана, момичетата бяха в клас, като в междучасието се проведе разговор с тях. Това, което прави впечатление е, че момичетата са спокойни, говорят уверено за проблемите си и за постиженията си в спорта, като разказаха за отбора по баскетбол и за медалите, които са спечелили.

1. Материални условия

Материалните условия в Средно професионално възпитателно училище – интернат /СПВУИ/ – с. Подем като цяло са добри, като се полагат видими усилия за поддържане на хигиената и остарялата база.

Училището разполага с две основни сгради. В първата се помещава администрацията и учебните кабинети, а във втората – спалните помещения, кухнята и столовата. Училището разполага и с т.нар. къща „Мечта” – луксозна постройка с луксозно оборудване, изградена със средства, дарени от фондация SES – Германия, която към момента е затворена и не се използва за целите, за които е създадена. Основната причина за това е липсата на средства за нейната поддръжка.

Спалните помещения в общежитието на момичетата се отопляват вечер, поради това, че момичетата почти през целия ден са в училищната сграда или навън.

По информация на директора и на момичетата в интерната има два пъти седмично задължително ползване на банята, като по индивидуално желание те могат да я ползват и през другите дни. Прането на личните дрехи и бельо се извършва от самите момичета.

2. Образование и обучение

В СПВУИ – с. Подем децата се обучават в 5 до 10 клас и са със слети паралелки. Класните стаи са добре оборудвани, съществува и модерен компютърен кабинет, който се използва само в присъствието на учител. Няма деца със СОП, като има необходимост за ресурсен учител за едно от момичетата, но майката не сътрудничи в тази насока.

Момичетата уверено разказаха за обучението си и за резултатите, които са постигнали. Може да се отбележи, че в Подем, за разлика от повечето интернати, се наблюдава по-интензивен и качествен образователен процес. Учителите разказаха, че няма чести нарушения на дисциплината, както в часовете, така и откази за посещение на часовете.

В интерната учениците се обучават професионално в шивачество, а тези в 9 до 12 клас придобиват квалификация – оператор в шевно производство. Това е рамкова програма, по която се придобива квалификация за 2 години и е Първа степен на професионалната квалификация. Учениците изразиха своето одобрение за новите си умения.

Като цяло интернатът разполага с много добри възможности за допълнително обучение и квалифициране на учениците в готварство, фризьорство, които в този период обаче не се провеждат, а само шивачество. През почивните дни има дежурен по един възпитател и охраната на интерната.

3. Медицинско обслужване

Осигурена е медицинска грижа от лекар, като два пъти седмично се посещават от фелдшер. Към момента на проверката няма бременни момичета, както и деца с хронични заболявания. Все още не е разрешен проблема с осигуряването на здравен кабинет, като посочената причина е невъзможността на общината да осигури медицински специалист.

Администрацията е обособила помещение за медицински цели, в което се съхраняват лекарства в количества и видове, различни от предвидените за оказване на спешна помощ съгласно Наредба № 3 за здравните кабинети в детските заведения и училищата на Министерство на здравеопазването. Това е в противоречие със здравното законодателство и поставя под въпрос реда за оказване на медицинска помощ в интерната. В помещението има и стоматологичен стол, който се ползва за профилактични стоматологични прегледи.

За всички ученици е направен служебен избор на общопрактикуващ лекар и на лекар по дентална медицина. Лекарят посещава интерната два пъти седмично. Лекарят по дентална медицина работи три пъти седмично в селото. На всички ученички са извършени профилактичните прегледи за година, правени са и проследяващи контролни изследвания. Медицинските документи (епикризи, амбулаторни листа, ЛАК, медицинска бележка при постъпване и др.) на учениците се съхраняват в техните административни досиета. ОПЛ на интерната участва в изработване на хранителното меню за учениците съгласно нормативните изисквания.

При направените интервюта учениците съобщиха, че са доволни от предоставяното им медицинското и стоматологично обслужване в интерната. Не постъпиха оплаквания от храната и от нейното количество. Видно от седмичното меню, то е разнообразно и отговаря на изискванията на наредба № 37/21.07.2009 г. на МЗ.

Няма констатирани случаи на заболели от COVID- 19.

4. Администрация и управление

Видно от утвърденото поименно длъжностно разписание, в интерната са назначени 16 служители, от които: 1 директор, 5 учители, 3 възпитатели, 1 психолог – на половин щат, 1 счетоводител, 1 домакин, 2 - ма готвачи, общ работник и чистач. Всички учители и възпитатели са с висше образование.

Служителите дежурят по график, осигуряващ денонощно присъствие на педагогически персонал.

По време на посещенията, момичетата свободно контактуваха със своите учители, както и с психолога, което показваше промяна в нагласите към настанените. Атмосферата беше успокоена и развиваща се.

Годишният бюджет е 449 179 лв., който определено създава големи трудности при издръжката на дейностите. Определено липсват целеви средства за извънкласна работа и дейности.

Екипът на интерната сподели, че са разтревожени от неяснотите в реформата и конкретни срокове. Това определено влияе върху мотивацията им, както от несигурността пред която са били изправени екипите на закритите интернати в гр. Завет и с. Керека. Друг съществен въпрос, който повдигнаха е липсата на всякакъв интерес и анализи на тяхната работа, добрите практики и опит, който имат в корекционно-възпитателната работа и който би послужил в процеса на реформата на правосъдието за деца.

5. Мерки за закрила

По време на проверката екипът на НПМ установи, че психосоциалният климат в СПВУИ – Подем е добър. Констатира се промяна от последното посещение на екипа на омбудсмана е през м. септември 2017 г., заедно с консултанта Херман Райдер, който организира експертни групи с деца, като от тогава промяната е в положителна насока. Констатираното по време на предходни проверки напрежение между персонала и децата и между самите деца е преодоляно. Преустановена е и практиката за налагане на наказания, които не са предвидени в нормативните актове. Момичетата определено се доверяват на персонала, като за това положителна роля е изиграл проекта, който е реализиран „Менторство за приобщаване“, изпълняван от Сдружение „Плевенски Обществен фонд – читалища“, с подкрепата на Фонд Активни граждани. Въведеното менторство в подкрепа на млади хора с девиантно поведение, пребиваващи в институция определено е дало своите резултати по отношение на поведението на момичетата. Менторите са били различни хора, с различни професии, които са създали позитивни връзки с тях. Особено добре са били приети семейните ваканции. Психологът на училището разказа за връзките, които са създадени по време на проекта и развитието на участниците в него.

Не се констатираха случаи на физическа саморазправа между децата. Няма регистрирани вътрешни кражби.

Телефонните разговори са 2-3 пъти седмично, чрез личните им телефони, два пъти могат да ползват приложенията Фейсбук, Скайп, като всяка вечер могат да ползват стационарен телефон.

Персоналът на интерната работи активно за социализацията на момичетата след прекратяване на мярката. Последно са работили за подкрепата на момиче, което три месеца преди да навърши 18 години е било разсиновено, като според тях причината са били имотни. Имало е значителни трудности с новата ѝ лична карта поради липса на адрес за регистрация, но са успели да решат проблема.

За съжаление родителите на момичетата не са активни и от тяхна страна определено има оттегляне от родителска грижа. Настанените девойки трудно разбират и приемат изоставянето, като доста често то е причина за тяхното поведение и агресия. Зимната ваканция всички момичета са били в интерната поради липса на средства и желание на родителите да ги приемат.

Разказват за момиче, което е постигнало значително развитие през годините на своя престой, имала е мечти и планове, но майката се е появила малко преди тя да навърши 18 години и я отвела във Франция, където има данни, че момичето протитуира.

При проверка на предписанията, които са правени при проверки от компетентните органи, се установи, че последната проверка на Държавната агенция за закрила на детето е била през 2016 г. При прегледа на досиетата екипът установи, че по възпитателно дело на едно от момичетата М.В., съдът е наложил по-леката мярка „настаняване в СПИ“, но поради липсата на такива институции, детето е настанено във ВУИ. Добра практика е в щата на интерната да бъде включен социален работник, който може да бъде осигурен и в рамките на програми. В тази връзка екипът препоръчва, още по-активно сътрудничество между интерната и отделите за закрила на детето по местоживееене на децата.

Също така проверяващите екипи препоръчват, с цел защита на правата на децата да бъде извършван системен мониторинг върху интернатите от страна на ДАЗД, както и да бъдат осигурени целеви средства по различни програми за развитие на настанените.

Противоепидемични мерки и стандарти

През 2020 г. екипът на омбудсмана въведе в практиката по наблюдение правата на децата в риск със закона новите специални принципи и стандарти, приети от Върховния комисар по правата на човека, съвместно с УНИЦЕФ и Алианса за закрила на децата при хуманитарни дейности.³ Основната цел е да се обърне специално внимание върху проблема с правата на децата, които са изолирани в затворени институции, като се предоставя и необходимият набор от информация за международните правозащитни стандарти и насоки за справяне с кризата, предизвикана от COVID – 19.

Службата на Върховния комисар по правата на човека, УНИЦЕФ и Алианса за закрила на децата при хуманитарни дейности алармират за риск от **непропорционален ефект** върху правата на децата, които са настанени в затворени институции. Държавите са длъжни да

³ „COVID – 19 - децата, лишени от свобода“

гарантират, че човешките права на всяко лишено от свобода дете изцяло се зачитат, защитават и изпълняват.

Основните препоръки на международните организации към държавите са:

1. Въвеждане на мораториум върху задържането и настаняването на деца в затворени институции.
2. Освобождаване на вече задържани деца.
3. Мерки за закрила на здравето и доброто състояние на децата, които се намират в институции от затворен тип.

Трябва да се подчертае, че в същия дух са и насоките на Комитета по правата на детето към ООН, който на 8 април 2020 г. се обърна към всички държави-членки, като отбеляза, че трябва да бъдат планирани специални мерки за защита на децата, чиято уязвимост е допълнително повишена вследствие на пандемията, като деца, лишени от свобода или настанени в институции от затворен тип. Специален акцент е поставен върху правата на тези деца да поддържат редовен контакт със семействата си, който не трябва да бъде прекъсван с въведените ограничителни мерки.

Всяка мярка трябва да бъде преценена като въздействие върху детето, както в краткосрочен, така и в дългосрочен план. Изрично се подчертава, че всяка мярка, в контекста на пандемията COVID – 19, трябва да бъде адаптирана и разбираема за децата, включително за деца с увреждания, деца от уязвими групи и деца с ограничен достъп до интернет.

Омбудсманът на Република България в качеството му на НППМ извърши онлайн анкета с директорите на всички социално–педагогически интернати (СПИ) и възпитателни училища–интернати (ВУИ), в хода на която се установиха следните обстоятелства:

- В изпълнение на противоепидемичните мерки, нито едно дете не е освободено за домашен отпуск. По информация на директорите на интернатите, връзката с родителите се осъществява по скайп, фейсбук или по телефон. Във ВУИ „Ангел Узунов“ Ракитово връзката с родителите се осъществява само по телефона, поради това, че повечето от тях нямат интернет у дома.
- Продължават да се провеждат учебни занятия, както и спортни занятия на двора, въпреки че интернатите не работят при пълен капацитет и има проблем с броя на персонала, което на практика застрашава и провеждането на основните дейности с децата.
- Засега няма регистрирани болни деца и служители, като контактът с личния лекар се осъществява по телефона. На децата и служителите са осигурени лични предпазни средства и дезинфектанти.

При проверката се установиха и данни, които определено будят тревога, а именно:

- В периода на извънредното положение има **ново настаняване на дете** във ВУИ „Христо Ботев“ с. Подем, което е по силата на решение на Районен съд гр. Ямбол.
- Към интернатите **няма изготвена инструкция** или указание относно специални правила за безопасност в периода на епидемията, която да отчете и спецификата на мястото, в което децата живеят постоянно заедно, а персоналът, повечето от които към пенсионна възраст, имат значителни контакти в обичайната си среда.
- Установява се, че директорите и персоналът нямат оперативна подкрепа от Министерството на образованието и науката (МОН).
- В случаите, в които всяко едно от затворените деца може да изпадне в агресия, ярост, депресия или в друго психично състояние, дори и да упражни насилие спрямо други момчета или момичета, няма възможност за осигуряване на психологическа подкрепа онлайн.

НПМ и дирекция „Права на децата“ препоръча на министъра на образованието в разумни срокове да се предприемат необходимите действия, за да се спре настаняването на деца в интернатите. Също така да се осигурят оперативни възможности за подкрепа и преодоляване при децата в СПИ и ВУИ на психичните последици от социалната изолация, която безспорно поражда насилие и агресия. Да се изработят конкретни насоки към директорите и екипите на интернатите относно това как да поддържат психичното здраве на децата. Да се осигурят възможности за онлайн консултации с психолог, който да работи и с родители, какъвто пример установихме в Ракитово. Тази функция може да бъде поета от мобилната група психолози към МОН, които се намесват в кризисни ситуации. Да се извърши анализ на рисковете пред децата в интернатите, най-вече в периода на изолация, което може да прекъсне и без това слабите връзки със семействата им.

Важно е в тази подкрепа да бъдат включени и други органи за закрила, най-вече отделите за закрила на детето, които могат да работят с родителите.

Необходимо е да се изготви спешно специална инструкция за правила за безопасност на децата и за безопасни условия на труд на екипите в интернатите за периода на въведеното извънредно положение.

В заключение, омудсманът още веднъж държи да подчертае необходимостта от трайно решаване на въпроса със закриване на интернатите и въвеждане на съвременни и ефективни мерки за работа с децата извършители, включващи възстановително правосъдие и превантивна работа с тях

ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА С ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

Развитие на правната рамка и държавната политика

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

- Унифициране на механизма за финансиране на всички здравни заведения за стационарно лечение на психично болни; Същият следва бъде обвързан с качеството на предоставената здравна услуга;
- Привличане на повече специалисти със специалност „Психиатрия“ и „Детска психиатрия“;
- Изготвяне на оценка за пребазиране, която да е обвързана с преструктурирането на всички държавни психиатрични болници;
- Разкриване на достатъчен брой подходящи социални услуги за деца и възрастни с психични разстройства;
- Изработване на медицински стандарт „Детска психиатрия“.

През октомври 2020 г. Министерство на здравеопазването публикува Проект на Стратегия за психично здраве на гражданите на Република България 2020-2030г. и план за действие към нея със срок за представяне на становища - 1 ноември 2020 г. Омбудсманът на Република България в качеството на Национален превантивен механизъм съгласно Факултативния протокол към Конвенцията на ООН против изтезанията и другите форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание извършва ежегоден мониторинг на Държавни психиатрични болници (ДПБ), Центрове за психично здраве (ЦПЗ), социални заведения за лица с психични разстройства. Основната препоръка на омбудсмана като НПМ през годините, отправяна към Министерство на здравеопазването, е именно за стартирането на спешна реформа в сектора на държавната психиатрична помощ. В тази връзка НПМ представи становище до Министерство на здравеопазването.

Два са основните проблема, които НПМ констатира при предоставянето на психиатрична грижа в Държавните психиатрични болници: начинът на

финансиране и липсата на кадрово обезпечение. Бюджетът е ключов инструмент за управлението на дейностите в психиатричните болници за спазване на правата на пациентите.

Психиатричните болници се финансират по методиката на историческия бюджет, което според омбудсмана като НПМ на практика ограничава достъпа на здравноосигурените лица до качествена медицинска грижа. Историческият бюджет е система, която е действала преди времето на здравното осигуряване и е остаряла. При този бюджет няма пряка връзка между обема и качеството на извършените медицински дейности и постъпващите средства. Финансовите средства, които се отпускат на държавните психиатрични болници, са крайно недостатъчни. Така нареченият исторически бюджет е причината както за недобрите условия в лечебните заведения, при които се лекуват пациентите, така и за подчертания недостиг на медицински кадри, поради ниското заплащане на техния труд и лошите условия на работа. Ниската кадрова обезпеченост на лечебно – диагностичния процес от една страна, липсата на средства за подходящо оборудване, обзавеждане и лекарствени продукти – от друга, са фактори, които силно снижават количеството и качеството на медицинските грижи, предоставяни на пациентите.

Освен това, основните разлики в принципите, по които се формират бюджетите на различните типове психиатрични здравни заведения (например ДПБ и ЦПЗ), създават напрежение и противопоставяне между специалистите в системата за стационарна психиатрична помощ, което също рефлектира върху качеството на медицинските услуги. Омбудсманът като НПМ смята, че начинът на финансиране трябва да е унифициран за всички здравни заведения за стационарно лечение, като бъде обвързан с качеството на предоставената здравна услуга.

Липсата на адекватно финансиране води и до липса на специализиран персонал. В тази връзка омбудсманът като НПМ смята, че в Националната стратегия за психично здраве на гражданите на Република България 2020-2030г. трябва да се акцентира върху привличане на повече специализанти със специалност „Психиатрия“ и „Детска психиатрия“, както и да се промени и унифицира начинът на финансиране на здравните заведения за стационарно лечение.

В настоящия проект за Стратегия в дейностите за постигане на целите е заложено „пребазиране на част от ДПБ, в съответствие с направената оценка“. В Плана за действие 2021-2030 г., Стратегическа цел “Създаване на мрежа от услуги за комплексно обслужване на хората с тежка психична болест, в близост до местоживеенето, центрове за лечение на разстройства, свързани с начините на хранене“ за пребазиране е определена само ДПБ „Св. Иван Рилски“ - със срок за изпълнение до 2023 г. В Плана за действие за 2021-2030 г. обаче не се съдържат конкретни срокове за извършване на оценка за останалите държавни психиатрични болници, относно това кои от тях ще подлежат на пребазиране по определените показатели.

НПМ обръща внимание, че реално пребазиране на ДПБ без реструктуриране не би могло да се впише в новата визия за райониране на обслужването, предвидено в стратегията - от 150 000 души, за които са определени по 50-75 психиатрични легла, на отстояние не повече от 30 мин. от дома на пациента. Трябва да се изготви оценка за пребазиране, която да е обвързана с реструктурирането на всички държавни психиатрични болници. Също така е необходимо да се конкретизират сроковете и необходимите ресурси за пребазирането на болниците, както и подходящи сгради за това. Голяма част от Държавни психиатрични болници са с недобро местоположение, материална база, кадрова обезпеченост и отдалечени от многопрофилни болници за активно лечение. Особено проблемни болници са ДПБ - с. Карлуково, ДПБ - с. Царев брод, ДПБ - с. Церова кория, ДПБ - гр. Раднево, ДПБ - с. Карвуна, ДПБ - гр. Бяла. През 2019 г. Министерство на здравеопазването предвиди ДПБ - с. Царев брод да бъде преместена в гр. Шумен. Към настоящия момент болницата все още не е преместена в гр. Шумен, в тази връзка НПМ предлага в Плана за действие да бъде включено преместването ѝ през 2021 г.

Във връзка със заложената Дейност за постигане на целите: „Разработване и приемане на ориентирани към потребностите на зависимите пациенти социални услуги“ трябва да се отбележи, че психосоциалната рехабилитация на хората и децата с психични заболявания следва да се извършва чрез система от услуги, предоставяни от Министерство на труда и социалната политика. Следователно, освен МЗ, основна роля в прилагането на Стратегията за психично здраве трябва да има и Министерство на труда и социалната политика.

Основна част от грижата за психично болните лица трябва да е свързана с подобряване качеството им на живот чрез изграждане на социални услуги в общността, като Дневни центрове за хора с психични разстройства, Центрове за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства, Защитени жилища, което обаче не е заложено като

дейност в настоящата Стратегия. От изключителна важност е и разкриване на достатъчен брой подходящи социални услуги за деца с психични разстройства. За пример може да се посочи Столична община, където е разкрит един общински дневен център за деца с аутизъм, което е крайно недостатъчно спрямо броя на нуждаещите се деца. От особено значение е изграждането на дневни консултативни центрове за деца и юноши със зависимости. Предвид ограничен брой съществуващи към момента центрове НПМ препоръчва в Плана за действие да бъде заложено изграждането на центрове по зависимости за деца във всеки областен град.

Сред очакваните резултати от изпълнението на предвидените дейности е посочено единствено разкриването на мрежа от дневни центрове за психосоциални услуги, което е крайно недостатъчно. НПМ смята, че следва да се изгради комплекс от социални услуги, които да задоволят потребностите на болните.

Към момента, в ДПБ в страната има близо 200 трайно настанени пациенти, които не могат да бъдат изписани поради липса на достатъчно подходящи резидентни социални услуги в общността. На практика, те нямат собствено жилище, близките им отказват да полагат грижи за тях и необходимостта от оставането им в лечебно заведение е продиктувана от социални, а не от здравни фактори.

От изключителна важност е да се работи за извеждане на тази група болни от изолацията им в болнична среда и да им се предоставят интегрирани здравно-социални грижи в общността. Вместо това, с прието през 2010 г. изменение в чл. 5, ал. 4 от Закона за лечебните заведения е регламентирано, че лечебните заведения за стационарна психиатрична помощ могат да предоставят социални услуги при условията и по реда на Закона за социалните услуги. На практика, тази промяна позволява разкриването на Дневни центрове, Центрове за настаняване от семеен тип и Защитени жилища на територията на лечебните заведения.

Държавната политика за психично здраве трябва да изведе като приоритет необходимостта от повишаване качеството на живот чрез успешна деинституционализация на болните с психични заболявания и тяхната социализация чрез услуги в общността. Разкриването на социални услуги в сградния фонд на Държавни психиатрични болници и Центрове за психично здраве задълбочава изолацията и стигматизацията на болните, като по този начин възпрепятства пълноценното им лечение и нарушава техните права.

Необходимо е също така да се подкрепят семействата на застрашените от изоставяне лица с психични заболявания, за да се осъществи превенция на тяхното институционализиране. В Плана за действие да бъде заложено изготвяне на анализ на броя на възрастните и децата, нуждаещи се от специализирани социални услуги, за да се определи броят и териториалното разпределение на услугите по общини, както и броят на специалистите, които да бъдат ангажирани. В анализа ключово участие следва да вземат Министерство на здравеопазването, Министерство на труда и социалната политика и Националното сдружение на общините.

В Плана за действие, в стратегическа цел „Намаляване на употребата на алкохол и наркотични вещества и редукция на проявите на агресия и автоагресия“ са предвидени дейности: Превантивни програми за предотвратяване на употребата на наркотични вещества в местата за лишаване от свобода (МЛС); Моделна програма за намаляване на здравните щети (раздаване на игли и спринцовки и т.н.) в МЛС. Тук следва да се отбележи, че тези дейности са вече провеждани в местата за лишаване от свобода по предходната стратегия и не носят траен ефект. В Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ (ГДИН) има сектор

„Психологическа лаборатория“, който разработва програми за социална рехабилитация на лишените от свобода. Една от основните програми на социалните работници е за преодоляване на употребата на опиоидни вещества в МЛС. В тази връзка НПМ предлага в Плана за действие да се заложи повишаване на квалификацията на психолози и социални работници в затворите.

Заложената дейност по внедряване на Програми за лечение с опиев агонисти и агонисти-антагонисти в МЛС – град София също е част от предходна стратегия, като за целта ГДИН е разкрил ½ бр. за психиатър. Поканеният психиатър е оценил определените помещения за провеждане на субституираща терапия като недостатъчни. Едновременно с това от 2014 г. в затвора гр. София и арестите в гр. София функционира частна програма за субституираща терапия с метадон.

В проекта на Стратегия в частта психиатрична помощ в местата за лишаване от свобода, за болницата (СБАЛЛС) към затвора в Ловеч е упоменато, че в психиатричното отделение няма женски легла и това затруднява медицинското обслужване. При проверките на НПМ беше установено, че в Мъжкото отделение по психиатрия е разкрит сектор за 13 женски легла. Тревожен факт, който НПМ установи през годините, е свързан с голям процент на лишени от свобода с психични разстройства или на лица, които впоследствие развиват такива по време на изтърпяване на наказанието. През октомври 2019 г. при извършената проверка в затвора гр. Сливен се установи, че 42 жени са с психични разстройства. В тази връзка НПМ препоръчва в Плана за действие да се заложи изготвянето на скринингова програма за психично болни в пенитенциарната система.

В Плана за действие 2021 - 2030 г. към стратегията е проектирано разкриване на Центрове за психично здраве в областните градове, където липсват такива структури, а именно в 7 областни града (Видин, Монтана, Габрово, Силистра, Шумен, Кюстендил, Перник) със срок до 2024 г. Във връзка с изграждането на посочените центрове за психично здраве следва да се направи преценка дали срокът е реално изпълним с оглед на липсата на психиатри в тези населени места.

В проекта на Стратегията е предвидено още изграждането на Центрове за психично здраве в общността. Те трябва да извършват основно извънболнична дейност и да са свързващ елемент за психосоциална грижа в общността. Това предполага преустановяване на стационарната дейност в досега действащите центрове за психично здраве. НПМ смята, че е необходимо да има повече яснота относно този процес, който да е обвързан с дейности и срокове в Плана за действие.

От години НПМ посочва спешна необходимост от създаването на детски психиатрични клиники. Броят на съществуващите към момента отделения и специалисти по детска психиатрия е крайно недостатъчен. Заложените дейности в Плана за действие към стратегията по разкриване на три детско-юношески психиатрични клиники към университетските болници в Плевен, Пловдив и Стара Загора е положителна стъпка към реформата в детската психиатрия. НПМ предлага включването и на отделение по детската психиатрия към Националната детска болница, както и изработване на медицински стандарт „Детска психиатрия“.

Резултати от проведени проверки на НПМ

През 2020 г. НПМ извърши три проверки в лечебни заведения за болнична психиатрична помощ: Държавната психиатрична болница (ДПБ) – гр. Севлиево; ДПБ – с. Церова кория; ДПБ - гр. Бяла.

Проверката обхваща структурата, материално-битовите условия, оборудването и обзавеждането на лечебните заведения, обезпечаването с медицински и немедицински специалисти, пропускателния режим и др. Особено внимание екипът обърна на спазване правата на пациентите по време на обявеното извънредно положение в страната и последващата епидемиологична обстановка.

ДЪРЖАВНА ПСИХИАТРИЧНА БОЛНИЦА - гр. СЕВЛИЕВО

Държавната психиатрична болница (ДПБ) – гр. Севлиево е с капацитет от 118 легла, като към дата на проверката бяха настанени 80 пациенти. Смъртните случаи към 14.09.2020 г. са 6 души. На задължително лечение са настанени 17 души от 01.01.2020 г. до 14.09.2020 г.

При извършената проверка на място екипът на НПМ констатира добро състояние на материално-техническата база. Извършен е основен ремонт, саниране и подмяна на дограмите в сградите на болницата, газификация на помещенията и кухнята. Негативно впечатление прави неподдържаният двор. Също така триетажната сграда към болницата не разполага с асансьор, което затруднява предвижването на пациентите с увреждания.

Екипът на НПМ не констатира пренаселеност в отделенията. Негативна е констатацията на екипа, свързана с хранодена на пациентите, който към 30.09.2020 г. е в размер на 2,30 лв., докато храноденът на един пациент през 2011 г. е бил 2,55 лв. Според калкулатора на инфлацията към Националния статистически институт от месец януари 2011 г. до месец октомври 2020 г. инфлационният индекс на потребителските цени е 12,9%, което означава, че един храноден на пациент към октомври 2020 г. би трябвало да е с минимална стойност 2,87 лв. В този случай храноденът не само че не е увеличен, но и е намален с 25 стотинки. От предоставените седмични менюта може да се направи извод за липса на достатъчно млечни продукти, яйца и месо в хранителната диета, която по мнение на НПМ е еднообразна.

През последните три години бюджетът на фонд „Работна заплата“ във всички държавни психиатрични болници е увеличен многократно, докато бюджетът на фонд „Издръжка“ е същият, като в някои болници дори е намален. Фонд „Работна заплата“ в ДПБ – гр. Севлиево за 2018 г. е 1 631 800 лв, през 2019 г. – 1 803 700 лв., през 2020 г. – 1 982 500 лв., като през месец август фонд „Работна заплата“ е увеличен допълнително с 241 800 лв., докато бюджетът на фонд „Издръжка“ е един и същ за 2018 г., 2019 г. и 2020 г. - 451 200 лв. По данни от Анализа за дейността на ДПБ – гр. Севлиево за цялата 2019 г. за храна и лекарства са изразходени 125 000 лв., като на пациент на ден са определени 4,17 лв. Един лекарствен за 2011 г. е бил 4,99 лв., през 2020 г. е 1,51 лв. Стойността на един преминал пациент за 2017 г. е 3350 лв., за 2018 г. – 3380 и за 2019 г. е 3736 лв. Видно от Анализа за дейността на ДПБ – гр. Севлиево за 2019 г. издръжката на пациент се увеличава единствено с увеличението на фонд „Работна заплата“, докато разходите за отопление, вода, храна, лекарства, постелъчен инвентар, медицински консумативи и др. са едни и същи през годините, като някои разходи дори са намалени.

Според НПМ тези финансови средства са крайно недостатъчни за предоставяне на качествена здравна грижа за психично болните.

Друг притеснителен факт, който установи НПМ, е дългият престой на пациентите. По данни от Анализа за дейността на ДПБ – гр. Севлиево за 2019 г. за цялата година са преминали 626 пациенти, при среден престой 52 дни. Съгласно Наредба № 24 от 07.07.2004г. за утвърждаване на медицински стандарт „Психиатрия” - Минималният обем дейност на клиника или отделение по психиатрия от първо ниво на компетентност е 120 преминали

пациенти годишно на всеки 10 легла, а на второ ниво на компетентност – 110 преминали пациенти годишно на всеки 10 легла. Това означава, че при капацитет на болницата от 118 легла и при ниво на компетентност второ и първо, минималният брой пациенти, които трябва да преминават годишно е около 1000 пациенти

В ДПБ – гр. Севлиево са разкрити 115 щатни бройки: 13 лекари, 1 фармацевт, 41 медицински сестри и друг помощен персонал, 58 друг немедицински персонал, в това число санитарни, социални работници, психолози и др.

Негативна и трайна е тенденцията през последните години за намаляване на броя на лекарите със специалност психиатрия. Към момента лекарите са 13, от тях 4 са на половин щат и има три свободни щатни бройки за психиатри. В болницата работи на щат един социален работник, което по мнение на екипа на НПМ е недостатъчно. Няма назначен на щат трудотерапевт. В глава V. Лечебни заведения за стационарна психиатрична помощ, т. 1.2.1. от Наредба № 24 от 07.07.2004г. за утвърждаване на медицински стандарт „Психиатрия“ е отбелязано, че в клиниката или отделението по психиатрия от второ ниво на компетентност трябва да работят минимум трима лекари, от които най-малко един с призната специалност по психиатрия. В отделенията за активно лечение за мъже и жени с остри психози, които са с определено второ ниво на компетентност, работят 2 лекари на цял щат и 4 лекари на половин щат, като свободните бройки в отделенията са 2. За да се изпълни изискването на Медицински стандарт „Психиатрия“ е необходимо да се назначат още двама лекари на пълна щатна бройка.

Недостатъчният брой лекари, сестри и санитарни създава условия за ненавременно и некачествено лечение на пациентите, както и риск по отношение на наблюдението и грижите за пациенти с агресия и автоагресия.

В ДПБ – гр. Севлиево има 6 пациенти, които пребивават повече от година. Близко 30 пациенти от района на болницата са с по няколко хоспитализации годишно, поради социални индикации и липса на места в домовете за настаняване на психично болни.

Особено внимание НПМ обърна на въведените противоепидемични мерки в ДПБ – гр.Севлиево. В болницата са определени отделни стаи (филтърни зони) към остри отделения за наблюдение на новопостъпилите болни. Ежедневно работещите в отделенията лекари, сестри и санитарни се инструктират за предприетите противоепидемични мерки и защита. Разполагат с дистанционен термометър за регистриране на температурата на новопостъпили болни и персонал. ДПБ – гр.Севлиево е снабдена с всички необходими защитни средства. Закупени са бързи тестове за откриване на антитела. Обучен е персонал за взимане на съответните проби за тях и PCR-тест.

ДЪРЖАВНА ПСИХИАТРИЧНА БОЛНИЦА - с. ЦЕРОВА КОРИЯ

Държавната психиатрична болница (ДПБ) – с. Церова кория е с капацитет от 140 легла, към дата на проверката бяха настанени 108 пациенти. Смъртните случаи към 14.09.2020 г. са 3 души. На задължително лечение са настанени 20 души от 01.01.2020 г. до 14.09.2020 г.

При извършената проверка в отделните структури на Държавната психиатрична болница (ДПБ) – с. Церова кория се констатира добро състояние на материално-техническата база в лечебното заведение. Със средства от МЗ и дарения през годините са извършени: основен ремонт на болнична сграда; кухненски блок; парен котел; болнична лавка; изградена е болнична ограда и е извършен основен ремонт на покрива и подпокривното пространство.

Негативна е констатацията на екипа, свързана с хранодена на пациентите, който е в размер на 2,29 лв. През 2012 г. храноденът на ден е бил 2,27 лв., сравнявайки го към септември 2020 г. увеличението е на стойност 2 стотинки. Според калкулатора на инфлацията към Националния статистически институт от месец януари 2012 г. до месец октомври 2020 г. инфлационният индекс на потребителските цени е 10,3%, което означава, че един храноден на пациент към октомври 2020 г. би трябвало да е с минимална стойност 2,50 лв. От предоставените седмични менюта за периода 14.09.2020 г. до 28.09.2020 г. може да се направи извод за липса на достатъчно млечни продукти, предвидено е само веднъж сирене, ограничено количество мляко, като липсва изцяло кашкавал и яйца. Един лекарствен за 2019 г. е 1,20 лв., а през 2012г. лекарственът е 2,83лв., т.е. след седем години стойността на лекарствената е намалял почти на половина. Отново НПМ иска да подчертае, че такива минимални финансови средства за стационарно лечение на психично болен напълно възпрепятстват полагането на качествени медицински грижи.

Фонд „Работна заплата“ в ДПБ – с. Церова кория за 2018 г. е 971 800 лв, през 2019 г. – 1 062 400 лв., през 2020 г. – 1 200 000 лв., като през август месец фонд „Работна заплата“ е увеличен допълнително с 241 800 лв., докато бюджетът на фонд „Издръжка“ е един и същ за 2018 г., 2019 г. и 2020 г. – 500 000 лв.

Според НПМ това е крайно недостатъчно за предоставяне на качествена здравна грижа за психично болните.

По данни от Анализа за дейността на ДПБ – с. Церова кория за 2019 г. за цялата година са преминали 840 пациенти за стационарно лечение, при среден престой 44 дни, както и на 54 пациенти са извършени амбулаторни прегледи. Заетостта на леглата за 2019 г. е 78%, т.е. преминалите пациенти са с около 250 по-малко.

В състава на лечебното заведение към септември 2020 г. са разкрити 75 щатни бройки: от тях 9 лекари (осем от тях са психиатри), 25 специалисти по здравни грижи и друг помощен персонал – 41 бр. Констатацията на проверяващия екип е, че и в тази болница медицинският персонал по щат не отговаря на изискванията на Наредба № 24 от 07.07.2004г. за утвърждаване на медицински стандарт „Психиатрия“. В отделението за активно лечение на тежки психози – жени трябва да има трима лекари, но са назначени двама.

В ДПБ – с. Церова Кория има 10 пациенти, които пребивават повече от година. Към 24.09.2020 година трима пациенти са в процес на извеждане, като предстои да бъдат настанени в социални услуги.

За периода от 13.03.2020г. до 24.04.2020г. няма регистрирани смъртни случаи на пациенти в ДПБ - с. Церова кория от COVID-19 инфекция. В болницата са осигурени лични предпазни средства за персонала: маски, очила, защитни престилки, ръкавици, дезинфекциращи препарати, както за целият персонал, така и за пациентите, настанени на лечение. За новоприетите пациенти са осигурени прибори за еднократна употреба за времето на изолация. Извършва се четирикратна дезинфекция на помещения и болнични стаи, засилен е контролът от медицинския персонал към пациентите за спазване на добра лична хигиена.

В отделенията на ДПБ - с. Церова кория са обособени стаи, където се настаняват и поставят в изолация новоприети пациенти и ежедневно се следи соматичното им състояние. Стаите са така позиционирани, че да няма пресичане на потоците от пациенти. Близките на настанените на лечение пациенти в ДПБ - с. Церова кория са информирани за предприетите противоепидемични мерки и срокът им за тяхното прилагане. Осигурен е контакт между пациентите и техните близки по телефон. Роднините на пациентите имат връзка с лекуващия

лекар с получаване на навременна информация, относно здравословното състояние на лицето, което е настанено на лечение.

ДЪРЖАВНА ПСИХИАТРИЧНА БОЛНИЦА – гр. БЯЛА

Държавната психиатрична болница (ДПБ) – гр. Бяла е с капацитет от 270 легла, към дата на проверката бяха настанени 198 пациенти. Смъртните случаи към 15.09.2020 г. са 5 души. Към 17.09.2020 г. на задължително лечение са настанени 41 души, броят на пациентите настанени на принудително лечение по чл. 89 от НК е 10.

През септември 2020 г. НПМ извърши повторна проверка на ДПБ – гр. Бяла. НПМ констатира, че препоръките дадени от предходната проверка през 2013 г. не са изпълнени. Не е издаден документ с определени нива на компетентност на отделенията в болницата в съответствие с медицински стандарт „Психиатрия”, утвърден с Наредба № 24 от 07.07.2004г. на МЗ, както и не се спазват изискванията на Наредбата.

Също така не е изпълнена изцяло препоръката да бъдат ремонтирани всички отделения. През март 2019 г. Регионалната здравна инспекция гр. Русе издава предписание за извършване на ремонтни дейности във второ женско отделение и в трето мъжко отделение, като краен срок поставя юли месец 2020 г. Към датата на проверката отделенията не бяха ремонтирани, тъй като Министерство на здравеопазването не е отпуснало средства. Броят на баните и тоалетните продължава да е недостатъчен спрямо броя на настанените пациенти.

През 2019 г. са преминали 1082 пациенти, като съобразено с капацитета на болницата – 270 легла, броят на преминалите пациенти не е достатъчен. Друг притеснителен факт, който установи НПМ, е дългият престой на пациентите. По данни от Анализа за дейността на ДПБ – гр. Бяла за 2019 г. средният престой на пациент е 58 дни, а към октомври 2020 г. средният престой е 66 дни. Съгласно Наредба № 24 от 07.07.2004 г. за утвърждаване на медицински стандарт „Психиатрия” - Минималният обем дейност на клиника или отделение по психиатрия от първо ниво на компетентност - 120 преминали пациенти годишно на всеки 10 легла, а на второ ниво на компетентност – 110 преминали пациенти годишно на всеки 10 легла. Независимо че болницата няма издаден документ за ниво на компетентност при капацитет на болницата от 270 легла, минималният брой пациенти, които трябва да преминават годишно, е около 3000 пациенти. Също така голям е броят на трайно настанените пациенти - 22 души.

По данни от Анализа за дейността на ДПБ – гр. Бяла през цялата 2019 г. за храна са изразходени – 135522,72 лв., за медикаменти – 56674,74 лв., за постелъчен инвентар и облекло за пациентите – 23 лв. Според изразходените средства до октомври 2020 г. храноденът на един пациент е 2,03 лв., един лекарствен е 0,85 лв., а **през 2019 г. средствата отделени за постелъчен инвентар и облекло са 2 стотинки на пациент за целия му престой.** Бюджетът на фонд „Издръжка“ е един и същ за 2017 г., 2018 г., 2019 г. и 2020 г. – 629 600 лв.

НПМ отново подчертава, че финансовите средства за издръжката на пациент са крайно недостатъчно за предоставяне на качествена здравна грижа за психично болните.

Друг притеснителен факт е, че в ДПБ – гр. Бяла към 15 септември 2020 г. работят само трима психиатри за шест действащи отделения. По данни на директора, който също е със специалност „Психиатрия“, той работи всеки ден по 12 часа, включително през почивните дни поради липса на специалисти.

Общият брой на персонала е 132 служители, от които 7 висш медицински персонал и 33 среден медицински персонал. Този медицински персонал е крайно недостатъчен. В предоставеното от директора на ДПБ Поименно разписание на длъжностите е посочено, че в Първо мъжко остро отделение няма назначен нито един лекар, включително и началник на отделението. Самото отделение е предназначено за пациенти в тежко психично състояние.

При извършената проверка проверяващият екип констатира недобра обезпеченост с медицински специалисти в ДПБ – гр. Бяла. Болницата изпитва недостиг на лекари със специалност психиатрия и на медицински сестри с квалификация по „Управление на здравни грижи”. Като пример може да се посочи: Държавната психиатрична болница (ДПБ) – гр. Севлиево, която е с капацитет от 118 легла и има 115 души персонал, докато ДПБ – гр. Бяла е с близо три пъти повече легла – 270 и е с почти същия персонал - 132 души, но с по-малко лекари със специалност психиатрия.

Държавната психиатрична болница – гр. Бяла остава една от най-нереформираните в страната. Продължава да не отговаря по никакъв начин на изискванията на медицински стандарт „Психиатрия”, утвърден с Наредба № 24 от 07.07.2004г. на МЗ.

Още повече, че в ДПБ гр. Бяла голяма част от пациентите са били на задължително и принудително лечение - за периода от 01.01.2020 г. до 18.09.2020 г. са преминали 735 пациенти, от които 41 души са постъпили за провеждане на задължително лечение по реда на чл.155 от Закона за здравето за срок от 3 месеца и 10 пациента са постъпили за провеждане на принудително лечение по реда на чл. 89 от Наказателния кодекс за срок от 6 месеца. На 32 пациенти е удължен срокът за лечение с три месеца, на 4 - с шест месеца. За 2019 г. в ДПБ гр. Бяла на задължително и принудително лечение са били 106 души, от които 82 пациента са постъпили по реда на чл. 155 от Закона за здравето за срок от 3 месеца и 10 пациента са постъпили за провеждане на принудително лечение, по реда на чл. 89 от Наказателния кодекс за срок от 6 месеца.

Тези пациенти са осъдени от държавата да преминат болнично лечение и би трябвало да им бъде предоставена най-добрата медицинска грижа за овладяване на състоянието им, а не да бъдат лекувани в болница, в която липсва медицински персонал. Удължаването на срока на задължително и принудително лечение на голяма част на пациентите е показател за лошото качество на предоставената здравна грижа. Това означава, че за предвидените срокове от съда - три месеца на задължително лечение и шест месеца на принудително лечение, лечебното заведение не е успяло да овладее състоянието на пациента.

ДПБ - гр. Бяла е предприела следните мерки във връзка с пандемията COVID-19: изготвена е оценка на риска, която идентифицира опасности, свързани с нов биологичен агент коронавирус SARS-COV-2, причиняващ заболяване COVID-19. Почистване и дезинфекциране на работните места съгласно "Алгоритъм на дезинфекционните мероприятия в обекти с обществено предназначение в условията на епидемично разпространение на COVID-19" на Националния център по заразни и паразитни болести. Спазена е Наредба № 3 от 2013 г. за утвърждаване на медицински стандарт за превенция и контрол на вътреболничните инфекции, като са осигурени достатъчно количество дезинфектант, сапун, кърпи за еднократна употреба.

На 01.11.2020 г. омбудсманът като НПМ изпрати до министъра на здравеопазването Становище, относно Проект на Стратегия за психично здраве на гражданите на Република България 2020-2030г. и план за действие към нея със срок за представяне на становища - 1 ноември 2020 г. Една от основните препоръки в Становището е, че трябва да се изготви

оценка за пребазиране, която да е обвързана с реструктурирането на всички държавни психиатрични болници през 2021 г. Също така е необходимо да се конкретизират сроковете и необходимите ресурси за пребазирането на болниците. Редица Държавни психиатрични болници са с недобро местоположение, материална база, кадрова обезпеченост и отдалечени от многопрофилни болници за активно лечение.

НПМ препоръча на министъра на здравеопазването да се изготви оценка за пребазиране, която да е обвързана с реструктурирането на всички държавни психиатрични болници през 2021 г. До изготвяне на оценката да се увеличи фонд „Издържка“ на всички държавни психиатрични болници, както и да се намали капацитетът на Държавна психиатрична болница гр. Бяла до 100 легла. Към министъра на труда и социалната политика отпрати препоръка да се предприемат действия по извеждане на трайно настанените пациенти във всички държавни психиатрични болници и настанени в подходящи социални услуги. Към 15.02.2021 г. все още няма отговор от министерство на здравеопазването и министерство на труда и социалната политика.

Противоепидемични мерки и стандарти

Във връзка с пандемията от COVID-19 и с оглед въведеното от 13 март 2020 г. извънредно положение в Република България, екип на Национален превантивен механизъм проведе интервюта с директорите на ДПБ – Церова кория, Царев брод, Карвуна, Пазарджик, Раднево, Ловеч и Карлуково, в периода 27.04 – 30.04.2020 г. При разговорите се установи следното:

В ДПБ Царев брод, по данни на директора, поради особеностите на сградния фонд няма възможност за обособяване на стаи за карантиниране на новопостъпили пациенти. Новите пациенти, които са рискови (пребивавали са в чужбина, нямат близки и/или нямат постоянен адрес) не се изследват за наличие на COVID-19, дори да проявяват симптоми. Установи се, че 3 души са имали висока температура и е проведена консултация с инфекционист, но не е извършено изследване с PCR – тест. Също така, до момента не са правени тестове и на медицинските служители, които имат контакт с рискови пациенти. По данни на директора се очаква настаняване на пациент, пребивавал в Кралство Белгия, който също не може да бъде изолиран в отделна стая и ще бъде настанен при други пациенти. В случая се касае за болница с настанени 110 пациенти и 180 служители, където рискът от разпространяване на COVID-19 е много голям.

В ДПБ Карвуна на 29.04.2020 г. е обособено 1 помещение с 4 легла за новопостъпили пациенти, което се намира на партерния етаж на административната сграда. Няма възможност за обособяване на допълнителни помещения. По данни на директора е имало новопостъпил рисков пациент, за когото е поискано от РЗИ извършване на PCR – тест. Също така от ЦПЗ – Бургас е преведен в ДПБ – Карвуна рисков пациент с туберкулоза, на който не са правени изследвания за COVID-19.

В ДПБ Раднево има обособени стаи за карантиниране, които обаче са с общи санитарни възли с други пациенти от същия коридор. Нито един рисков новопостъпил пациент не е бил изследван за COVID-19. Към момента в болницата са настанени близо 250 пациенти и има 162 служители.

В ДПБ Пазарджик са обособени 12 стаи за карантиниране на новопостъпили пациенти, като към 30.04.2020 г. всички те са заети и при необходимост от ново настаняване лицата ще бъдат настанени в общи стаи с останалите пациенти. Със средства от бюджета на

болницата директорът е закупил тестове и е изследвал 14 души от персонала, както и 13 пациенти, но няма финансова възможност за закупуване на повече тестове.

В ДПБ Царев брод е установен случай на пациент, който твърди, че не е пътувал зад граница, но в последствие е установено, че е пребивавал във Франция. Той също не е тестван за COVID-19.

Във връзка с направените констатации Националният превантивен механизъм се обърна към министъра на здравеопазването със следните препоръки: Всички рискови пациенти, пациентите, които са настанени със съдебно решение, както и тези, които се превеждат от органите на МВР или от екипите на спешна помощ в ДПБ, да бъдат обстойно преглеждани и тествани за наличие на COVID-19. Да се извършат PCR – тестове на екипите, които работят с рискови пациенти. Нови пациенти да се настаняват само в лечебни заведения, където има възможност те да бъдат карантинирани.

ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА, ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА

Развитие на правната рамка и държавната политика

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

- *Все още не е осигурено достатъчно лично пространство на чужденците в спалните помещения на СДВНЧ. Мярката е заложена в предложението в рамките на фонд „Убежище и миграция“ за програмен период от 2021-2027;*
- *Да се подобри междуинституционалното сътрудничество между СДВНЧ и ДСП по отношение на непридружените деца, задържани в СДВНЧ и да се провеждат регулярни срещи по проблемите на защита на непридружените деца;*
- *Да се подобри междуинституционалното сътрудничество МВР, Дирекция „Миграция“ и АСП за преустановяване на настаняването в СДВНЧ на непридружени деца чужденци.*

Сериозно притеснение продължава да буди системно нерешеният проблем за включването на непридружени деца в заповедите на пълнолетни чужденци, без познанство или родствени връзки между тях.

Омбудсманът нееднократно е заявявал, че е необходимо да се изгради ефективно междуинституционално сътрудничество между МВР, Дирекция „Миграция“ и АСП за преустановяване на настаняването в СДВНЧ на непридружени деца чужденци.

Във връзка с представителството на непридружените деца бежанци през 2020 г. бяха предложени изменения и допълнения в Закона за убежището и бежанците. Омбудсманът изрази становище по отношение на предложението за промяна на чл. 25 от ЗИД на Закона за убежището и бежанците. Омбудсманът подкрепи законодателните усилия за гарантиране правата на непридружените деца, подчертавайки значението на института на представителството и използването на Националното бюро за правна помощ за осъществяване на представителството на непридружените деца, безспорно ще запълни правния вакуум на представителството, в който години наред наблюдаваме редица проблеми.

На следващо място омбудсманът посочи, че предложеното изменение на чл. 35 от Закона за убежището и бежанците, с което се изисква чужденецът в срок до 30 дни след вписване в регистъра на населението да подаде заявление за издаване на български лични документи, следва да бъде прецизирано.

И през 2020 г. проверка на НПП констатира случаи на шест непълнолетни непридружени деца, които са настанени в СДВНЧ и включени в заповедите на пълнолетни чужденци, без познанство или родствени връзки между тях. В конкретния случай НПП установи, че органите на Дирекция „Социално подпомагане“ са били информирани от СДВНЧ – гр. Любимец за случаите на децата, но поради формални пречки и липса на ресурси (вкл. автомобил), децата не са били своевременно изведени към центровете на ДАБ и в продължение на няколко дни са били незаконно задържани. Още по-парадоксално в случая е, че пълнолетните лица, към които са били прикрепени непълнолетните, бяха изведени преди тях. Още по време на проверката екипът на НПП проведе разговори с началника на СДВНЧ –

гр. Любимец и с директора на Дирекция „Социално подпомагане“ – Свиленград, като след намесата на омбудсмана децата бяха изведени и предадени на ДАБ с транспорт и охрана, осигурени от Дирекция „Миграция“.

Омбудсманът изразява сериозно притеснение, че този системен проблем продължава да стои нерешен, въпреки многократните препоръки в годините до Дирекция „Миграция“ и Агенцията за социално подпомагане. НППМ припомня и практиката на българските съдилища, според която прикрепването на непридружени непълнолетни към пълнолетни не може да става произволно, а е необходимо пълно изследване на фактите и обстоятелствата от значение за всеки конкретен случай на дете, търсещо закрила. От страна на административния орган следва да са събрани доказателства, от които по несъмнен начин да се установява, че посоченото като придружаващо лице е родител на жалбоподателя – непридружено дете или пък друго пълнолетно лице, което отговаря за него по силата на закон или на обичай.

Омбудсманът направи препоръки към МВР, Дирекция „Миграция“ и АСП за преустановяване на настаняването в СДВНЧ на непридружени деца чужденци и за подобряване на междуинституционалното сътрудничество между СДВНЧ и ДСП по отношение на непридружените деца, задържани в СДВНЧ.

В изпълнение на препоръките на 13.10.2020 г. ДАЗД е провела среща на национално ниво с представители на МВР, ДАБ, МЗ, представители на Дирекция „Закрила на детето“ в АСП, РДСП – Хасково и ДСП – Свиленград за подобряване на координацията и взаимодействие на структурите в случаи на непридружени деца, чужди граждани.

Резултати от проведени проверки на НППМ

СПЕЦИАЛЕН ДОМ ЗА ВРЕМЕННО НАСТАНЯВАНЕ НА ЧУЖДЕНЦИ – гр. ЛЮБИМЕЦ (СДВНЧ – гр. ЛЮБИМЕЦ)

От страна на администрацията на дома са предприети действия по ремонт и освежаване на материалната база, но все още не е осигурено достатъчно лично пространство на чужденците. НППМ препоръчва да се предприемат действия за осигуряване на достатъчно лично пространство на чужденците. екипът на НППМ беше информиран че мярката е заложена в предложение в рамките на фонд „Убежище и миграция“ за програмен период от 2021-2027 г. НППМ ще проследи изпълненото при следващи проверки.

Свободното време на чужденците не е ангажирано пълноценно. НППМ приветства решението на началника на СДВНЧ – гр. Любимец чужденците да прекарват повече време навън и осигуреният за целта достъп.

При проведените интервюта с настанените чужденци НППМ не получи сигнали за лошо отношение или упражнено насилие от страна на персонала на дома.

По време на проверката екипът на НППМ констатира случаи на шест непълнолетни непридружени деца, които бяха настанени в дома и включени в заповедите на пълнолетни чужденци, без познатство или родствени връзки между тях. В конкретния случай НППМ установи, че органите на Дирекция „Социално подпомагане“ са били информирани от СДВНЧ – гр. Любимец за случаите на децата, но поради формални пречки и липса на ресурси (вкл. автомобил), децата не са били своевременно изведени към централите на ДАБ и в продължение на няколко дни са били незаконно задържани. Още по-парадоксално в случая е, че пълнолетните лица, към които са били прикрепени непълнолетните, бяха изведени преди тях. Още по време на проверката екипът на НППМ проведе разговори с началника на СДВНЧ –

гр. Любимец и с директора на Дирекция „Социално подпомагане“ – Свиленград, като след намесата на омбудсмана децата бяха изведени и предадени на ДАБ с транспорт и охрана, осигурени от Дирекция „Миграция“.

Екипът на НПМ изразява сериозно притеснение, че този системен проблем продължава да стои нерешен, въпреки многократните препоръки в годините до Дирекция „Миграция“ и Агенцията за социално подпомагане. НПМ припомня и практиката на българските съдилища, според която прикрепването на непридружени непълнолетни към пълнолетни не може да става произволно, а е необходимо пълно изследване на фактите и обстоятелствата от значение за всеки конкретен случай на дете, търсещо закрила. От страна на административния орган следва да са събрани доказателства, от които по несъмнен начин да се установява, че посоченото като придружаващо лице е родител на жалбоподателя – непридружено дете или пък друго пълнолетно лице, което отговаря за него по силата на закон или на обичай.

НПМ желае изрично да подчертае, че следва да се подобри междуинституционалното сътрудничество и да се провеждат регулярни срещи по тези въпроси и изразява готовност за участие в тях при нужда. **Според НПМ е недопустимо задържане на деца в специалните домове за временно настаняване на чужденци поради липсата на координация между компетентните държавни органи.**

НПМ направи препоръки към МВР, Дирекция „Миграция“ и АСП за преустановяване на настаняването в СДВНЧ на непридружени деца чужденци и за подобряване на междуинституционалното сътрудничество между СДВНЧ и ДСП по отношение на непридружените деца, задържани в СДВНЧ.

В изпълнение на препоръките на 13.10.2020 г. ДАЗД е провела среща на национално ниво с представители на МВР, ДАБ, МЗ, представители на Дирекция „Закрила на детето“ в АСП, РДСП – Хасково и ДСП – Свиленград за подобряване на координацията и взаимодействие на структурите в случаи на непридружени деца, чужди граждани.

НПМ не установи промяна в кадровата обезпеченост с медицински специалисти на СДВНЧ – гр. Любимец. Изпълнена е препоръката на НПМ за осигуряване ЕКГ апарат за дейността на медицинската службата. Понастоящем във връзка с въведената извънредна епидемична обстановка прегледите на чужденците се извършват в изнесен кабинет в корпуса за настаняване и в кабинет фургон – за настанените във фургоните. При проверката се установи, че кабинетът фургон не е оборудван за дейността – разполага единствено с едно бюро. В изнесеня кабинет в корпуса на дома е обезпечен със спешният шкаф и през летния период в помещението температурата достига високи стойности, непозволяващи да съхранението на част от медикаментите. НПМ препоръча на лекаря да следи за изискванията за съхраняване на медикаментите и същите да бъдат съхранявани в осигурени за целта места и получи отговор, че са предприети необходимите действия.

При превеждането на чужденците в поделенията на ДАБ при МС се извършва преглед от медицински специалист на СДВНЧ – гр. Любимец и се прави бърз антигенен тест.

НПМ се видя с чужденец, който отказва да говори и доскоро е отказвал и да приема храна, настанен е в стационара на медицинската служба за наблюдение. Консултиран е в МУ на МВР болница и са правени опити за установяване на контакт с него чрез консулската служба в гр. София, но засега без особен ефект.

НПМ констатира затруднение при оказване на стоматологичната помощ на настанените лица. Остава нерешен проблемът с езиковата бариера поради липса на преводачи, което затруднява допълнително дейността на медицинските специалисти.

При проведените интервюта с настанените чужденци на случаен принцип НПМ не получи оплаквания от здравните грижи. Получи се искане към НПМ за съдействие за гинекологична консултация поради съмнения за бременност, за което НПМ своевременно на място информира лекарят на СДВНЧ.

По препоръката на НПМ да се положат усилия за преодоляване на езиковата бариера между медицинския персонал и чужденците с оглед правилно диагностициране на здравословното състояние на чужденците получихме отговор, че се търси помощта на преводачи от БЧК и др.

РЕГИОНАЛНО-ПРИЕМАТЕЛЕН ЦЕНТЪР – гр. ХАРМАНЛИ (РПЦ – гр. ХАРМАНЛИ) КЪМ ДЪРЖАВНАТА АГЕНЦИЯ ЗА БЕЖАНЦИТЕ

Към момента на проверката в РПЦ – гр. Харманли бяха настанени 219 лица, търсеци международна закрила, преимуществено от Сирия и Ирак. Общият брой на децата е 64, от които непридружени непълнолетни са 20.

При проверка на материалната база НПМ констатира относително задоволително състояние. Имаше течове в корпус 2. Много добро впечатление на проверяващия екип направи построяването на двете детски площадки на територията на центъра. НПМ получи отговор от ДАБ, че ще бъде извършено обследване за установяване на причините за течове в сградата.

Към момента не е извършено сертифицирането на Помещенията от затворен тип в РПЦ – гр. Харманли.

Предлаганата храна е на кетъринг и се доставя от гр. Стара Загора. НПМ получи информация, че дистанционното обучение на децата се е осъществявало, като от училището са носили на място материалите на децата. В писмо отговор по извършената от НПМ проверка ДАБ информира, че за дистанционното обучение на децата се ползват и мобилни приложения и платформи. Децата допълнително се подпомагат от служители на Каритас.

С кандидатите за международна закрила се провеждат курсове по български език, а работа на терен и подпомагане на търсещите закрила се осъществява от ВКБООН, МОМ, БХК, БЧК и др.

НПМ не констатира промяна в осигуряването на медицинското обслужване на лицата, търсеци международна закрила. Всички настанени лица имат определен общопрактикуващ лекар (ОПЛ), който всеки вторник преглежда в центъра. Към РПЦ – гр. Харманли има назначен на ½ щат лекар и медицинска сестра, кожен лекар веднъж седмично. Отделно е обособено приемно отделение с лекарски кабинет и изолатори.

От година и половина в РПЦ – гр. Харманли няма определен лекар по дентална медицина. НПМ препоръча на ръководството на центъра да се обърне към РЗОК за определяне на служебен лекар по дентална медицина. И се идентифицира проблем с езиковата бариера при указване на здравна помощ на чужденците.

При проведените на случаен принцип интервюта, чужденците не съобщиха за затруднения при получаване на медицинска помощ.

НПМ направи препоръка отново да бъде потърсено съдействието на РЗОК за намиране на лекар по дентална медицина за РПЦ – гр. Харманли.

Противоепидемични мерки и стандарти

Още на 10 април 2020 г. омбудсманът изпрати препоръка до съответните институции във връзка с мерките, които е необходимо да бъдат предприети в специалните домове за временно настаняване на чужденци към Дирекция „Миграция“ и Регистрационно-приемателните центрове към Държавна агенция за бежанците при Министерски съвет, във връзка с пандемията от COVID-19. В препоръката се подчертава, че всяка ограничителна мярка, предприета спрямо лицата, лишени от свобода, по отношение на предотвратяване разпространението на COVID-19, трябва да има правно основание и да бъде наложителна, съразмерна, спазваща човешкото достойнство и ограничена във времето. Лицата, лишени от свобода, трябва да получават изчерпателна информация за всички подобни мерки на език, който те разбират.

СПЕЦИАЛЕН ДОМ ЗА ВРЕМЕННО НАСТАНЯВАНЕ НА ЧУЖДЕНЦИ – гр. ЛЮБИМЕЦ (СДВНЧ – гр. ЛЮБИМЕЦ)

През 2020 г. НПМ извърши проверка в СДВНЧ – гр. Любимец в условията на извънредна епидемична обстановка във връзка с пандемия от Ковид-19 инфекция. Медицинският институт на МВР болница е разработил и системно актуализира противоепидемичните указания за Специалните домове за временно настаняване на чужденци в съответствие с разпоредбите на Министерството на здравеопазването (МЗ) и конкретната ситуация в домовете. За периода март-декември в СДВНЧ – гр. Любимец са регистрирани 17 чужденци, в СДВНЧ – гр. София 203 чужденци с Ковид-19 инфекция.

При настаняване в СДВНЧ – гр. Любимец чужденците са поставяни под задължителна 14-дневна карантина. В основната сграда на дома бяха настанени 235 лица, 12 от тях бяха под задължителна карантина. Отделно от това, в двора във фургони бяха настанени 120 чужденци (включително семейства с малки деца), приведени от СДВНЧ – гр. София. Причината за тяхното преместването е наличието на 28 клинично доказани случая с Ковид-19 инфекция в СДВНЧ – София. Въпреки че при извеждането от СДВНЧ – София чужденци бяха диагностицирани като клинично здрави (и след изолация), при пристигането си в гр. Любимец отново бяха отделени от останалите чужденци, което НПМ намира за презастраховане. Фургоните са оборудвани функционално за живот, но са маломерни и не са подходящи за продължителен престой. Проследяването на случая показва, че чужденците са престояли в тях от 10 август до 23 ноември 2020 г. със среден престой 22 дни. Важно е да се обърне внимание, че фургоните бяха разположени на близко разстояние, нямаше възможност за свободно движение, както и за никакви дейности, което съчетано с високите температури правеше ситуацията на чужденците неприемлива, особено за семействата с малки деца.

РЕГИОНАЛНО-ПРИЕМАТЕЛЕН ЦЕНТЪР – гр. ХАРМАНЛИ (РПЦ – гр. ХАРМАНЛИ) КЪМ ДЪРЖАВНАТА АГЕНЦИЯ ЗА БЕЖАНЦИТЕ

Държавна агенция за бежанците при Министерски съвет е въвела и спазва противоепидемичните мерки, разписани от МЗ във връзка с пандемията от Ковид-19. За периода март-декември 2020 г. общо 25 лица, настанени в ТП на ДАБ при МС, са диагностицирани с Ковид-19 инфекция.

Към момента всички новопостъпили ,търсеци закрила лица, се изолират за 14 дни, въпреки че преди това са преминали и 14-дневната карантина в СДВНЧ и няма данни за Ковид-19 инфекция, което е отразено и в медицинските документи. НПМ поиска допълнителна информация какво е наложило нова 14-дневна карантина за настанените в центровете на ДАБ, както дали и колко са случаите, при които има данни за заболели и проявили симптоми на Ковид-19 при повторната изолация. НПМ получи отговор, че със заповед РД05-645/22.10.20 г. на председателя на ДАБ при МС и утвърдените указания към нея, всички лица подлежащи на настаняване в териториалните поделения на ДАБ при МС, се приемат в СДВНЧ към Дирекция „Миграция” – МВР само с отрицателен антигенен тест на АБВОТ преди напускане на СДВНЧ и не се поставят под карантина. Чужденци, които не са приведени от СДВНЧ се следва процедурата – бърз антигенен тест при прием, поставяне под карантина за 10 дни и изследване с PCR след приключване на карантината.

ЗАЩИТА НА ЛИШЕНИТЕ ОТ СВОБОДА В МЕСТАТА ЗА ИЗТЪРПЯВАНЕ НА НАКАЗАНИЯ КЪМ МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

Развитие на правната рамка и държавната политика

Основни препоръки

- **Да се предприемат системни усилия за решаване на проблема с наличието на хлебарки и дървеници в местата за лишаване от свобода;**
- **Да се подбери системата за финансиране на социалните и здравните работници, чрез въвеждането на нова кадрова политика;**
- **Да се предприемат стъпки за изменение на ЗИНЗС в частта „Медицинско обслужване“ с насоченост към националната здравна система;**
- **Медицинските центрове да се преобразуват във вид Здравни кабинети (ЗК) по смисъла на Закона за здравето;**
- **СБАЛЛС да се преобразуват в болници за продължително лечение;**
- **Да бъдат взети необходимите мерки за спазване разпоредбата на чл.71а от ППЗИНЗС в ЗООТ „Дебелт“ или същото да бъде закрито.**

Следва да се отбележи, че и през 2020 г. дългогодишните обещания на Министерство на правосъдието за извършване на реформа в здравна система на пенитенциарната система и промени в ЗИНЗС не са изпълнени. НПМ отново подчертава, че подобни действия са крайно необходими за идентифициране на съществуващите проблеми в системата и регламентиране на реалните възможности за организиране на здравно обслужване на лишените от свобода. Здравното обслужване на лишените от свобода не се подобрява. През 2020 г. са починали 52 лица, при 36 през 2017 г. Продължава загубата на медицински специалисти от системата. През изтеклата година дейностите за оказване на извънболнична медицинска помощ са подпомагани, като в допълните са наети на граждански договор 20 медицински специалисти и е осъществен служебен избор на ОПЛ, съгласно НРД.

Във връзка с внесено предложение в 44-то Народно събрание на Република България от група народни представители на Законопроект за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража омбудсманът изрази следното становище:

Видно от законопроекта и мотивите към него, с направените предложения се цели уеднаквяване на режима на съдебните производства по оспорване на актове на органите по изпълнение на наказанията, като се предвижда обжалването от страна на лишените от свобода на актовете по

същество и техния касационен контрол да се извършва пред съответните административни съдилища по местоизпълнение на наказанията. Тази промяна се мотивира с необходимостта от намаляване на конвойната дейност, свързана със значителен човешки и финансов ресурс.

Принципната позиция на омбудсмана в качеството му на Национален превантивен механизъм е, че в материалноправен закон, какъвто е Законът за изпълнение на наказанията и задържането под стража, не следва да се включват съдопроизводствени (процесуални) норми. Това е начин не да се отчита спецификата при изпълнение на наказанието, а да се ограничават права. Показателно е, че с акт на държавен орган са задържани не само обвиняеми и подсъдими, но и лица с психични заболявания и мигранти. И при тези групи лица се налага осъществяване на конвойна дейност, но те не са обхванати от законопроекта. Изразявам своето притеснение, че този законопроект не съответства и не опазва равенството на гражданите пред закона, не само между задържаните с акт на държавен орган, но и спрямо тези задържани граждани към свободните граждани.

На следващо място е важно да обърна внимание, че съгласно чл. 125 от Конституцията: „Върховният административен съд осъществява върховен съдебен надзор за точното и еднакво прилагане на законите в административното правораздаване“. Този съд не би могъл да осъществява това конституционно задължение, ако редица актове се изключват от неговия контрол. Това неминуемо ще създаде разнопосочни практики на регионален принцип и ще наложи да се търсят тълкувателни решения поради противоречива съдебна практика.

Не на последно място, вече е предоставен за обществено обсъждане Проект за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс, с който се изменят и част от нормите на Наказателно-процесуалния кодекс. Проектът е свързан с въвеждането на електронно правосъдие, като се регулират процесуални права в електронна форма. В § 33 от този Проект се предлага допълнение в чл. 158, ал. 3 от Закона за здравето, като при изброени изключителни обстоятелства лицето да може да участва в делото чрез видеоконференция. Омбудсманът препоръчва на народните представители тази възможност да се отнася за всички лица, задържани с акт на държавен орган, дори да не е налице военно положение, извънредно положение, бедствие или друго извънредно обстоятелство.

Въпреки така изразеното становище, законопроектът беше разгледан в пленарна зала и предложените промени бяха приети на 03.12.2020 г.

В годишния доклад за дейността на НППМ за 2019 г. омбудсманът препоръчва на министъра на правосъдието да представи в Министерски съвет препоръки на омбудсмана да се закрият места за лишаване от свобода, които не съответстват на изискванията (общезитие „Кремиковци“; затворът в гр. София; общезитие „Керамична фабрика“ в гр. Враца). През 2020 г. не е извършвана планова проверка на Затвора – гр. София, но същия остава във фокуса на НППМ. На 31.12.2020 г. на интернет страницата на Министерство на правосъдието беше разпространена информация, че: „Лишените от свобода в Софийския затвор ще посрещнат Новата година в реновирана сграда“. На 08.01.2021 г. екипът ни посети сградата на Затвора – гр. София и констатира, че разпространената информация в медиите не е вярна. В действителност е извършен ремонт на северното крило на затвора, като е реновиран покривът и подпокривното пространство. На четвъртия етаж на същото крило са изградени общо 18 нови спални помещения със самостоятелни санитарни възли, отделна обща баня и перално помещение и нова обща кухня, но няма лишени от свобода настанени във въпросните помещения. Очаква се такова настаняване да протече през месец март 2021 г.

Във връзка с изпълнението на заложените цели и задачи в Стратегия за развитието на пенитенциарната система в Република България за периода до 2025 г., омбудсманът поиска подробна информация относно изпълнението на т. 11.1. от Стратегията (*разработване и пристъпване към реализация на крупни инфраструктурни обекти – нов затвор с достатъчно капацитет в гр. София или околностите; нов арест; нова административна сграда за ГДИН*). С писмо с рег. №1222/03.02.2021 г. от ГДИН посочват: „Предоставен е поземлен имот

от Министерство на вътрешните работи на Министерство на правосъдието за изграждане на нова административна сграда на ГДИН в гр. София, кв. Враждебна. През 2021 г. ще стартира проектиране на нов арест и административна сграда на кв. Враждебна, за което от бюджета на ГДИН за капиталови разходи са заложили средства в размер на 350 000 лв.“ НППМ оценява предоставената информация като крайно недостатъчна, предвид зададените конкретни въпроси. През 2021 г. работата, касаеща Затвора – гр. София и прилежащите му общежития ще продължи, като детайлно ще бъдат проследени заложените цели в Стратегията.

Резултати от проведени проверки на НППМ

През 2020 г. НППМ извърши проверки в четири затвора, девет затворнически общежития, четири ареста и тринадесет районни управления към Министерство на вътрешните работи.

От проведените инспекции на условията за живот в общо 18 места за лишаване от свобода към Министерство на правосъдието се наблюдава положителна тенденция за подобряване на битовите условия и намаляване на броя на настанените лица.

Продължава да е налице **дългогодишният проблем с наличието на хлебарки и дървеници в местата за лишаване от свобода**, като това беше констатирано във всички проверени обекти – дори и там, където е извършван цялостен ремонт. В тази връзка са отправяни препоръки към ГДИН за търсене на алтернативни начини за справяне с този проблем. В писмо с рег. № 520/15.01.2021 г. от ГДИН се посочва, че до 12.11.2020 г. са извършвани планови и извънредни мероприятия по договор № 11179/13.11.2018 г. с фирма „ДДД-1“ ООД. След изтичане на договора са осигурени средства за извършване на дезинсекция до сключването на нов договор.

С окръжно писмо с рег. № 9472/29.09.2020 г. са дадени указания до началниците на териториалните служби за предприемане на допълнителни действия за:

- осъществяване на постоянен контрол в жилищните и общите помещения на лишените от свобода относно поддържането на хигиената, както и съхраняването на хранителните продукти;

- създаване на организация за извършване на санитарна обработка на всеки лишен от свобода след постъпването му в затвора;

- изпаряване на постелния инвентар и дрехите на лишените от свобода.

Несъмнено този проблем ще бъде във фокуса на проверките на НППМ и през настоящата година.

Продължиха оплакванията относно високите цени в затворническите лавки, както и липсата на работни места за лишените от свобода. Продължава се с недобрата практика да се провеждат обществени поръчки за доставка на хранителни продукти в лавките, вместо да се премине на преки доставки от търговци по места. Създадени са изкуствено високи цени, а монополът се засилва чрез списък от вещи, които могат да се закупят само от лавката и не могат да се внасят при свиждане.

Друг системен дефицит, който НППМ констатира през годините, е **липсата на бюджетно финансиране на адекватни дейности при работата на социалните работници.**

В ново ремонтираните арести няма помещения за социални дейности, а там, където ги има (например, арестът в гр. Пловдив) – няма социални работници, които да ги осъществяват.

Освен това, поради големия брой лишени от свобода, настанени във всяка затворническа група в цялата система за изпълнение на наказанията, е налице отрядна организация при изпълнение на присъдите. Това води до прекомерна натовареност на социалните работници, поради което индивидуалните планове са формални, а оценката, свързана със замяна на режима, преминаване в общежитие от открит тип и условно предсрочно освобождаване неизбежно са съпътствани от субективизъм. В тази връзка въведеният с последните изменения на ЗИНЗС съдебен контрол неминуемо е повлиян от становището на администрацията.

НПМ констатира, че съществуват **условия за нарушаване на тайната на кореспонденцията**. Съгласно чл. 86, ал. 3 от ЗИНЗС: „Кореспонденцията на лишените от свобода не подлежи на контрол на писменото съдържание, освен когато това се налага за разкриване и предотвратяване на тежки престъпления“. В резултат на тази регламентация администрацията в местата за лишаване от свобода придоби правомощия по контрол на кореспонденцията на лишени от свобода без санкцията на съдебен орган. В тази връзка НПМ смята, че е необходимо да се въведат ясни и точни законови критерии кога е допустимо нарушаването на тайната на кореспонденцията, като се съобрази чл. 34 от Конституцията на Република България, според който:

„(1)Свободата и тайната на кореспонденцията и на другите съобщения са неприкосновени.

(2) Изключения от това правило се допускат само с разрешение на съдебната власт, когато това се налага за разкриване или предотвратяване на тежки престъпления.“

Във връзка с внесено предложение в 44-то Народно събрание на Република България от г-н Красимир Цепов и група народни представители за Законопроект за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража и на основание чл. 9, ал. 1, т. 6 от Правилника за организацията и дейността на омбудсмана, омбудсманът изрази следното становище:

„Видно от законопроекта и мотивите към него, с направените предложения се цели уеднаквяване на режима на съдебните производства по оспорване на актове на органите по изпълнение на наказанията, като се предвижда обжалването от страна на лишените от свобода на актовете по същество и техния касационен контрол да се извършва пред съответните административни съдилища по местоизпълнение на наказанията. Тази промяна се мотивира с необходимостта от намаляване на конвойната дейност, свързана със значителен човешки и финансов ресурс.

Бих искала да отбележа, че принципната позиция на омбудсмана в качеството му на Национален превантивен механизъм е, че в материалноправен закон, какъвто е Законът за изпълнение на наказанията и задържането под стража, не следва да се включват съдопроизводствени (процесуални) норми. Това е начин не да се отчита спецификата при изпълнение на наказанието, а да се ограничават права. Показателно е, че с акт на държавен орган са задържани не само обвиняеми и подсъдими, но и лица с психични заболявания и мигранти. И при тези групи лица се налага осъществяване на конвойна дейност, но те не са обхванати от законопроекта. Изразявам своето притеснение, че този законопроект не съответства и не опазва равенството на гражданите пред закона, не само между задържаните с акт на държавен орган, но и спрямо тези задържани граждани към свободните граждани.

На следващо място е важно да обърне внимание, че съгласно чл. 125 от Конституцията: „Върховният административен съд осъществява върховен съдебен надзор за точното и еднакво прилагане на законите в административното правораздаване“. Този съд не би могъл да осъществява това конституционно задължение, а и неговото право, ако редица актове се изключват от неговия контрол. Това неминуемо ще създаде разнопосочни практики на регионален принцип и ще наложи да се търсят тълкувателни решения поради противоречива съдебна практика.

Не на последно място, вече е предоставен за обществено обсъждане Проект за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс, с който се изменят и част от нормите на Наказателно-процесуалния кодекс. Проектът е свързан с въвеждането на електронно правосъдие, като се регулират процесуални права в електронна форма. В § 33 от този Проект се предлага допълнение в чл. 158, ал. 3 от Закона за здравето, като при изброени изключителни обстоятелства лицето да може да участва в делото чрез видеоконференция. Препоръчвам на народните представители тази възможност да се отнася за всички лица, задържани с акт на държавен орган, дори да не е налице военно положение, извънредно положение, бедствие или друго извънредно обстоятелство.

Въпреки така изразеното становище, законопроекът беше разгледан в пленарна зала и предложените промени бяха приети на 03.12.2020 г.

През отчетния период постъпиха повече сигнали за упражняване на насилие, както между лишени от свобода и така и от надзорно-охранителния състав. Например: лишен от свобода изпълняващ функциите на санитар в СБАЛЛС – гр. София травмирал лишен от свобода, за когото се грижел. Впоследствие е отстранен. При проверки на НПМ в затвора – гр. София и затвора – гр. Ловеч за нанесен побой от надзорно-охранителния състав НПМ препоръча разследване и в случай на установяване на нарушение – дисциплинарни производства срещу служителите.

ЗАТВОР – гр. БОБОВ ДОЛ

Към затвора в гр. Бобов дол функционира едно затворническо общежитие от открит тип – ЗООТ „Самораново“.

Съществуващият арест на територията на област Кюстендил се намира в гр. Кюстендил. Предвидено е този арест да бъде закрит и да бъде изграден нов арест на територията на ЗООТ „Самораново“. При извършената проверка през 2020 г. екип на НПМ инспектира и мястото, където се предвижда да бъде изграден. В тази връзка НПМ припомни, че в администрацията на омбудсмана на Република България са постъпвали множество жалби и сигнали от лишени от свобода, а и от граждани на с. Самораново във връзка с качеството и количеството на доставяната вода, като в зимния и летния период такава понякога липсва (проблемът е системен). Тези оплаквания се потвърждават и от извършваните проверки през годините. Това от своя страна навежда на заключението, че условията са негодни за живот на лицата, настанени в ЗООТ „Самораново“, а надзорно-охранителният състав е принуден да доставя вода от други населени места. Водопроводната мрежа на с. Самораново е стара и амортизирана. В деня на проверката, проверяващият екип отново констатира намален дебит на вода.

Предвид гореописаното, Националният превантивен механизъм отправи препоръка до министъра на правосъдието при изграждането на нов арест на територията на ЗООТ „Самораново“ и за нуждите на функционирането на затворническото общежитие да бъде направена логистична оценка и да бъдат предприети необходимите мерки за гарантиране

непрекъсваемостта и качеството на предоставяната вода, като при нужда да бъдат проведени и срещи с ВиК Дупница и кмета на община Дупница. В отговор от страна на ГДИН с писмо с рег. № 9720/05.10.2020 г. уведомиха омбудсмана за следното:

„Предвид нуждата от захранване на ЗООТ „Самораново“ с необходимите водни количества за питейно – битови нужди периодично са осъществявани срещи между представители на ГДИН, управителя на ВиК Дупница и кмета на община Дупница. От получената информация става ясно, че се очаква подмяна на водопровода на с. Самораново, с което да бъде разрешен проблема с нарушеното водоподаване и на ЗООТ „Самораново“. За осигуряване на необходимите водни количества и гарантиране непрекъсваемост на водоснабдяването, във връзка с разпоредбите на чл. 44 от Наредба № 4/2004 г. за условията и реда за присъединяване на потребителите и ползване на водоснабдителните и канализационните системи, е необходимо изграждане на съоръжение за осигуряване на необходимия резерв от вода, за което от ГДИН са предприети нужните действия. При изготвяне на проект за изграждане на нов арест ще бъде съобразено изискването на ВиК за проектиране на съоръжение за осигуряване на необходимото количество вода, тоест изграждане на съоръжение водоем (резервоар) в имота за питейно – битови нужди със съответните помпи и автоматика за непрекъснатост на водоснабдяването. Резервоарът ще се захранва с вода от новоизградения водопровод на с. Самораново“.

А) Условия на живот

Затворът е посетен от екип на Националния превантивен механизъм и през 2018 г., като в деня на посещението беше започнал планиран ремонт на целия корпус на затвора и покрива. Срокът за изпълнение на възложените строително-монтажни работи по сключен договор между ДП „Фонд затворно дело“ и фирма „ГЕНОВ и КО“ ЕООД е бил 120 календарни дни. Това от своя страна е наложило част от лишените от свобода да бъдат преместени в други наряди за времето на ремонтните дейности.

В тази връзка, тогава НПМ отправи препоръка до главния директор на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“, при съобразяване с разпоредбата на чл. 62 във връзка с чл. 43 от ЗИНЗС, да предприеме необходимите мерки с цел намаляване пренаселеността в затвора – гр. Бобов дол за времето на извършваните строително-монтажни работи. За съжаление тази препоръка не е взета предвид, което при извършената проверка през 2020 г. се потвърди от срещите на НПМ с лишени от свобода и получените жалби и сигнали в администрацията на омбудсмана.

Към датата на проверката през 2020 г. ремонтът беше приключил. Изцяло ремонтирани са корпусът на затвора и столовата, подменени са електроуредите, има обявено седмично меню. В коридора на всяка група има баня и са изградени кухненски помещения.

Общият брой на лицата, изтърпяващи наказание „лишаване от свобода“ е 265 души, като капацитетът на база 4 кв.м. е 492.

Заетостта на лишените от свобода се дължи до голяма степен на утвърдения домакиния щат. В Затвора – гр. Бобов дол на различни външни обекти работят 7 лишени от свобода, които нощуват на място. Подновен е договорът с „Пейпър багс“ за изработване на подаръчни торбички и отдаване на труд на територията на затвора. В това производство са ангажирани лишени от свобода с фактическа заетост от 50 лица, като към момента на извършената проверка, в тази дейност са ангажирани 12 лишени от свобода. В условията на извънредна епидемична обстановка по обективни причини трудовата ангажираност на лишените от свобода е редуцирана.

Общият брой на подадените молби за условно предсрочно освобождаване е 84. С положително становище от началника на затвора са 16, а самият брой на предложените от началника на затвора е 15. Прекратените производства от Окръжен съд – гр.Кюстендил са 10, съответно обжалваните решения на съда от началника на затвора са 3; обжалвани от лишените от свобода – 25, няма протестирани от окръжния прокурор.

Общият брой на лишените от свобода, на които е заменен режимът за изтърпяване на наказанието в по-лек от първоначално определения от съда режим е 58. По реда на чл. 198, ал. 2 от ЗИНЗС няма настанени осъдени на доживотен затвор в общо помещение при условия за съвместно участие в трудови, възпитателни, образователни, спортни и други дейности с останалите лишени от свобода.

НПМ отново констатира, че съществуващият неизползван сграден фонд на територията на бившето военно поделение, в ЗООТ „Самораново“, се руши. Сградите не са бракувани и не е предприета процедура за тяхното отстраняване. Извършен е ремонт на стоматологичната техника, хладилната камера и хранителния склад.

През годината е осъществено козметично освежаване на санитарните възли.

Ремонт на корпуса не е правен от откриването на общезитието. Не е подменена дограмата на корпуса, която е в окаяно състояние. Необходим е ремонт на парните котли и парната инсталация; ремонт на хладилен шкаф (изгорял компресор); ремонт на кухнята; кухненското обзавеждане (печки и фурни) е в лошо състояние.

Проверяващият екип получи информация, че е планиран основен ремонт на общезитието и гореописаните активи ще бъдат отремонтирани.

Б) Медицинско обслужване

В затвора и общезитието са въведени хигиенно-противоепидемичните мерки, определени от МЗ. От ГДИН са разписали алгоритми за действие, осигурени са предпазни средства и дезинфектанти за персонала и за лишените от свобода.

До момента на проверката няма регистрирани случай на COVID – 19 инфекция.

Медицинският център на затвора обслужва лишени от свобода в затвора и в ЗООТ „Самораново“. В него работят: фелдшер на граждански договор и общопрактикуващ лекар (ОПЛ) по реда на НЗОК с график на 4 часа. В тези дни фелдшерът посещава ЗООТ „Самораново“. Всяка сряда в затвора идва психиатър. Стоматологичният кабинет в затвора работи три пъти седмично, в един от дните обслужва лишените от свобода от ЗООТ „Самораново“.

Лишените от свобода се обслужват основно от медицинския фелдшер – той отпуска медикаменти от затвора, води цялата документация, отговаря за хигиенно-противоепидемичния режим, изготвя справки, като в съвкупност дейностите го затрудняват. Налични са пропуски в медицинската документация. ОПЛ преглежда лишени от свобода само за насочване към специалисти. НПМ отчита, че определеното работно време на ОПЛ е недостатъчно за оказване на качествена медицинска грижа на лицата от затвора и общезитието. При интервюта с лишени от свобода не постъпиха оплаквания от медицинската грижа в затвора и общезитието.

ЗАТВОР – гр. СТАРА ЗАГОРА

Към Затвора – гр. Стара Загора функционират две затворнически общежития от открит тип – „Верея“ и „Стара Загора“ и затворническо общежитие от закрит тип „Черна гора“.

А) Условия на живот

През 2015 г. и 2016 г. изцяло са ремонтирани корпусът на затвора и столовата, подменени са електроуредите, има обявено седмично меню. В коридора на всяка група има баня и са изградени кухненски помещения. Подобрена е материалната база на мястото за престой на открито.

През настоящата година е извършен козметичен ремонт и освежаване на спалните помещения. В приемно отделение се спазват 4 кв.м. жилищна площ, като стаите са оборудвани с отделен санитарен възел. Въпреки извършения ремонт, проверяващият екип констатира течове по стените и падаща мазилка.

През цялата година са се използвали всички възможности за полагане на доброволен неплатен труд по смисъла на чл. 80, ал. 1, т. 1-5 от ЗИНЗС. Активното включване на лишени от свобода в благоустройство и поддържане на базата, както и в организирането и провеждането на творчески, образователни и спортни дейности, спомага за формирането и развитието на социално-значими качества и умения. Това дава усещането на осъдените за значимост и удовлетвореност.

За 2019 г. за условно предсрочно освобождаване от началника на затвора пред Окръжен съд – гр. Стара Загора са предложени 60 лишени от свобода, от тях съдът е уважил 54. Изготвените предложения пред Окръжен съд – гр. Стара Загора за прекатегоризиране на лишени от свобода от открит в закрит тип са 14. Изготвени предложения за промяна на режима в по-тежък от първоначално определения – 8. Окръжен съд – гр. Стара Загора е уважил предложенията.

През 2019 г. молби до Окръжен съд – гр. Стара Загора за условно предсрочно освобождаване са подали 12 лишени от свобода. Във всеки един от случаите съдът се е съобразил с предоставеното становище на началника на затвора. За периода един лишен от свобода е освободен по този ред.

Общежитие от открит тип „Верея“ е открито през месец април 2019 г.

Помещенията отговарят на европейските изисквания, спазва се 4 кв.м. жилищна площ. Материалната база на мястото, определено за спортни дейности, е твърде остаряла, поради което НППМ препоръчва спортните съоръжения да бъдат подменени.

Материално-битовите условия в ЗООТ „Стара Загора“ са лоши, не отговарят на изискванията. Общежитието разполага с 3 сгради, в които има 3 спални помещения със самостоятелни санитарни възли. Екипът получи информация, че е планиран ремонт на това затворническо общежитие, който трябва да приключи до края на годината. Предвидено е изграждането на нова кухня със столова и затворническа лавка.

През 2019 г. е извършен основен ремонт в ЗОЗТ „Черна гора“, в това число столовата, електрическите уреди и котелното помещение. Всички спални помещения са ремонтирани и

имат самостоятелни санитарни възли. В деня на посещенията бяха настанени 76 лишени от свобода.

Проверяващият екип не получи оплаквания от настанените в ЗОЗТ „Черна гора“.

На 02.05.2019 г. на територията на затвора е открит арест, който до този момент се помещаваше в сградата на ОДМВР – гр. Стара Загора. Налични са 16 бр. килии за 56 задържани лица, при спазване изискванията на 4 кв.м. жилищна площ.

Арестът разполага със стая за провеждане на адвокатско свиждане.

Тенденцията да се прехвърлят арести в щата на затвора е положителна, но не е цялостна. Следва да се изведат всички арести от структурата на пробацията и да се прехвърлят в системата на затворите.

За целта НПМ отправи препоръка към ГДИН в шест затвора да се създадат регионални арести, като например в гр. Враца, гр. Плевен, гр. Варна, гр. Бургас, гр. Пловдив и гр. София, като разпределението в арестите да не бъде обвързано с административно-териториалното деление на страната, а с подсъдността. Например лица, задържани в гр. Свищов, да бъдат настанявани в гр. Белене при подсъдност на районния съд в гр. Свищов, за да се намали времетраене на конвойната дейност и да се избегне излишен конвой до гр. Велико Търново.

На второ място очевидно е необходимо отпадане на отделение за обвиняеми и подсъдими в затвора, при наличие на арест на територията на същия. Лицата, за които прокурорът е постановил изолация от други обвиняеми следва да се настаняват в зона за повишена сигурност, а останалите обвиняеми лица, след приемно отделение, да преминават направо в отделението за обвиняеми и подсъдими.

Беше отправена и препоръка на главния директор на ГДИН да създаде работна група, която да обсъди и подготви структурните промени ведно с необходимите законодателни предложения.

В получено писмо с рег. № 503 от 15.01.2021 г. омбудсманът беше информиран, че: „На територията на затворите в гр. Враца, гр. Плевен, гр. Варна, гр. Бургас, гр. Пловдив и гр. София са изградени арести, в които се настаняват задържани лица на принципа на тяхната подсъдност, а не на административно-териториално деление. Разгледана е възможността за създаване на работна група, относно законодателни промени за регламентиране на настаняването на обвиняеми и подсъдими лица в обособени помещения на затвора, въпреки наличието на арест на територията на същия“.

Б) Медицинско обслужване

В затвора и общежитията е въведен противоепидемичен режим, който се изпълнява в различна степен в проверените обекти.

Например: В ЗОЗТ „Черна гора“, екипът на НПМ беше допуснат след измерване на телесната температура, надзорно-охранителният състав носеше предпазни маски, докато при посещенията в затвора температура на входа не ни беше измерена и не всички служители бяха с предпазни маски. В затвора и общежитията са осигурени лични предпазни средства и дезинфектанти от ГДИН, разписани са процедури за работа в условията на COVID – 19. До момента е имало един съмнителен случай на болен лишен от свобода. Медицинските

специалисти съобщиха, че по време на извънредното положение, въпреки разписаните процедури за взаимодействие с Районните здравни инспекции (РЗИ), те са отказали да изследват лишен от свобода.

В затвора са обособени две помещения със отделен санитарен възел за настаняване на заразени с COVID – 19.

Медицинският център обслужва лишени от свобода в затвора, затворническите общежития и задържаните в ареста. В центъра работят двама лекари, един медицински фелдшер, една медицинска сестра и лекар по дентална медицина. Свободна е длъжност за медицински фелдшер за ЗОЗТ „Черна гора“. По график, веднъж седмично, медицински специалист от МЦ посещава ЗОЗТ „Черна гора“ и ЗООТ „Верея“. Арестът е в рамките на затвора и задържаните имат ежедневен достъп до медицинска помощ. Специализирана медицинска помощ се оказва и на място от външни специалисти. Медицинските специалисти не съобщиха за затруднение при консултация/хоспитализация на лишени от свобода във външни лечебни заведения. Стоматологичният кабинет работи почасово, по изготвен график за затвора и общежитията.

При проверката имаше оплаквания, че някои лишени от свобода постоянно се допускат до лекар и получават лекарства, които след това ги продават, а други лишени от свобода не могат да отидат да бъдат прегледани. На място от МЦ информираха, че правят предварително пресяване на лицата записали се за преглед, както и че понякога отпускат единични хапчета на лишените от свобода без обективна симптоматика, поради натиск от страна на същите. НПМ провери на място случая на лишен от свобода, който събщи, че не го лекуват. Обективното му състояние показваше: отточни и цианотични долни крайници с трофични разязвявания на подбедриците. От МЦ представиха информация, че лицето е наблюдаван пациент с хронично сърдечно – съдово заболяване и определена терапия. През предходната седмица е консултиран с кардиолог и е предвиден за консултация със съдов хирург за съдовите проблеми в долните крайници.

При интервютата постъпи оплакване и за качеството (калорийната стойност) на храната. Лишен от свобода събщи, че спортува и изисква да му се изготви индивидуален хранителен режим с калорийна стойност отговаряща на неговата физическа потребност. НПМ намира тези исканията за неоснователни.

Във връзка с храненето в затворите като цяло НПМ препоръчва на ГДИН актуализация на сега действащите таблици за хранене (от 2007 г.), в съответствие с Наредба № 1/2018 г. на МЗ за физиологични норми за хранене на населението. По този въпрос получихме уверение от ГДИН, че ще има актуализация на храненето в системата, съгласно Наредбата на МЗ.

НПМ се среща и с лишен от свобода, който предвид влошено здравословно състояние (онкологично заболяване) иска да бъде условно предсрочно освободен. НПМ намира за необходимо да припомни, че в случаите на онкологични и други заболявания, чието лечение не може да се осигури в пенитенциарната система, медицинските специалисти може да задвижват процедура по чл. 447, т. 3 от НПК.

При проверката на водената медицинска документация се установи, че тя се води стриктно. В Регистър за травматични увреждания на ареста за 2020 г. се намериха 7 случая с травматични увреждания, получени по време на задържане на лица от служители на МВР. Директорът на МЦ ги е докладвал, съгласно Заповедта на министерство на правосъдието от 2017 г.

ЗАТВОР – гр. БУРГАС

Към Затвора – гр. Бургас функционират две затворнически общежития от открит тип – „Строител“ и „Житарово“ и затворническо общежитие от закрит тип „Дебелт“.

А) Условия на живот

Цялостен ремонт на корпуса е извършван през 2017 г. В проверените спални помещения се спазваше изискуемата жилищна площ, спрямо броя на настанените лица, но същите не отговарят на изискванията поради наличие на влага и мухъл, макар през настоящата година да е извършен козметичен ремонт. Проверяващият екип получи множество оплаквания за наличие на хлебарки и дървеници.

В зоната за повишена сигурност материално-битовите условия също не отговарят на европейските изисквания за третиране. В нея се наблюдава влага и мухъл по стените, и беше констатирано наличие на хлебарки. В спалните помещения има изградени самостоятелни санитарни възли.

В приемно отделение се спазват 4 кв.м. жилищна площ, като стаите са оборудвани с отделен санитарен възел. Помещава се на 4-ти етаж в корпуса на Затвора – гр. Бургас (голям коридор) и разполага с 15 спални помещения за диференцирано настаняване на лишени от свобода. Постъпилите л. св. престояват от 14 денонощия до един месец. На отделно настаняване от останалите подлежат: осъдените за първи път на лишаване от свобода до 5 години за умишлени престъпления и осъдените за престъпления, извършени по непредпазливост. Отделно от останалите се настаняват и осъдените, които следва да изтърпяват наказания в общежитие от открит тип, постъпилите от арестите обвиняеми и подсъдимы лица, чиито престой е до 7 денонощия, задържаните въз основа на Европейска заповед за арест и чужденците.

Със заповед № ЧР-05-221/21.08.2019 г. на министъра на правосъдието е утвърдено длъжностното щатно разписание на Затвора – гр. Бургас I-ва категория – 353,5 бр. Половината щатна бройка е за длъжността „свещеник-ефимерий“.

Към 31.12.2019 г. вакантни са общо 51 щатни бройки.

През 2019 г. са сключени граждански договори за длъжността „Лекар дентална медицина“ – 1 и за длъжността „Директор на медицински център“ – 1.

В Затвора – гр. Бургас за 2019 г. има издадени 116 заповеди на основание чл. 35 и чл. 46 от ППЗИНЗС. Съгласно утвърдения списък за длъжностите на лишени от свобода, заети в обслужващата и комунално-битова дейност със заповед на Министъра на правосъдието № ЧР – 05-322/31.12.2018 г., има 89 работни места. От тях заети средно за годината са били 70. За 2019 г. средно списъчният брой на заетите в трудова дейност лишени от свобода е 147, като от тях 52 лишени от свобода са от корпуса на затвора, 35 лишени от свобода от ЗООТ „Строител“, 32 лишени от свобода от ЗООТ „Житарово“, 34 лишени от свобода от ЗОЗТ „Дебелт“.

Всяка подадена молба или предложение за условно предсрочно освобождаване се изпраща в Окръжен съд – гр. Бургас придружена със становище. През 2019 г. са проведени 81 съдебни заседания за условно предсрочно освобождаване пред ОС – гр. Бургас. 39 лишени от свобода са освободени условно предсрочно с определение на окръжния съд. Направени са 12

предложения от началника на затвора до ОС – гр. Бургас за УПО. От тях 10 предложения са уважени.

През 2019 г. са издадени общо 265 заповеди за замяна на режима в по-лек, замяна на режима в по-тежък и прекатегоризиране в затворническо общежитие от открит тип. На 125 лишени от свобода е заменен режима в следващия по-лек, на 2 лишени от свобода е заменен режима в тежък, в рамките на първоначално определения от съда. На 47 лишени от свобода типа на затворническото заведение е променен от затворническо заведение от закрит тип в затворническо заведение от открит тип. На 4 лица изтърпяващи наказание при първоначално определен от съда „Специален“ режим са издадени заповеди за потвърждаване на постановения режим.

Състоянието на сградния фонд в затворническо общежитие от открит тип „Строител“ е явно влошено. Столовата се нуждае от освежаване, а спалните помещения са малки и не отговарят на европейските изисквания. Предвидено е това затворническо общежитие да бъде изцяло разрушено и на негово място да бъде изградено ново, като по този начин ще бъде усвоен и сегашния неизползваем сграден фонд.

Материално-битовите условия в ЗООТ „Житарово“ са значително подобрени след последното посещение на НППМ през 2018 г. Подменени са дограмата и вратите на цялото общежитие. Банята е изцяло ремонтирана.

В спалните помещения има влага и мухъл и същите се нуждаят от ремонт. В момента на посещението беше започнал ремонт на столовата.

Екипът на НППМ отправи препоръка към главния директор на ГДИН да бъде извършен ремонт на спалните помещения в това затворническо общежитие.

С писмо от 15.01.2021 г. от страна на ГДИН е посочено, че: „В ЗООТ „Строител“ е предвиден цялостен ремонт на общежитието чрез финансиране по Норвежкия финансов механизъм, като по този начин ще бъде преведено съгласно изискванията на европейските стандарти. Предстои започването на ремонтните дейности през 2021 г. По отношение на ЗООТ „Житарово“ е необходим основен ремонт на жилищните зони, изискващ задълбочен анализ на състоянието на сградния фонд и възможностите за обновяване или цялостна реконструкция. Наложително е изготвянето на идеен проект, количествено-стойностни сметки и финансиране на изпълнението им, съобразно предписанията на съответните строителни експерти“.

Затворническото общежитие от закрит тип „Дебелт“ е открито през 2017 г., като до момента това е най-модерното пенитенциарно заведение от закрит тип. Капацитетът му е 450 лишени от свобода. В деня на проверката бяха настанени 350 лица. Поради недостиг на места в открития тип и за да бъде избегната пренаселеност е разкрито и ЗООТ „Дебелт“, което обаче се намира в сградата на ЗОЗТ „Дебелт“. НППМ отново констатира липса на неограничен достъп до района на общежитието, съобразно чл. 71а от ППЗИНЗС. В предходни свои доклади екипът на НППМ е отправял препоръка на началника на затвора в гр. Бургас да вземе необходимите мерки за спазване разпоредбата на чл. 71а от ППЗИНЗС в ЗООТ „Дебелт“. След като констатираме, че тази препоръка не е изпълнена и предвид уверението от страна на ГДИН за предстоящ ремонт в ЗООТ „Строител“, НППМ препоръчва на главния директор на ГДИН ЗООТ „Дебелт“ да бъде закрито, поради отпадане на необходимостта от съществуването на това затворническо общежитие. В случай, че след оценка от ГДИН бъде установена нужда от запазването на ЗООТ „Дебелт“, НППМ препоръчва да бъдат взети

необходимите мерки за спазване разпоредбата на чл. 71а от ППЗИНЗС в това затворническо общежитие.

Има стая за среща с адвокат и място за провеждане на свиждане, позволяващо спазване на необходимата дистанция. Има възможност за провеждане на онлайн свиждане, което се извършва в присъствието на работник „социални дейности“.

През месец март 2015 г. е открит следственият арест, който действа на територията на затвора в гр. Бургас. След месец август 2016 г. арестът преминава на административно подчинение на затвора. Налични са 10 арестни помещения с 36 места за настаняване на обвиняеми и подсъдими, които отговарят на европейските изисквания за място за задържане. В деня на проверката имаше 52 задържани. Наблюдава се постоянна пренаселеност в ареста, което е и причината да няма възможност за изолиране на лице за 14-дневна карантина при задържането му за първи път.

При проверка на Регистъра за травматични случаи беше установено едно лице с констатирани наранявания след превеждането му от районно управление. Арестът разполага с Регистър за употреба на сила и помощни средства, Регистър за спешни случаи, Регистър за извежданията, както и със стая за провеждане на адвокатско свиждане.

Б) Медицинско обслужване

Към момента в затвора – гр. Бургас няма регистрирани случаи на задържани и лишени от свобода с коронавирусна инфекция. Въведени са противоепидемични мерки, но те не се спазват стриктно във всички проверени обекти.

При проверката в ареста се установи, че няма килии за настаняване на новозадържани за провеждане на 14-дневен карантинен период, като част от противоепидемичните мерки, разписани от ГДИН. Само в ЗОЗТ „Дебелт“ и в ЗООТ „Житарово“ на екипа на НПМ беше измерена телесната температура при влизане за проверка. Личните предпазни маски не се ползват от всички служители. При свижданията на лишените от свобода са създадени условия за спазване на необходимата дистанция, осигуряват се индивидуални маски, редовно се извършва дезинфекция. НПМ препоръчва стриктно спазване на въведените противоепидемични мерки и системен контрол от страна на ГДИН.

В Медицинския център на затвора работят: служебно определен ОПЛ (за всички лишени от свобода в корпуса, общежитията и ареста) с работно време: вторник и четвъртък от 7:30 до 10:00 ч.; медицински фелдшер, който посещава всеки вторник и ЗООТ „Житарово“ и една медицинска сестра. Трайно незаета остава една щатна бройка лекар – управител на МЦ. ЗОЗТ „Дебелт“ е обезпечен с медицински фелдшер и медицинска сестра. ЗООТ „Строител“ (който е в непосредствена близост до затвора) се обслужва от МЦ на затвора. Задържаните в ареста (който се помещава в затвора) се осигуряват с медицинска помощ от МЦ на затвора. В затвора функционира стоматологичен кабинет. В него по график се приемат лица от корпуса и от общежитията към затвора.

Към МЦ има стационар, който разполага с две килии. Едната е в лошо хигиенно-битово състояние (мръсни стени, олющена мазилка, амортизирани легла и шкафчета). В тази килия, въпреки че другата е свободна и във видимо по-добро състояние, беше настанен лишен от свобода, изписан преди ден от болница с: Мозъчно-съдова болест, състояние след продължителна кома. Лицето беше на легло, адекватен за време и място, не може да се изправя и обслужва. Подпомаган е от лишен от свобода санитар.

Проверката отново показва, че санитарният възел в МЦ все още не е пригоден за ползване от лишени от свобода в тежко състояние или с увреждания. НПМ препоръчва извършване на ремонт в стационара на медицинския център и оборудване на санитарния възел с аксесоари и за лишени от свобода с увреждания.

В МЦ се води изискуемата документация. Прави впечатление, че информацията от първичните прегледи на задържаните в ареста е оскъдна. Първичните прегледи се извършват от медицинския фелдшер. Констатира се случай на лишен от свобода с дългогодишно хронично заболяване, което не е отразено при първичния преглед в ареста, впоследствие в затвора довело до болнично лечение. НПМ препоръчва да са извършва пълен медицински преглед при настаняване на задържани в ареста на затвора.

При проведените интервюта в корпуса на затвора имаше лице с хронично заболяване Дископатия и дискови хернии в лумбалния дял на гръбначния стълб. В момента се оплака от болки в кръста, трудно се изправя и не може да стои продължително време прав. Исква да бъде освободен от сутрешна проверка. На място в МЦ ни предоставиха информация, че лишеният от свобода е консултиран с неврохирург, който е дал мнение за планова операция. Направени са му изследвания ЯМР и ЕМГ. За този случай НПМ препоръчва още веднъж да се разговаря с лишения от свобода относно лечението му и при необходимост да се представи на Специализирана неврологична ЛКК за отпускане на помощно средство за предвижване.

При проведените интервюта с лишеният от свобода в ЗООТ „Строител“ не постъпиха съществени оплаквания от медицинската помощ.

При проведените интервюта в ЗОЗТ „Дебелт“ постъпиха оплаквания от недостатъчна медицинска грижа. При едно лице се констатира, че през м. февруари 2020 г. е бил планиран за оперативно лечение на Дерматоидна киста, но не е извеждан за провеждане на това лечение. В писмен отговор от затвора – гр. Бургас по извършената проверка НПМ получи информация, че лицето е лекувано консервативно, поради въвеждането на извънредно положение във връзка с COVID – 19 инфекция и към момента процеса е овладян.

При друг лишен от свобода с хронично Сърдечно-съдово заболяване е направена само една консултация с кардиолог през 2018 г., при неговото постъпване, и от тогава не е консултация, въпреки настояването му пред медицинския фелдшер, че отпуснатите лекарства вече не му помагат.

За подобряване на медицинското обслужване на лицата в ЗОЗТ „Дебелт“ НПМ препоръчва веднъж седмично ОПЛ да преглежда в общежитието, като за целта се изиска от НЗОК увеличаване на определеното работното време. По тази препоръка се получи отговор, че администрацията на затвора ще проведе разговори с НЗОК.

НПМ препоръчва на ОПЛ и администрацията на затвора да привлекат медицински специалисти за извършване на периодични консултации в затвора – практика на повечето затвори в страната. По тази препоръка се получи отговор, че са правени опити за привличане на външни медицински специалисти за извършване на прегледи в общежитието, но те са безрезултатни.

ЗАТВОР – гр. ПЛОВДИВ и АРЕСТ – гр. СМОЛЯН

Към Затвора – гр. Пловдив действат две затворнически общежития от открит тип – „Хеброс“ и „Смолян“.

А) Условия на живот

Към деня на посещението се реализираше проект по Норвежкия финансов механизъм за изграждане на ново общежитие от открит тип и цялостен ремонт на корпуса на затвора.

В проверените спални помещения се спазваше изискуемата жилищна площ спрямо броя на настанените лица, но същите не отговарят на изискванията поради наличие на влага и мухъл, макар през настоящата година да е извършен козметичен ремонт. Проверяващият екип получи множество оплаквания за наличие на хлебарки и дървеници.

Извършен е цялостен ремонт на кухнята на затвора, но при извършената проверка екипът констатира, че не се поддържа необходимата чистота и навсякъде има хлебарки.

В зоната за повишена сигурност материално-битовите условия също не отговарят на европейските изисквания за третиране. И тук се наблюдава влага и мухъл по стените, и констатирано от екипът ни наличие на хлебарки. В спалните помещения има изградени самостоятелни санитарни възли.

В приемно отделение се спазват 4 кв.м. жилищна площ, като стаите са оборудвани с отделен санитарен възел. Тези помещения също не отговарят на изискванията, поради наличие на влага и мухъл, органичен достъп до дневна светлина, настилката в помещенията е бетон.

През 2019 г. в производствената база на ДП „Фонд затворно дело“ – териториално поделение гр. Пловдив, са устроени на работа средно списъчно 129 лишени от свобода. В комунално-битовата дейност на поделението – корпус и двете общежития, са устроени на работа 65 лишени от свобода. Под формата на отдаване на труд, като услуга с работна ръка на външни контрагенти, са устроени средно списъчно 55 л. св.

ЗООТ „Хеброс“ се намира срещу затвора в гр. Пловдив (южно от бул. „Александър Стамболийски“). Движението по този булевард е оживено и преминаването на пешеходци е крайно затруднено. В тази връзка НПМ препоръча на кмета на община Пловдив да бъде поставен ограничител на скоростта, т.нар. „легнал полицаи“. С писмо с рег. № 253/12.01.2021 г. от страна на администрацията на Затвора – гр. Пловдив уведомяват омбудсмана, че през месец юни 2020 г. е изпратено писмо до община Пловдив – район „Южен“ и до ОДМВР – гр. Пловдив, сектор „Пътна полиция“, с което се иска изграждането на изкуствени неравности на въпросния пътен участък. Приложен е и отговор от общинско предприятие „Организация и контрол на транспорта“ към община Пловдив, в което е посочено, че хоризонталната пътна маркировка, в гореупоменатия пътен участък, ще бъде включена за освежаване през летния сезон на 2021г.“.

Състоянието на сградния фонд на ЗООТ „Хеброс“ е явно влошено. Общежитието разполага с две крила (бараки) за настаняване на лишени от свобода, всяко от които с обособен самостоятелен възел. Въпреки това помещенията са с недостиг на дневна светлина и не отговарят на европейските изисквания. Екипът получи информация, че е планирано това затворническо общежитие да бъде изцяло ремонтирано в рамките на следващата година. Предвидено е съществуващият сграден фонд да бъде напълно разрушен и на негово място да бъде построено изцяло ново затворническо общежитие.

Материално-битовите условия в ЗООТ „Смолян“ могат да бъдат определени като добри. НПМ оценява изключително положително високата трудова заетост на лишените от свобода.

В ЗООТ „Смолян“ е реализирана и продължава да действа и една стара идея на НПМ – затворническата лавка и мястото за свиждане с посетители да бъдат разположени на едно и също място. По данни както на лишените от свобода, така и на служителите от надзорно-охранителния състав това значително облекчава процеса по провеждане на свиждания.

В рамките на Затвора – гр. Пловдив действа и арест, като капацитетът му е 180 задържани. Арестът разполага с три обособени места за провеждане на престой на открито, две зали за провеждане на адвокатско свиждане и зала за свиждане. Следва да се отбележи, че този арест и арестът в гр. Шумен са единствените към този момент, които разполагат с помещения за целеви занимания със задържаните лица. Помещенията за задържане отговарят на европейските изисквания за третиране – има пряк достъп до дневна светлина, достатъчно площ на база 4 кв.м. за настаняване на лицата и отделен санитарен възел във всяко помещение. При предходното си посещение през 2018 г. НПМ е отправил препоръка за изграждане на предградната стена на санитарния възел в помещенията за задържане до тавана. Към датата на посещението беше констатирано, че тази препоръка е изпълнена частично, което налага и в част от помещенията за задържане да не се настаняват лица.

Арестът в гр. Смолян е разположен в една и съща сграда със ЗО „Смолян“. Капацитетът на ареста е за 21 лица. Килиите са 7 броя с по три легла във всяка. На етаж на ареста са обособени още 2 стаи за свиждания, баня, стая за разпити и лекарски кабинет. НПМ оценява материално-битовите условия в ареста като добри. В деня на посещението имаше 6 задържани лица. При посещението си през 2019 г. екипът получи информация, че се предвижда през 2020 г. арестът да бъде закрит, а лицата от територията на Област Смолян да бъдат задържани в Ареста – гр. Пловдив. НПМ оцени тази идея като нецелесъобразно по причини, подробно описани в миналогодишния доклад. Впоследствие решението за закриване на ареста е отменено.

Б) Медицинско обслужване

До момента в затвора – гр. Пловдив е имало един регистриран случай на лишен от свобода с коронавирусна инфекция. Лекуван е амбулаторно. Групата, в която е бил настанен е поставена под карантина. Въведени са протиепидемични мерки, но те не се спазват стриктно във всички проверени обекти.

Медицинското обслужване в затвора в гр. Пловдив, ЗООТ „Хеброс“ и ареста в гр. Смолян се осъществява от медицинския център на затвора, който разполага с един лекар, служебно определен от НЗОК. В МЦ работят и 2 санитарни – лишени от свобода. Отдалечеността на затвора в гр. Пловдив от ареста в гр. Смолян затруднява осигуряването на медицинска помощ за задържаните и на практика служителите на ареста са оставени да се справят сами. При проверката НПМ констатира, че за последния месец лекар от затвора е посещавал ареста в гр. Смолян само веднъж. В гр. Смолян се намира ЗООТ „Смолян“ към затвора в гр. Пловдив с назначен лекар на график три пъти седмично и въпреки че арестът е в същата сграда до момента администрацията на затвора не е постигнала съгласие лекарят на общезитието да обслужва и ареста.

При проверката на НПМ в МЦ на затвора в гр. Пловдив се извършваха ремонтни дейности. Лекарката съобщи, че се затруднява при справянето си с изготвянето на справки и водене на медицинската документация, тъй като те отнемат от времето за лечебна дейност. Лекарката е поставила въпрос пред ГДИН за назначаване на медицинска сестра, което НПМ подкрепя. При проверката се констатира, че медицинската документация се води небрежно. Когато беше поискан Регистърът за травматични увреждания, той беше предоставен от

санитар – лишен от свобода, който по време на проверката присъства в лекарския кабинет. НПМ напомни на медицинското лице, че санитарите – лишени от свобода не трябва да имат достъп до медицинските документи в центъра и лекарствата, както и да стоят без работа в лекарския кабинет. Не се констатира недостиг на медикаменти и консумативи за дейността на МЦ, както и на предпазни средства и дезинфектанти за провеждане на противоепидемичните мерки в затвора. В стационарните килии на МЦ имаше настанен един л. св. със заболяване Панкреатит, в задоволително общо състояние.

НПМ проведе интервюта с лишени от свобода в затвора за медицинската помощ и бяха получени следните оплаквания: Лишен от свобода съобщи, че има случаи лекарства да се дават от санитарите, а не след преглед на лекарката. При проверка на тази информация в МЦ, лекарката категорично отхвърли това твърдение пред НПМ.

Група л. св. със заболяване Захарен диабет, тип II съобщиха, че са лишени от диетично хранене и са на обща диета. НПМ установи, че в действителност храната на тези л. св. се приготвя по обединено меню от общо хранене и от диета № 9, което позволява да се нарушава диетичното хранене на лица със Захарен диабет. НПМ направи препоръка храната в затворническата кухня да бъде приготвяна по менюта, съгласно Заповед за диетите от 2015 г. на ГДИН.

Постъпиха и оплаквания, че лекарката трудно приема лишените от свобода за преглед, често отсъства и не обръща внимание. Лекарката работи на смяна половин ден дневно, придружава л. св. при извеждане в лечебни заведения, възложено ѝ е да обслужва ареста в гр. Смолян и често затвора остава без медицински специалист. Лишените от свобода нямат своевременно достъп до медицинска помощ. НПМ препоръчва да се назначи още един медицински специалист в МЦ на Затвора – гр. Пловдив. По тази констатация и препоръка НПМ получи отговор от лекарката на затвора, че работи на половин ден само два пъти в седмицата и че преди нея в МЦ са работили двама медицински специалисти и поддържа препоръката за назначаване на втори медицински специалист.

При проверка в ЗООТ „Хеброс“ л. св. не изразиха недоволство от медицинското обслужване. НПМ се срещна с л. св. със Зрителна слепота – 100% с пожизнено експертно решение. Той има да изтърпява не малка част от наложеното му наказание. НПМ обясни на л. св., че може да се обърне с молба към Президента на РБ за помилване. НПМ разговаря с ИСДВР за съдействие за документи, ако л. св. пожелае да подаде молба за помилване и за оценка на възможността за УПО.

При проверката в ареста в гр. Смолян, които е без медицински специалист от година, имаше задържан с психично заболяване. Лицето беше в състояние на психомоторна възбуда – вика, пее, блъска по вратата през нощта, използва килията за тоалетна. Консултиран е със психиатър от ЦПЗ Смолян, който е назначил лечение. НПМ оценява, че към момента състоянието на задържания изисква специализирана медицинска грижа и съдейства за настаняване на задържания за лечение, като проведе разговор с психиатъра назначил лечението. Извърши медиация между ГДИН, арест – гр. Смолян и наблюдаващия прокурор за настаняването на задържания в СБАЛЛС – гр. Ловеч.

Медицинското обслужване в ареста в гр. Пловдив се осъществява от лекар и медицински фелдшер. Медицинската документация се води съгласно изискванията. В Регистъра за травматични увреждания са отразени 8 случая на упражнено физическо насилие от полицаи по време на задържане. Случаите са докладвани. При посещение на задържаните в килиите се констатира, че спалното бельо при някои задържани е мръсно. По данни на задържаните, то се пере веднъж месечно. В тази връзка НПМ препоръча да се въведе дневник

за пране на бельото в ареста, за да може да се следи дейността. Не получихме оплаквания от задържаните за медицинската грижа в ареста.

В заключение, арестът в гр. Пловдив с 200 места е обезпечен с лекар и медицински фелдшер, затворот в гр. Пловдив, ЗООТ „Хеброс“ и арестът в гр. Смолян с около 600 места са обезпечени от един лекар, който трябва да пътува часове, за да обслужва ареста.

НПМ препоръчва в случай, че не може да се обезпечи дейността на МЦ на затвора с още един медицински специалист да се обедини дейността на медицинската служба на ареста в гр. Пловдив и МЦ на затвора в гр. Пловдив.

Противоепидемични мерки и стандарти

Във връзка с обявеното с Решение на Народното събрание от 13 март 2020 г. извънредно положение в страната и с цел ограничаване разпространението на вируса на COVID – 19 в местата за лишаване от свобода със заповед на главния директор на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ (ГДИН) бяха предприети редица противоепидемични мерки и ограничения, свързани с: временно преустановяване на свижданията, както и получаване на хранителни пратки; преустановяване на отпуските на лишените от свобода; излизане на работа на външни обекти.

След изтичане на извънредното положение на 13.05.2020 г. от страна на ГДИН са премахнати тези ограничения върху права на лишените от свобода.

НПМ отчита, че Министерството на правосъдието е реагирало своевременно на пандемията от COVID – 19 инфекция. Със Заповед № ЛС-04-102/26.02.2020 г. зам.-министърът на правосъдието е указал предприемане на действия с цел ограничаване на разпространението на COVID – 19 в местата за лишаване от свобода и сред служителите на ГДИН. Със Заповед на главния директор на ГДИН от 13.03.2020 г. е създаден Оперативен щаб за даване на указания и организиране и прилагане на противоепидемичните мерки, съгласно заповедите на МЗ. При проверките се констатира, че въведените противоепидемични мерки се изпълняват в различна степен в затворите и арестите. Например: На практика арестът в гр. Бургас няма възможност да провежда карантина на новонастанените лица. Не е въведен PCR тест, като алтернатива на карантината. НПМ е препоръчал на ГДИН гъвкав подход по изпълнение на противоепидемичните мерки, съобразно обективните възможности на затворите и арестите и извършване на системен контрол.

През годината постъпиха жалби за липса на индивидуални маски в затворите и за болни от COVID – 19, на които не се обръща внимание. Проверките на НПМ установиха, че затворите и арестите са осигурили индивидуални предпазни маски и дезинфектанти за лишените от свобода и задържаните при извеждане, свиждане, излизане на работа.

За отчетния период в пенитенциарната система е имало 53 лишени от свобода с регистрирани случаи на COVID – 19. Три от случаите са с летален изход. Извършени са 266 PCR (бързи антигени тестове). ГДИН информира, че съгласно Заповед № РД-01-619/23.10.20 г. на МЗ в болниците в СБАЛЛС към затвора гр. София и СБАЛЛС към затвора гр. Ловеч са разкрити ковид легла /отделение за лечение и наблюдение на лишени от свобода с неусложнено състояние/.

При проверка в СБАЛЛС – гр. Ловеч НПМ констатира, че са разкрити 15 легла за коронавирусна инфекция, от 01.12.2020 г. В него са лекувани само четирима лишени от свобода от затвора – гр. Ловеч, не се приемат лишени от свобода от други затвори. В СБАЛЛС

към затвора гр. София, от 21.10.2020 г. е разкрит ковид сектор с 16 легла за лечение на лишени от свобода с COVID – 19 инфекция и 36 легла за карантиниране (основно на лишени от свобода при връщане от чужбина). Лекувани са 17 лишени от свобода с COVID – 19 само от затвора – гр. София и ареста.

Видно е, че в периода на повишена заболяемост на населението в страната от COVID – 19 и безпрецедентен натиск върху болниците от гражданската система е търсено лечение за лишени от свобода с COVID – 19 във външни болнични лечебни заведения при наличие на възможност за своевременна хоспитализация в болниците на пенитенциарната система. Следва да се отбележи и обстоятелство, че при хоспитализацията на лишени от свобода във външни болници, същите се съпровождат от надзорно-охранителен състав, като в тези случаи охраната попада в неблагоприятна среда. Например: За лишен от свобода от затвора в гр. Пловдив близо един ден е търсена болница в града, в която да бъде приет за лечение. В същия период е имало свободни ковид легла в СБАЛЛС към затвора гр. София. Болницата разполага с линейка и е могло лицето своевременно да бъде хоспитализирано в нея. НПМ смята, че разкритите ковид легла в пенитенциарната системата следва да са достъпни за лишените от свобода от всички затвори. НПМ направи такава препоръка на МП. При проверката в СБАЛЛС – гр. София се установи също, че на 5-ти етаж парното отопление е слабо, под допустимите норми за лечебно заведение. НПМ направи устна и писмена препоръка на началника на затвора в гр. София да осигури отоплителни уреди за лицата, настанени на този етаж на болницата през зимния период. Препоръката не беше изпълнена своевременно и доведе до обявяване на гладна стачка на лишените от свобода в болницата. Впоследствие администрацията на затвора осигури отоплителни уреди за лишените от свобода на 5-я етаж на болницата.

ЗАЩИТА НА ЛИЦА, ЗАДЪРЖАНИ В МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ КЪМ МИНИСТЕРСТВОТО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

Развитие на правната рамка и държавната политика

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

- *Да се формулира конкретна политика за преодоляване на проблема с пренасееността, липсата на достъп до вентилация и естествена светлина;*
- *Подобряване на информираността на задържаните лица за техните права;*
- *Осигуряване на достъп до правна помощ на задържаните лица;*
- *По-точно да се прецизира необходимостта от медицинска помощ при задържане на лица в неадекватно състояние (моментно недееспособни) по смисъла на чл. 21, ал. 1 от Инструкция № 18213-78 от 2015 г. за реда за осъществяване на задържане, оборудване на помещенията на задържани лица и реда в тях в министерството на вътрешните работи.*

През 2020 г. НПМ извърши проверка на тринадесет помещения за настаняване на задържани лица в структурите на Министерство на вътрешните работи, в това число и структурите на Столична дирекция на вътрешните работи.

НПМ констатира повтарящи се слабости в системата за 24-часово задържане на лица: пренаселеност на помещенията; липса на обслужващи помещения; липса на достъп до вентилация и естествена светлина; информираност на задържаните лица за техните права; осигуряване на достъп до правна помощ.

Предвид масовите протести в страната до Националния превантивен механизъм бяха отправени жалби и сигнали от граждани и неправителствени организации, които съдържаха информация за сериозни нарушения на правата на задържани от полицията участници в протестите в гр. София на 10.07.2020 г. и 02.09.2020 г. Сочат се данни, че по отношение на задържани в 01, 02 и 03 РУ – СДВР не е била спазена основната гаранция за защита – осигуряване на достъп до адвокат, включително и в случаите, в които ангажирани от близките на задържаните лица адвокати са се явили на място в полицията и са искали среща с клиентите си. Посочва се, че условията в помещенията за задържане са незадоволителни и са били пренаселени. В допълнение се твърди, че полицейските органи са задържали хора, които не са нарушавали обществения ред.

В медиите са разпространени и редица кадри за насилие и неправомерна употреба на сила над демонстранти и журналисти. В допълнение, от публикации в медиите се вижда как полицейски служители носят боксове и по униформите им са поставени лепящи емблеми с надпис на английски

език: „Един удар. Един убит. Аз решавам. Без угризения“. Употребата на боксове от полицейски служители е недопустима съгласно изискването на чл. 85 от Закона за министерство на вътрешните работи, където са изброени изчерпателно видовете помощни средства и случаите, при които тяхната употреба е **абсолютно необходима**.

В тази връзка и на основание Заповед РД-0854/13.07.2020 г. на омбудсмана на Република България екип на институцията извърши проверки в 01 РУ – СДВР и 03 РУ – СДВР.

В 03 РУ – СДВР при проверка на документите по задържане на едно от пострадалите лица беше установено, че след задържането му на 11.07.2020 г. е посетен от екип на ЦСМП – София. При извършения преглед в 00.20 ч. от медицинско лице във фиша е отбелязано, че на лицето е нанесен побой. Въпреки това той е бил преведен в лечебно заведение едва на сутринта (около 9.00 ч.), след което в 20.40 ч. е бил освободен. Екипът констатира разминаване между информацията, посочена в книгата за задържаните лица, където е отбелязано, че при задържането лицето е в добро състояние, и заключението за нанесен побой, вписано в медицинския документ.

В 01 РУ – СДВР при проверка на документите на едно от задържаните лица се установи, че същият е отказал да подпише декларацията за правата му. При извършения медицински преглед при задържането му е отбелязано, че е във видимо нетрезво състояние и с наранявания по главата. След последващ медицински преглед той е преведен в отделението по Неврохирургия в УМБАЛ „Пирогов“ и диагностициран със сътресение на мозъка. На място в болницата на 13.07.2020 г. е посетен от екип на омбудсмана. В проведения разговор лицето заяви, че няма спомен за случилото се, включително и за отказа да подпише декларацията за правата му и че му е извършен първоначален медицински преглед. Задържаното лице сподели, че е освидетелстван в болницата за получените травми.

По отношение на конкретни оплаквания от граждани, свързани със задържани лица във 02 РУ-СДВР и на основание Заповед РД-08-80/03.09.2020 г. на омбудсмана на Република България, на 04.09.2020 г. екип на Националния превантивен механизъм извърши проверка на помещенията за задържане и документацията по задържане във 02 РУ – СДВР. Установи се, че две от задържаните лица са декларирали, че желаят да бъдат посетени от избран от тях адвокат, но техните адвокати не са били допуснати своевременно, което е възпрепятствало правото им на защита. В книгата за задържаните лица не е отбелязано да е извършена такава среща, но по данни на служителите на 02 РУ – СДВР същите са посетени от адвокат няколко часа след задържането. В книгата е посочено, че лицата са посетени от тяхна близка. Бяха констатирани пропуски при изготвянето на заповедта за задържане на едно от лицата, който е посочил, че отказва да я подпише, но отказът му не е удостоверен с подпис на един свидетел както изисква чл. 15, ал. 2 от Инструкция № 8121з-78 от 24 януари 2015 г. за реда за осъществяване на задържане, оборудването на помещенията за настаняване на задържани лица и реда в тях в Министерството на вътрешните работи.

Предвид гореизложеното и на основание чл. 19, ал. 1, т. 4 от ЗО, омбудсманът изпрати препоръка до Министъра на вътрешните работи и директора на Столична дирекция на вътрешните работи, в които поиска извършване на задълбочена и безпристрастна проверка и ефективно разследване при спазване на конституционните и европейски стандарти за правата на човека, на изложените случаи, при които има сериозно съмнение за неправомерно упражнена сила от страна на полицейски служители при задържане.

Омбудсманът настоява за отговори от вътрешния министър за причините, поради които адвокати на задържани лица не са били своевременно допуснати за среща с тях. Настоява и за предприемане на действия за преустановяване на практиката за поставянето на заплашителни послания на униформеното облекло на служителите на МВР.

В препоръката си омбудсманът допълва още, че от публикации и снимков материал в медиите е видно, че някои полицейски служители са носели боксове, а по униформите им са поставени лепящи емблеми с надпис на английски език: „Един удар. Един убит. Аз решавам. Без угризения“. Омбудсманът посочи, че поставянето на подобни заплашителни послания на униформеното облекло на служители на МВР цели сплашване на гражданите и е в противоречие с етичните норми и основните принципи при работата на МВР, регламентирани в чл. 3 от Закона за министерство на вътрешните работи. Според омбудсмана, употребата на боксове от полицейски служители е недопустима по Закона за министерство на вътрешните работи, където са изброени изчерпателно видовете помощни средства. Освен това омбудсманът изказа безпокойство относно сигнали от граждани, че полицейските служители не са носели индивидуални идентификационни номера.

Омбудсманът изрично подчерта, че е необходимо да се изследва дали е налице пропорционалност при използването на физическа сила и помощни средства от правоохранителните органи като основен принцип в международните актове, българското законодателство и практиката на Европейския съд за защита правата на човека в Страсбург. Съгласно този принцип употребената сила следва да е строго съответстваща на постигането на законната цел.

В практиката си Съдът в Страсбург неведнъж е постановявал, че използваната от правоохранителните органи сила не съответства на конкретно преследваната законна цел. В този смисъл е например решението по делото „Рехбок срещу Словения“, при което полицията е обяснявала нараняванията по жалбоподателя със съпротива при арест. Оценявайки конкретната ситуация, Съдът е отсъдил, че използваната сила е прекомерна и неоправдана и властите не успяват да представят убедителни доказателства защо са причинени нараняванията като се има предвид, че полицейските действия са били планирани и следователно рискът трябва да е бил оценен, полицията е превъзхождала физически присъстващите и пострадалият не е използвал оръжие срещу полицейските служители.

На финала омбудсманът отново препоръчва предприемане на действия от ръководството на МВР за подобряване на материалните условия в помещенията за задържане, които са неподдържани и с незадоволителна хигиена.

С писмо с рег. №5 13000-37281/03.08.2020 г. омбудсманът беше информиран, че със заповед на директора на СДВР е разпоредено извършването на проверка по реда на чл. 205, ал. 2 от Закона за МВР. След нейното приключване, комисията е установила превишаване на служебните правомощия от страна на полицейски служители и нарушаване основните права на граждани при използване на физическа сила, превишаваща необходимите предели. Събраните материали по проверката са изпратени в Софийска районна прокуратура по компетентност.

Резултати от проведени проверки на НПМ

РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ – гр. ХАСКОВО КЪМ ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ гр. ХАСКОВО

При посещението си в РУ – гр. Хасково екипът на НПМ констатира, че са налични следните помещения за задържане: 2 помещения за задържане на пълнолетни лица – мъже, 1 за жени, 1 за служители на МВР и МО, 1 помещение за задържане на непълнолетни лица и изолатор. Същите са оборудвани с легла и маси, здраво закрепени за земята. НПМ констатира занижена хигиена в помещенията за задържане.

Помещението за задържане на непълнолетни лица не отговаря на изискванията на Инструкция № 8121з-78 от 24 януари 2015 г. за реда за осъществяване на задържане, оборудването на помещенията за настаняване на задържани лица и реда в тях в Министерството на вътрешните работи (наричана по-долу Инструкцията). Същото е идентично с оборудването на помещенията за задържане на пълнолетни лица.

Районното управление разполага с необходимите обслужващи помещения – две са обособените помещения за свиждане и срещи с адвокат, 1 помещение за разпит и 1 помещение за приемане на лица и обработка на документацията по задържане, в което в метални шкафове се съхраняват личните вещи на задържаните лица. Има общ санитарен възел, който е в непосредствена близост до помещенията за задържане.

НПМ констатира, че не е достатъчен достъпът на естествена светлина, поради местоположението на помещенията за задържане, които са разположени на партерния етаж на районното управление.

Коридорът и всички помещения за задържане са осигурени с постоянно видеонаблюдение. Осигурена е постоянна физическа охрана по време на задържането на лицата.

По време на задържането на всяко лице се осигурява храна при спазване на чл. 43 и чл. 44 от Инструкцията. Времето за хранене на задържаните лица е определено в Правилника за вътрешния ред в помещенията на задържаните лица в РУ – гр. Хасково. Храната, която се дава на задържаните лица се закупува ежедневно от магазинната мрежа.

На видно и достъпно място в коридора на информационно табло са поставени: извадка с правата на задържаните лица, Правилник за вътрешния ред, актуален списък със служебните защитници от АК гр. Хасково.

Екипът на НПМ извърши проверка на случаен принцип, като бяха проверени произволно избрани заповеди за задържане, протоколи за личен обиск и декларациите и не бяха констатирани нарушения.

Екипът на НПМ провери следната документация: книга за задържаните лица; книга за медицински прегледи; книга за иззетите, постъпилите и разходваните суми от/за задържаните лица и получени вещи и хранителни продукти и не установи пропуски по нейното водене.

Медицинско обслужване:

Медицинското обслужване на задържаните лица в РУ – гр. Хасково се извършва от Център за спешна медицинска помощ (ЦСМП) гр. Хасково. Проверяващият екип констатира, че медицински прегледи се извършват в съответствие с изискванията на чл. 21 от Инструкцията. Извършените прегледи и констатациите на медицинските лица се вписват в тетрадка за проведени медицински прегледи. По време на проверката в помещенията за задържане имаше настанено едно лице с травма на главата, която беше своевременно обработена в Хирургичното отделение на МБАЛ – гр. Хасково. При разговор с него същият не изрази оплаквания от отношението и от оказаната медицинска помощ.

РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ – гр. ХАРМАНЛИ КЪМ ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ – гр. ХАСКОВО

При настоящата проверка екипът на НПМ констатира, че не са изпълнени дадените при предходни посещения препоръки за цялостно реконструиране и реновиране на помещенията за задържане на лица в РУ – гр. Харманли в съответствие с установените в Инструкцията стандарти. НПМ отново установи, че са обособени 6 помещения с по две легла тип „вишка“. Помещенията са разпределени по 1 за жени, 1 за служители на МВР и МО, 1 за настанени по реда на УБДХ и останалите 3 са за мъже. Към оборудването е добавена и вадналоустойчива малка маса. Подът е на две нива и е изработен от дървени дъски, което затруднява хигиенизирането му. Площта на помещенията е изключително малка. Стаите са без прозорци. Достъпът на естествена светлина е изключително ограничен, както и вентилацията. Екипът констатира още, че обособеното помещение за настаняване на задържани малолетни и непълнолетни лица не отговаря на Инструкцията.

Помещенията за задържане са занемарени като използваният санитарен възел е в изключително лошо състояние.

Отново беше констатирано, че не е изградено видеонаблюдение в помещенията за задържане, такова има единствено в коридора и е придружено от физическа охрана.

Районното управление не разполага с необходимия брой обслужващи помещения съгласно Инструкцията като едно и също помещение се използва за всички предвидени в чл. 5, ал. 1, т. 3 от Инструкцията обслужващи помещения, което не отговаря на изискванията. По време на проверката нямаше задържани лица в помещенията за задържане.

В РУП – гр. Харманли се предоставя храна като същата се закупува от магазинната мрежа съгласно предвидената сума и разчет за храноден.

На достъпно място е поставен Правилник за вътрешния ред, утвърден от началника на РУ – гр. Харманли. Екипът на НПМ констатира, че липсва актуален списък с дежурните адвокати. Екипът на НПМ не констатира пропуски при попълване на заповедите за задържане и декларации за правата.

По време на инспекцията бяха проверени: книга за задържаните лица и книга за иззетите, постъпилите и разходваните суми от/за задържаните лица и получените вещи и хранителни продукти. Отчетността на документацията е водена по реда на чл. 87 от Инструкцията.

Медицинско обслужване:

На всички задържани лица се осигурява възможността да бъдат прегледани от лекар, а именно в хипотезите на желание от страна на задържания или когато здравословното му състояние налага това. В тетрадка се отразява името на медицинския специалист и резултата от клиничния преглед, както и отказите от медицински преглед. Проверката показва, че в повечето случаи задържаните са били прегледани при задържането като прегледите са се осъществили от ЦСМП – гр. Харманли.

ПЪРВО И ВТОРО РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ „ПОЛИЦИЯ“ – гр. ПЕРНИК КЪМ ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ – гр. ПЕРНИК

Проверката на НППМ установи, че материално-битовите условия в Първо и Второ районно управление – гр. Перник са съобразени и отговарят на изискванията, установени в Инструкция № 81213-78 от 24 януари 2015 г. за реда за осъществяване на задържане, оборудването на помещенията за настаняване на задържани лица и реда в тях в Министерството на вътрешните работи. В Първо районно управление са обособени 6 помещения за задържане (3 за мъже, 1 за жени, 1 за непълнолетни, 1 за служители на МВР и МО), а във Второ районно управление са обособени 4 помещения за задържане (2 за мъже, 1 за жени и 1 за непълнолетни лица). Помещенията са поддържани и с добра хигиена. Налице са и всички обслужващи помещения съгласно Инструкцията. Има обособени отделни санитарни помещения за мъже и жени.

Съгласно разпоредбите на чл. 42 и чл. 43 от Инструкцията по време на задържането на всяко лице се осигурява храна при спазване на норматив, определен с акт на министъра на вътрешните работи. НППМ констатира, че на задържаните лица се предоставя суха храна (кросани) и вода. Честа е практиката и близките на задържаните лица да им закупуват храна.

По време на проверката екипът на НППМ констатира, че лицата се запознават с основните им права при задържането съобразно Инструкцията чрез заповедите за задържане и декларациите. При проверка на заповеди, протоколи за обиск и декларации на случаен принцип се установи, че същите притежават необходимите реквизити.

На видно място в проверяваните районни управления е поставен Правилник за вътрешния ред. Актуален списък на дежурните адвокати, поддържан и предоставен от адвокатския съвет беше наличен единствено във Второ районно полицейско управление. Такъв списък не беше наличен в Първо районно управление, а отсъствието му беше обяснено с неизпращане от страна на адвокатска колегия в гр. Перник на необходимата информация, който проблем фигурира от две години (2019 г. и 2020 г.). Във връзка с този пропуск, екипът на НППМ обръща сериозно внимание, че правото на защита е основно човешко право и правозащитен стандарт, регламентиран в чл. 47 от Хартата на основните права на ЕС, чл. 6 от Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи, както и в националното законодателство. Съгласно чл. 74, ал. 2, т. 6, б. б от Закона за министерство на вътрешните работи задържаните лица имат право на адвокатска защита от момента на задържането. Ранният достъп до адвокат е важна процесуална гаранция за защита правата на задържаните лица и следва да бъде ефективно гарантирана от институциите. Предвид гореизложеното ръководството на районното управление следва да предприеме спешни действия и да се свърже с Адвокатска колегия – гр. Перник за предоставяне на списък с дежурни адвокати, който да бъде поставен на видно място в Първо районно управление – гр. Перник.

На екипа на НППМ беше предоставена следната документация, която е задължителна съгласно Инструкцията: книга за задържаните лица; книга за иззетите, постъпилите и разходваните суми от/за задържаните лица и получените вещи и хранителни продукти; книга за извършените инспекции. НППМ не констатира сериозни пропуски при водене на документацията съгласно чл. 87 от Инструкцията.

Медицинско обслужване:

При задържане на лицата е осигурена възможност за ползване на медицинска помощ. Това е отразено в декларацията, която се попълва от задържаното лице при задържане. Медицинска помощ се оказва и по преценка на служителите, когато здравословното състояние налага това.

По време на проверката НПМ установи, че медицинската помощ се осъществява от Център за спешна медицинска помощ – гр. Перник, който при повикване извършва посещение на място.

След извършените проверки в гореупоменатите обекти Националният превантивен механизъм отправи следните препоръки към министъра на вътрешните работи:

1. Да бъдат предприети мерки за по-добра дезинфекция на помещенията за задържане в РУ – гр. Хасково;

2. Да се приведат в съответствие с Инструкцията помещението за задържане на непълнолетни лица в РУ – Хасково;

3. Да бъде извършено цялостно реконструиране и реновиране на помещенията за задържане на лица в РУ – гр. Харманли;

4. Да бъдат обособени необходимия брой обслужващи помещения със съответното оборудване в РУ – гр. Харманли;

5. Да бъде осигурено постоянно видеонаблюдение по време на престоя на задържаните лице в помещенията за настаняване в РУ – Харманли;

6. Да бъде поставен актуален списък на дежурните адвокати в РУ – Харманли;

7. Да бъде осъществена незабавна връзка с Адвокатска колегия – гр. Перник с цел организиране предоставянето на актуален списък с дежурни адвокати в Първо районно управление – гр. Перник, който да бъде поставен на видно място.

С писмо с рег. №812100-936/21.01.2021г. от МВР уведомяват омбудсмана за предприетите действия във връзка с направените препоръки, както следва:

1.1. С писмо №313000-232/07.01.2021г. Адвокатска колегия – гр. Перник е предоставила на ОДМВР – гр. Перник актуален списък на адвокатите от колегията и служебните защитници. Съгласно чл. 15, ал. 6 от Инструкцията списъкът е поставен на явно място в помещенията за настаняване на задържани лица. Подобна препоръка относно поставянето на актуален списък на дежурните адвокати в РУ – гр. Харманли **вече е изпълнена**, като е създадена организация за системно актуализиране на списъка на дежурните адвокати;

1.2. Относно дадените препоръки за по-добра дезинфекция на помещенията за задържане в РУ – гр. Хасково, привеждане на помещенията за задържане на непълнолетни в съответствие с Инструкцията и привеждане на помещенията за настаняване на задържани лица в РУ – гр. Харманли е посочено, че по-добра дезинфекция вече е осигурена на помещенията за задържане в РУ – гр. Хасково. Води се чек-лист за извършените дезинфекции, като са определени и длъжностни лица за осъществяване на контрол и извършване на проверки. От страна на ОДМВР – гр. Хасково са предприети действия за провеждане на процедура по реда на Закона за обществените поръчки през настоящата 2021 г. При сключен договор ще бъдат реализирани строително-монтажните работи предвидени за изпълнение, при което **дадената препоръка, касаеща визирани в доклада помещения за задържане на непълнолетни лица в РУ – гр. Хасково и помещенията за настаняване на задържани лица в РУ – гр. Харманли ще бъде изпълнена.**

РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ „ПОЛИЦИЯ“ – гр. ЧИРПАН КЪМ ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА МВР – гр. СТАРА ЗАГОРА

В деня на проверката имаше едно задържано лице. Мястото за 24-часово задържане разполага с шест помещения за задържане, едно помещение за полицейска закрила, място за настаняване на непълнолетни лица, УБДХ и адвокатско свиждане. За тези стаи е определен общ санитарен възел, като само за непълнолетните е изграден отделен такъв. Наличен е списък на дежурните адвокати и Правилник за вътрешния ред. От книгата за задържани лица е видно, че от началото на годината броят на задържаните е 55.

ПЪРВО И ВТОРО РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ „ПОЛИЦИЯ“ – гр. СТАРА ЗАГОРА КЪМ ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА МВР – гр. СТАРА ЗАГОРА

При посещението на НПМ в Първо РУ имаше едно задържано лице. Налични са две стаи за 24-часово задържане на пълнолетни лица, които са били изцяло ремонтирани през 2015г. Стаята, където се настаняват непълнолетни не отговаря на европейските стандарти и се нуждае от цялостен ремонт. Районното управление разполага със стая за провеждане на адвокатско свиждане. При преглед на книгата за задържани лица се установи, че от началото на годината броят им е 218.

Във Второ РУ имаше двама задържани. Районното управление разполага със шест помещения за 24-часово задържане, отделен санитарен възел, помещения за предоставяна полицейска закрила и помещение за провеждане на адвокатско свиждане. Наличен е списък на дежурните адвокати и Правилник за вътрешния ред. Стаите са оборудвани с по две легла, но светлината е изкуствена /няма достъп до дневна такава/, поради което не отговарят на изискванията за предоставяне на светлина и чист въздух. От книгата за задържани лица е видно, че от началото на годината до настоящия момент, броят им е 317.

Медицинско обслужване:

Преди настаняване в местата за 24-часово задържане на лицата се дава възможност да бъдат прегледани от лекар. Преглед от лекаря или отказът от такъв са отразени в Книга за задържаните лица. Към всяко досие се съхранява и Фиш от Центъра за спешна медицинска помощ, където обикновено се преглеждат задържаните. На екипа на НПМ направи впечатление, че не малка част от задържаните са след употреба на наркотици. В такова състояние, задържаният е неадекватен и не би могъл да направи информиран избор за необходимостта му от медицинска помощ и обикновено не се преглеждат. Не е ясно кога и как се попълват и подписват изискуемите документи при задържането. При проверката в Първо РУ имаше задържана – свалена от автобус по линия гр. София – гр. Бургас, по сигнал на пътуващите за агресивно поведение. Предполага се вероятна употреба на наркотични вещества по време на пътуването. В килията тя се мятеше, удряше и риташе по вратата, крещеше да бъде освободена. От районното управление не бяха повикали лекар за овладяване на възбудата, поради фактът, че задържаната не е искала.

Съгласно чл. 21, ал. 1 от Инструкция №1821з-78 от 2015 г. за реда за осъществяване на задържане, оборудване на помещенията на задържани лица и реда в тях в Министерството на вътрешните работи на задържаното лице се извършва медицински преглед по негово искане или когато здравословното му състояние налага това.

След приключване на тези проверки НПМ препоръка на министъра на вътрешните работи:

1. По-точно да се прецизира необходимостта от медицинска помощ при задържане на лица в неадекватно състояние (моментно недееспособни) по смисъла на чл. 21, ал. 1 от Инструкция № 1821з-78 от 2015 г. за реда за осъществяване на задържане, оборудване на помещенията на задържани лица и реда в тях в министерството на вътрешните работи;

2. Да бъде извършен ремонт на помещението за задържане на непълнолетни лица в Първо РУ при ОДМВР – гр. Стара Загора.

С писмо с рег. №812100-936/21.01.2021г. от МВР уведомяват омбудсмана за предприетите действия във връзка с направените препоръки, както следва:

1.1. Дадени са указания на лица в неадекватно състояние (моментно недееспособни) да се извършва задължително медицински преглед, както преди настаняването им в помещенията за задържани лица в РУ, така и преди освобождаването им;

2.1. Изготвена е заявка за ремонт на помещението за задържане на непълнолетни лица в Първо РУ – гр. Стара Загора и привеждането му съгласно изискванията на Инструкция № 8121з-78/24.01.2015 г.

ПЕТО РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ „ПОЛИЦИЯ“ КЪМ ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА МВР – гр. БУРГАС

На територията на град Бургас действат четири районни управления „Полиция“. Единствено в Пето РУ е изградено помещение за 24-часово задържане.

Налице са четири помещения за задържане, но само две от тях се използват по предназначение, тъй като останалите са използвани за склад. Има обособено помещение за задържане на жени, както и стая за провеждане на адвокатско свиждане. Максималният брой лица, които могат да бъдат настанени в една килия, съобразно изискуемата жилищна площ е четири. Има осигурен постелъчен инвентар, който се предоставя при задържане на лице.

Светлината в проверените помещения не отговаря на изискванията за предоставяна дневна светлина, тъй като прозорците са матови. Същата се осигурява само посредством изкуствено осветление. Има възможност помещенията да бъдат проветривани. При проверка в книгата за задържани лица беше установено, че общият брой от началото на годината е 825, а по данни на служителите около 1000 лица се задържат годишно.

Към мястото за задържане по щат работи един медицински фелдшер с работно време от 8.00 до 17.00 ч. През останалото време се ползва Център за спешна медицинска помощ. Обособен е медицински кабинет. В деня на проверката имаше един задържан. В момента той бе във възбудно-агресивно състояние, отказал е медицински преглед. Съобразно разпоредбата на чл. 21, ал. 1 от Инструкция №1821з-78 от 2015 г., медицинският специалист е преценил, че може да бъде задържан за 24 часа. Лица се задържат след медицинска преценка.

НПМ отправи препоръка на министъра на вътрешните работи да бъде осигурена възможност за предоставяне на дневна светлина в помещенията за 24-часово задържане.

С писмо с рег. № 812100-936/21.01.2021 г. от МВР уведомяват омбудсмана, че във връзка с отправената препоръка е извършена проверка, при която е установено, че стъклата на прозорците са с нормална светлопропускливост, а не матови, както е отбелязано от екипа на НППМ. **Този въпрос ще бъде изследван при проверките през настоящата 2021 година.**

ПЪРВО И ВТОРО РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ „ПОЛИЦИЯ“ – гр. ПЛОВДИВ КЪМ ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА МВР – гр. ПЛОВДИВ

На Територията на гр. Пловдив действат 6 районни управления „Полиция“. Във всяко едно от тях има изградени помещения за 24-часово задържане. „Полицейска закрила“ се осъществява в района на Трето РУП към ОДМВР – гр. Пловдив, където е и местоположението на Дом за временно настаняване на непълнолетни и малолетни лица.

В деня на проверката в Първо РУП към ОДМВР – гр. Пловдив имаше 4 задържани лица, едно от които жена. Това районно управление разполага с три арестни помещения. Има обособени помещения за провеждане на адвокатско свиждане. На задържаните лица се дава постелъчен инвентар при настаняването им в съответното помещение. Има отделен санитарен възел, който се използва само от задържаните лица. Районното управление обслужва голям район и затова се наблюдава постоянна натовареност. При проверка на книгата за задържаните лица се установи, че от началото на годината са задържани 353 лица.

Във Второ районно управление „Полиция“ има обособени 3 арестни помещения. В деня на посещението бяха задържани 3 лица. В едно от помещенията няма достъп до пряка дневна светлина и достъп до свеж въздух. Има отделен самостоятелен санитарен възел.

Медицинските прегледи в местата за 24-часово задържане в РПУ към ОДМВР – гр. Пловдив се реализират от ЦСМП – гр. Пловдив, след като задържания е декларирал писмено желание. Остава проблемът при задържане на лица под въздействие на наркотични вещества, доколкото адекватно могат да декларират желанието си за медицински преглед.

Противоепидемични мерки и стандарти

Във всички проверени РПУ се констатира, че са въведени и се спазват противоепидемичните мерки, разписани от Министерство на здравеопазването.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НА НППМ С МЕЖДУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СТРУКТУРИ НА ГРАЖДАНСКОТО ОБЩЕСТВО

През 2020 г. омбудсманът като НППМ активно участва като член в Мрежата на националните превантивни механизми в Югоизточна Европа. Представители на НППМ участваха в срещите на членовете на мрежата.

Експерти от НППМ взеха участие и в следните срещи и онлайн дискусии:

„Изготвяне и прилагане на индикатори за наблюдение на прилагането на Конвенцията за правата на хората с увреждания“ (февруари 2020 г.);

Среща по Проект, организиран от Центъра за изследване на демокрацията, относно приложението на Европейската заповед за разследване (февруари 2020 г.);

Първа онлайн среща на тема: „Наблюдение на насилието в затворите“ в рамките на проект на ЕС „Работа за хармонизирани стандарти за задържане в ЕС – ролята на НППМ“ (март 2020 г.);

Онлайн среща на тема: „Процедура за подаване на жалби и сигнали в затворите“, имаща за цел обмяна на добри практики и подобряване работата на НППМ в страните-членки (април 2020 г.);

Онлайн среща по Проект „RE – JUST – усъвършенстване на подхода на наказателното правосъдие към жертвите на престъпления“ (май 2020 г.);

Втора онлайн среща на тема: „Наблюдение на насилието в затворите“ в рамките на проект на ЕС „Работа за хармонизирани стандарти за задържане в ЕС – ролята на НППМ“ (май 2020 г.);

Трета онлайн среща на тема: „Наблюдение на насилието в затворите“ в рамките на проект на ЕС „Работа за хармонизирани стандарти за задържане в ЕС – ролята на НППМ“ (юни 2020 г.);

Онлайн среща на тема: „Процесуалните права в Европа – заплахи в резултат на COVID-19 и отговорът на държавите членки“ (ноември 2020 г.).

През месеците септември-октомври 2020 г. експерти от НППМ взеха участие в онлайн дискусии между наблюдателите по принудително връщане, които се осъществиха в рамките на проекта FReM III и бяха организирани от Международния център за развитие на миграционните политики.

Продължава ползотворното сътрудничество с водещите български правозащитни организации на гражданското общество.

ПРАВНА РАМКА ЗА ДЕЙНОСТТА НА НПМ

ФАКУЛТАТИВЕН ПРОТОКОЛ КЪМ КОНВЕНЦИЯТА ПРОТИВ ИЗТЕЗАНИЯТА (ФПКПИ)

Факултативният протокол към Конвенцията против изтезанията е първият международен договор, който създава двойна система – международна и национална за предотвратяване на изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отношение. На международно ниво ФПКПИ създава Подкомитет за предотвратяване на изтезанията (Подкомитета), а на национално ниво протоколът изисква от държавата да създаде Национален превантивен механизъм (НПМ).

ФПКПИ установява три основни функции на Подкомитета. Първо, да посещава места, където лицата са или биха могли да бъдат задържани. Второ, да подпомага и консултира националните превантивни механизми и да отправя препоръки към държавите с оглед на засилване на капацитета и мандата на НПМ. И трето, да си сътрудничи със съответните органи на ООН, както и с международните, регионалните и националните институции или организации, които работят в областта на защита на всички лица, лишени от свобода.

Член 3 от ФПКПИ изисква държавите членки да „създадат, определят или поддържат на национално ниво един или няколко органи за предотвратяване на изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отношение или наказание“. Този или тези национални органи представляват НПМ.

Всяка държава, подписала ФПКПИ, трябва по свой собствен начин да определи своя НПМ. Някои държави са определили вече съществуващи органи да осъществяват мандата на НПМ, а в други държави са създадени нови органи, които да поемат тази роля.

За да функционира НПМ като независим орган, чл. 18 от ФПКПИ установява задължение за държавите да осигурят функционална и финансова независимост на превантивния механизъм, с което се гарантира, че НПМ може да функционира свободен от всякаква намеса от страна на държавата. Член 18 съдържа специфична препратка към Принципите, отнасящи се до статута и функционирането на националните институции за промотиране и защита на правата на човека („Парижки принципи“).

ЗАКОН ЗА ОМБУДСМАНА (ЗО)

Функцията на НПМ беше делегирана на омбудсмана на Република България с изменения и допълнения на Закона за омбудсмана, обнародвани в „Държавен вестник“, бр. 29 от 10 април 2012 г.

В закона беше създадена нова глава, в която са отразени изискванията на ФПКПИ:

„а“ Национален превантивен механизъм (нова – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.)

Чл. 28а. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) (1) Правомощията на омбудсмана като Национален превантивен механизъм се отнасят за местата, където се намират лица, лишени от свобода, или където са задържани или настанени лица вследствие на акт или със съгласието на държавен орган, които места те не могат да напуснат по собствена воля, с цел защитата на такива лица от изтезание и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание.

(2) Омбудсманът има право:

1. на достъп без предизвестие по всяко време до всички места за задържане по ал. 1 и до техните съоръжения и обекти;

2. на достъп до цялата информация за броя на лицата, лишени от свобода, в местата за задържане по ал. 1, както и за броя на тези места и тяхното местонахождение;

3. да избира местата по ал. 1, които желае да посети, и лицата, с които желае да разговаря;

4. да провежда лични разговори без свидетели с лицата, лишени от свобода, лично или чрез преводач, ако е необходимо, както и с всяко друго лице, което според омбудсмана като Национален превантивен механизъм може да предостави съответната информация;

5. на достъп до цялата информация, отнасяща се до отнасянето с лицата по ал. 1 и до условията в местата за задържане;

6. да изисква информация от служителите на посещаваното място за задържане, с които да се провеждат беседи, както и да провежда лична беседа с всяко друго лице, което се намира на територията на проверявания обект;

7. да организира извършването на медицински прегледи на лицата с тяхно съгласие.

(3) Служителите и длъжностните лица в местата по ал. 1 са длъжни да оказват съдействие и да предоставят необходимата информация на омбудсмана.

Чл. 28б. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) (1) Орган или длъжностно лице не може да нарежда, прилага, разрешава или допуска каквато и да е санкция по отношение на лице или организация за това, че са съобщили на омбудсмана като Национален превантивен механизъм информация, била тя вярна, или не, и нито едно такова лице или организация не могат да претърпят вреда заради това.

(2) Поверителна информация, събрана от омбудсмана като Национален превантивен механизъм, не може да бъде разгласявана. Лични данни могат да бъдат публикувани само след като лицето, за което се отнасят, е изразило изрично съгласие.

Чл. 28в. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) Омбудсманът като Национален превантивен механизъм може със заповед да делегира изцяло или частично правомощията си по чл. 28 а на служители от неговата администрация.

Чл. 28г. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) (1) След всяко посещение омбудсманът изготвя доклад, който може да съдържа препоръки и предложения с цел подобряване на условията в местата по чл. 28а, отношението към лицата, настанени там, както

и с цел предотвратяване на изтезания и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание.

(2) Докладът се предоставя на съответния компетентен орган, който в едномесечен срок е длъжен да уведоми омбудсмана за предприетите действия по изпълнение на препоръките.

(3) Омбудсманът публикува и ежегодни доклади, свързани с дейността му като Национален превантивен механизъм, при спазване на изискването на чл. 28б, ал. 2.

Чл. 28д. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) Омбудсманът като Национален превантивен механизъм осъществява сътрудничество със съответните органи и механизми на Организацията на обединените нации, сдружения на граждани, както и с международни, регионални и национални организации, чийто предмет на дейност включва осигуряване защита на лица от изтезания и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание.

ОБЩА СТАТИСТИЧЕСКА ИНФОРМАЦИЯ ЗА 2020 Г.

ПЛАНИРАНИ И НЕПЛАНИРАНИ ПРОВЕРКИ 2020 Г.					
№	Дата	Наименование на посетената институция	Брой лица обхванати от НПМ		
			Разрешен капацитет	Реално настанени лица	% населеност
МП					
1.	29.06.2020 г.	Затвор – гр. Бобов дол	492	265	53,86
2.	29.06.2020 г.	Арест – гр. Кюстендил	-	-	-
3.	30.06.2020 г.	ЗООТ „Самораново“	173	120	69,36
4.	14.07.2020 г.	Затвор – гр. Стара Загора	406	399	98,27
5.	15.07.2020 г.	ЗООТ „Верея“	-	57	-
6.	16.07.2020 г.	ЗООТ „Стара Загора“	132	109	82,57
7.	15.07.2020 г.	Арест – гр. Стара Загора	56	47	83,92
8.	17.07.2020 г.	ЗОЗТ „Черна гора“	185	78	42,16
9.	01.09.2020 г.	Затвор – гр. Бургас	371	250	67,38
10.	01.09.2020 г.	Арест – гр. Бургас	45	38	84,44
11.	02.09.2020 г.	ЗООТ „Строител“	72	53	73,61
12.	03.09.2020 г.	ЗООТ „Житарово“	72	72	100
13.	04.09.2020 г.	ЗОЗТ „Дебелт“	450	350	77,77
14.	23.09.2020 г.	Затвор – гр. Пловдив	405	396	97,77
15.	23.09.2020 г.	Арест – гр. Пловдив	180	112	62,22
16.	24.09.2020 г.	ЗООТ „Хеброс“	80	75	93,75
17.	25.09.2020 г.	ЗООТ „Смолян“	169	143	84,61
18.	25.09.2020 г.	Арест – гр. Смолян	21	6	28,57
ОБЩО МП				2570	
МВР					
19.	13.07.2020 г.	РУП – гр. Чирпан	13	1	7,69
20.	16.07.2020 г.	2 РУП – гр. Стара Загора	12	2	16,66
21.	17.07.2020 г.	1 РУП – гр. Стара Загора	5	1	20
22.	02.10.2020 г.	1 РУП – гр. Перник	9	-	-
23.	02.10.2020 г.	2 РУП – гр. Перник	7	-	-
24.	11.08.2020 г.	СДВНЧ – гр. Любимец	-	355	-
25.	13.08.2020 г.	РУП – гр. Хасково	7	-	-
26.	14.08.2020 г.	РУП – гр. Харманли	15	-	-
27.	03.09.2020 г.	5 РУП – гр. Бургас	4	-	-
28.	24.09.2020 г.	1 РУП – гр. Пловдив	6	4	66,66
29.	24.09.2020 г.	2 РУП – гр. Пловдив	6	3	50
ОБЩО МВР				366	
ДАБ - МС					
30.	12.08.2020 г.	РПЦ – гр. Харманли	-	219	-

МТСП					
31.	07-09.10.2020	Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост – с. Батошево	40	36	90
32.	07-09.10.2020	Дом за пълнолетни лица с деменция – с. Горско Косово	46	46	100
33.	15.09.2020 г.	Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост – с. Церова кория	50	49	98
ОБЩО МТСП				82	
МЗ					
34.	17.01.2020 г.	Дом за пълнолетни лица с психични разстройства – гара Лакатник, община Своге	90	86	95,5
35.	21.01.2020 г.	Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост – с. Подгумер	80	69	86
36.	14.09.2020 г.	Държавна психиатрична болница – гр. Севлиево	118	80	67,7
37.	15.09.2020 г.	Държавна психиатрична болница – с. Церова кория	140	108	77,14
38.	16.09.2020 г.	Държавна психиатрична болница – гр. Бяла	270	198	73,33
39.	18.01.2021 г.	Дом за медико-социални грижи за деца - Плевен	130	61	46,92
40.	22.01.2021 г.	Дом за медико-социални грижи за деца – Стара Загора	200	102	51
ОБЩО МЗ				541	
МОН					
41.	15.01.2021 г.	ВУИ Ракитово	160	60	37,50
42.	18.01.2021 г.	ВУИ Подем	35	10	28,57
ОБЩО МОН				70	
ОБЩО ОБХВНАТИ ЛИЦА ОТ ПЛАНОВИ ПРОВЕРКИ				3 848	

ИЗВЪНРЕДНИ ПРОВЕРКИ

№	Дата	Наименование на посетената институция	Тип проверка: по жалба или по самосезиране
1.	22.01.2020 г.	Център за психично здраве – София-област	Самосезиране
2.	22.01.2020 г.	Държавна психиатрична болница – гр. Нови Искър	Самосезиране
3.	13.07.2020 г.	1 РУП – СДВР	Самосезиране
4.	13.07.2020 г.	2 РУП – СДВР	Самосезиране
5.	28.07.2020 г.	Арест – бул. „Г. М. Димитров“	Самосезиране
6.	04.09.2020 г.	2 РУП – СДВР	Самосезиране
7.	14.10.2020 г.	ЗОЗТ „Кремиковци“	Самосезиране